Vilje og motvilje

Fortellinger bak ikke-anmeldte voldtekter

Maria Louise Jørgensen Hansen

Masteroppgave i kriminologi

Institutt for kriminologi og rettssosiologi

Juridisk fakultet

UNIVERSITETET I OSLO

22.mai 2018

Vilje og motvilje

Fortellinger bak ikke-anmeldte voldtekter

© Maria Louise Jørgensen Hansen

2018

Vilje og motvilje: Fortellinger bak ikke-anmeldte voldtekter

Maria Louise Jørgensen Hansen

http://www.duo.uio.no/

Trykk: Webergs Printshop /Reprosentralen, Universitetet i Oslo

Sammendrag

Tittel: Vilje og motvilje: Fortellinger bak ikke-anmeldte voldtekter

Av: Maria Louise Jørgensen Hansen

Veileder: Sébastien Tutenges

Institutt for kriminologi og rettssosiologi

Det juridiske fakultetet

Universitetet i Oslo

Vår 2018

Denne oppgaven handler om kvinner som har blitt voldtatt, men som ikke har anmeldt voldtekten.

Voldtekt forstås i denne oppgaven som en handling der offerets vilje overvinnes på en særlig seksuell måte. I denne handlingen frarøves hennes mulighet til å handle. Hun nektes å være aktiv og anerkjent som en fullverdig deltaker i den seksuelle interaksjonen. Hun har ingen kontroll og hun har ingen reelle valg. Begrepet voldtekt er nærmest uløselig knyttet til forventningen om å anmelde. De siste tiårene har det blitt satt inn ressurser og for å bekjempe seksuell vold mot kvinner. Derfor kan en kan trolig hevde at holdninger til voldtekt har blitt bedre, og at støtte- og rettsapparatet er bedre egnet til å hjelpe og å behandle voldtekt. Likevel er det mye som tyder på at de fleste voldtektsutsatte forblir tause. Få ber om hjelp, få forteller om voldtekten til andre, og enda færre anmelder den. En vanlig forklaring på dette er at personer som har blitt voldtatt ikke kjenner seg, og sin erfaring, igjen i de eksisterende fortellingene om voldtekt og voldtektsutsatte. Dette hindrer dem i å anmelde eller fortelle om sine opplevelser. Til denne oppgaven har jeg intervjuet elleve kvinner som har blitt voldtatt. Selv om de, mer eller mindre, begrepsfester sin erfaring som voldtekt, har de ikke anmeldt denne. Jeg bruker derfor deres fortellinger til å forsøke å belyse følgende spørsmål:

> Hva handler fortellingene bak ikke-anmeldte voldtekter om, og hvordan kan slike fortellinger forklare hvorfor noen kvinner ikke anmelder, eller forteller om, voldtekt?

For å analysere disse fortellingene bruker jeg en foucauldiansk tilnærming til makt og narrativer. Denne gir muligheten til å se hvordan kvinnene bruker og forhandler med tilgjengelige fortellinger om voldtekt når de begrunner valget om å ikke ha anmeldt. Fortellingene i dette materialet er ganske klare fortellinger om voldtekt, og viser at det ikke er handlingen i seg selv som avgjorde om den ble anmeldt eller ikke, men omstendighetene og den sosiale sammenhengen rundt. Med ett unntak ble alle kvinnene voldtatt av en bekjent med tilknytning til deres sosiale verdener. Der de under voldtekten ikke hadde noen reelle valg, eller kontroll, har de derfor heller ingen kontroll over hva som vil skje dersom andre får vite om voldtekten. Voldtekt, voldtektsoffer og overgriper er begreper det er vanskelig å forholde seg nøytral til. Kvinnene frykter at dersom deres fortellinger kommer ut, vil deres sosiale liv aldri kunne bli som før. Samtidig tilbyr voldtektsbegrepet, ettersom det er så nært knyttet til forventingen om å anmelde, få, eller ingen, valg utenom anmeldelse. Når loven bare fokuserer på handlingene i en voldtekt, ikke på sammenhengene den fant sted i, ignorerer kravet om å anmelde den voldtektsutsattes sosiale verden. Å anmelde representerer for de fleste kvinnene potensialet for sosial apokalypse. Ved å ikke fortelle noen om voldtekten, og heller ikke anmelde denne, forsøker de å skape rom til å gjenvinne kontrollen og for å beholde eierskapet til seg selv og sin fortelling. Her virker det som om såkalte voldtektsmyter ikke hindrer kvinnene i å forstå og anmelde sine opplevelser som voldtekt, men at de kan benyttes som ressurser for å gjøre motviljen mot å anmelde og å fortelle andre om voldtekten legitim. Å ikke anmelde innebærer større frihet og flere handlingsrom enn å anmelde. Dersom anmeldelse er den eneste mulige handlingen som kan følge voldtektsbegrepet risikerer kravet om å anmelde å utøve vold mot voldtektsutsatte og deres fortellinger. Å tie, og å kalle voldtekten sin for noe annet er da et forsøk på å slippe unna denne potensielle volden, og å skape rom til å forstå og håndtere sin erfaring på egne premisser.

Takk!

Først og fremst vil jeg takke informantene mine. Takk for at jeg fikk høre fortellingene deres. De er viktige, og dere er tøffe og modige som delte dem med meg. Uten dere ville denne oppgaven aldri blitt noe av. Jeg vil også takke alle som viste interesse, og som delte prosjektet mitt videre med andre. Jeg hadde nok ikke kommet særlig langt uten dere heller.

Takk til veilederen min, Sébastien, for støtte og gode innspill under hele prosessen, men mest av alt for at du hele tiden fikk meg til å føle at du hadde ryggen min. Jeg tror ikke jeg hadde turt å ta de valgene jeg hadde lyst til om du ikke hadde vært så støttende og engasjert. Jeg hadde nok heller ikke turt å beholde de formuleringene du likte så godt, men som jeg følte meg teit over å ha skrevet. Oppgaven og valgene er mine egne, men jeg tror den kunne vært kjedeligere og feigere om det ikke hadde vært for deg. Takk til Kari og Ingrid for at jeg fikk samarbeide med dere, og for at dere alltid virket oppriktig interessert og engasjert i det jeg holdt på med. En særlig takk til Kari for å ha lest ulike utkast, og for at det hele tiden virket som du hadde tro på meg og på prosjektet. Sébastien, Kari og Ingrid: Takk for gangene jeg har tenkt «Herregud jeg vet ikke hva jeg gjør!», og dere har sagt «Det er greit, fortsett!».

Takk til voldsprogrammet ved NOVA for å ha tildelt meg masterstipend.

Takk til lunsjklubben for lunsjene der vi har klaget, diskutert og vitset med drap, overgrep, cybercrime, patriarkatet og tinder. Tenk at så mye vanskelig og så mye frustrasjon kan bli så morsomt. Takk til «Jenelie» som har holdt meg kontinuerlig oppdatert på berg-og-dalbane-prosessen deres, og for å ha satt ting i perspektiv.

Til sist, men ikke minst, takk til min bedre halvdel, Christer. Takk for at du har latt meg kjøre mega-ego-løp det siste året, og at du alltid klarer å rykke meg ut bobla mi. For at du får meg til å le, og at du «alltid ler med meg, ikke av meg» (særlig!). Du vet hva som opprinnelig stod her, men som jeg tok bort fordi du ble flau.

Oslo, mai, 2018

Maria Louise Jørgensen Hansen

Innholdsfortegnelse

1 Innledning 1
Problemstilling 2
Sentrale begreper 3
Oppgavens struktur 3

2 Bakgrunn: Hvordan forstå taushet og mørketall? 5
Kampen om det rettslige voldtektsbegrepet 5
Teoretisering av voldtekt: Sex, vold, eller heteroseksuelt kontinuum? 7
Kort om tidligere forskning 8
Voldtekt, ideelle ofre og stillhet 10

3 Teori 12
Foucaults maktbegrep 12
Subjektivitet og intersubjektivitet 13
Kroppsliggjøring 14
Sårbarhet og seksualitet 15
Agency og vilje 16
Narrativer: Å gi mening til og fortelle om erfaringer 18
Å lytte til og lage rom for andres fortellinger 19

4 Metode 21
Rekruttering 21
Hvem ville jeg rekruttere? 22
Hvordan rekruttere blant mørketall? 22
Deskriptivt om utvalget og datamaterialet 23
Intervju: Intervjudata og narrative intervjuer som kunnskapskilde 23
Intervjustil og intervjuguide 25
Ulike fortellere 26
Gjennomføring av intervju 24

Behandling av intervjudata 27
Etikk: Anonymisering og gjenkjennelighet 28
Rekruttering utenfor støtteapparat 28
Analyseramme og lesemåte 29

5 Analyse 32

5.1 Overfallsvoldtekt 33
Ny i klassen 33
Fanget 37
Hvem er jeg nå, og hva gjør jeg da? 38
Relasjonen til overgriperen og omverdenen 40
Riktig overgriper, men feil offer på feil sted 41

5.2 Å gi etter / Å gi opp 47
Å gi etter 47
Forvirring 49
Krympende handlingsrom 50
Å velge uten å ha noe å velge mellom 51
Å gi opp 53
Begreper som gir mening 55
Å gi eller gi opp 58

5.3 Festvoldtekt 60
Å bli stemplet som voldtatt 61
Det sosiale miljøet: Muligheten til å «eie» sin egen historie når alle vet 64
Blackout: Hvordan gi mening til et sort hull? 66
«Har jeg blitt dopet ned og voldtatt?» 67
Stemplingspotensiale 69
Sosialt lim 71

5.4 Kjærestevoldtekt 73
Å tilpasse seg en ferdig fortolkning 74
Ung og uvitende eller voksen og vitende? 77
Å utforske, og å miste seg selv 79
Invadert av noe ekkelt 83
Alder: Kunne og burde jeg ha visst bedre? 85

6 Hva handler fortellingene bak ikke-anmeldte voldtekter om? 86
Ambivalens 86
Voldtektsmyter som ressurs for å slippe å anmelde 88
Vold og motvilje: Makt i aksjon 92
Valg og vilje 95

Litteraturliste 98

Vedlegg 1: Godkjennelse fra NSD 117
Vedlegg 2: Prosjektvurdering 118
Vedlegg 3: Samarbeid med NOVA 120
Vedlegg 4: Informasjonsskriv 121
Vedlegg 5: Intervjuguide 126

1 Innledning

Taushet kan forstås som kjennetegnet på undertrykkelse (Jordan, 2012:257). Seksuell vold mot kvinner er utbredt, men har tradisjonelt ikke blitt snakket høyt om. De siste årene har åpenhet- og delingskampanjer satt søkelyset på omfanget av seksuell vold mange kvinner opplever, men ikke snakker om. Disse nådde trolig et høydepunkt høsten 2017 da kvinner i ulike bransjer brukte emneknaggen #meetoo for å vise at de hadde opplevd seksuell trakassering eller vold. Slike kampanjer forsøker å trekke frem fortellinger om overgrep og trakassering håp om å endre kulturen som gjør overgrep mulig. Slike kampanjer er ikke noe nytt. De siste 40 årene har feminister og aktivister rettet fokuset mot omfanget av den seksuelle volden kvinner opplever. Det er vanlig å anslå at en av ti norske kvinner har blitt utsatt for seksuelle overgrep (Thoresen og Hjemdal, 2014). Svært få av overgrepene anmeldes, eller når hjelpe- og støtteapparatet. Seksuell vold er derfor et felt preget av mørketall. Kampanjer som disse forsøker å bryte tausheten, og å få mørketallene frem fra mørket og opp i lyset.

Tausheten rundt, og omfanget av seksuell vold mot kvinner har gjort dette til et symbol for kvinneundertrykkelse. Derfor har straffeloven og rettsapparatet vært gjenstand for kvinnekamp og kamp mot vold mot kvinner (Skjørten, 1994). Det strafferettslige fokuset kan forstås i lys av tendensen moderne samfunn har til å behandle store og små konflikter gjennom rettsapparatet (Christie, 1977, Garland, 2000). Samtidig står mørketallene i kontrast til den samme tendensen. Mørketallene er noe av drivkraften bak aktivisters argumenter om at loven må ta kvinners erfaringer med voldtekt og seksuelle overgrep på alvor. Hvis loven, og staten gjorde dette ville flere voldtekter blitt anmeldt, flere overgripere dømt, og kvinner ville vært tryggere (Amnesty, 2017). Mørketallene er for mange symbolet på at loven ikke er bra nok, og at staten ikke tar vold mot kvinner på alvor. Det er ikke bare aktivister som ønsker at flere skal anmelde voldtekt og overgrep, dette er også et overordnet statlig ønske (NOU 2008:4, Justis- og Beredskapsdept, 2014:25, Letvik og Skogstrøm, 2017, Riksadvokaten, 2017:4). Antall anmeldte voldtekter har økt langsomt over flere år, og ser ut til å ha stabilisert seg (Politiet, 2017). Likevel er det mye som tilsier at bare omtrent 20 prosent av alle voldtekter blir anmeldt (Thoresen og Hjemdal, 2014:97). Flere anmelder voldtekt, men de

fleste lar være. Det virker derfor som om fortellinger om voldtekt forsvinner fra offentligheten et sted på veien. Delingskampanjene kan sette fokus på omfanget av seksuell vold og krenkelser, men de er ofte anonyme. De beskriver hva som har skjedd og hvor, ikke hva som skjedde videre, om de ble anmeldt, og hvorfor ikke. De er bruddstykker av en historie. Disse fortellingene kommer frem i lyset, men kan trolig ikke forklare hvorfor de fleste blir værende i mørket. Dette viser behovet for mer komplekse fortellinger om voldtekt, som kan romme den sosiale verdenen den fant sted i, og hva som gjorde at den ikke ble anmeldt.

Til denne oppgaven har jeg intervjuet elleve kvinner som har blitt voldtatt, men som ikke anmeldte. En av utfordringene med å forske i mørketall og på ofre, er at en stort sett bare har tilgang til disse gjennom institusjoner, og offentlig statistikk. Når de færreste voldtektsutsatte oppsøker hjelpeapparatet (Thoresen og Hjemdal, 2014:97-8), betyr det at det vi vet om voldtekt vet vi om en svært liten gruppe voldtektsutsatte: De som har anmeldt, eller søkt hjelp. Samtidig tyder mye på at informanter som har vært i kontakt med støtteapparat og lignende har andre måter å fortelle om sine erfaringer på, enn de som ikke har det (Loseke, 2001:112, Poletta et.al, 2011:115, Vislie 2015:39). De elleve kvinnene jeg intervjuet ble rekruttert gjennom sosiale medier, og få har vært i kontakt med det offentlige. Gjennom narrative dybdeintervjuer fikk de rom til å fortelle sin historie på sin måte. Dette ga utdypende fortellinger om voldtekten de ble utsatt for, og valgene som gjorde at de ikke anmeldte den.

Problemstilling

For å forsøke å gripe hvorfor noen fortellinger om voldtekt blir værende i mørket arbeider jeg ut fra følgende problemstilling:

> Hva handler fortellingene bak ikke-anmeldte voldtekter om, og hvordan kan slike fortellinger forklare hvorfor noen kvinner ikke anmelder, eller forteller om, voldtekt?

Sentrale begreper

I denne oppgaven defineres handlingen *voldtekt* som å penetrere en annens kroppsåpning, med en kroppsdel eller en gjenstand, mot deres vilje (Skilbrei og Stefansen, 2018:30). Dette er i tråd med den norske straffelovens definisjon. Handlinger oppstår ikke av seg selv, men i relasjon til andre mennesker (Christie, 2004). Begreper som overfallsvoldtekt, kjærestevoldtekt, festvoldtekt og lignende viser både til selve handlingen og relasjonen som gjorde denne mulig. Der voldtekt viser til en konkret type handling, er seksuell vold et bredere begrep. *Seksuell vold* og *seksuelle overgrep* er samlebetegnelser for ulike former vold og overgrep (Horwath og Brown, 2009:5, Skilbrei og Stefansen, 2018:16). Dette kan være alt fra uønsket berøring eller kyssing til mer eksplisitte voldshandlinger og voldtekt. Disse handlingene skiller seg fra «vanlig» vold og overgrep ved å ha en seksuell og kjønnet dimensjon. De er på ulike vis spesifikt rettet mot mottakeren av dennes kjønn, og et angrep mot deres seksuelle selvbestemmelse. *Seksuell selvbestemmelse* defineres her som evnen og muligheten til å påvirke en seksuell interaksjon på en meningsfull måte (Cahill, 2016:754). Seksuell selvbestemmelse er et uttrykk for det som, på engelsk, kalles «agency». Jeg oversetter «agency» til *handlingsrom*, *handlekraft* og *vilje*. Å ha handlekraft og handlingsrom er å ha muligheten til å gjøre valg og å handle, og til å påvirke og bli påvirket av de rammene som er der en selv er. Vilje er både noe en har og noe en gjør. Vilje er relatert til å ønske at noe skal, eller ikke, skal skje (Ahmed, 2014b:6-7). Hvorvidt viljen anerkjennes og kan spilles ut avhenger av om det er rom for dette. Slik voldtekt defineres i denne oppgaven, utover de konkrete handlingene som kan kalles voldtekt, er å bli voldtatt å i varierende grad bli gjort til en passiv mottaker av andres vilje, fordi en nektes seksuell selvbestemmelse. Dette betyr ikke at en er passiv for alltid, det betyr heller ikke at en ikke kjempet imot, hverken underveis eller etterpå, men at der og da ble en nektet muligheten til å gjøre noe annet enn å være der (Cahill, 2001:192).

Oppgavens struktur

I det neste kapittelet, kapittel to, går jeg gjennom måtene voldtekt har blitt teoretisert og forsket på tidligere. Denne gjennomgangen viser behovet for å undersøke hvordan kvinner kan begrepsfeste en voldtekt, men la være å anmelde den.

I kapittel tre, teorikapitlet, redegjør jeg for en foucauldiansk tilnærming til makt, narrativer og handlingsrom (agency). Her kan narrativer og måtene personer forteller om seg selv og sine erfaringer benyttes som et vindu inn til deres livsverdener. Dette gir muligheten til å nærme meg måtene informantene mine forhandler med dominerende fortellinger om voldtekt når de skal håndtere en overgrepserfaring.

I kapittel fire, metodekapitlet, beskriver jeg hvordan jeg rekrutterte informanter utenfor støtteapparatet. Til tross for at det fremstilles som etisk og praktisk krevende kom jeg raskt i kontakt med potensielle informanter. Jeg går kort gjennom hvilke kunnskapsgrunnlag intervjuer og narrative intervjuer kan gi, og drøfter fordeler og ulemper ved å intervjue personer som har blitt rekruttert utenfor støtteapparatet. Jeg avslutter med å redegjøre hvordan jeg analyserte og kategoriserte intervjudata, samt etiske utfordringer med analyse- og lesemåten av disse.

Kapittel fem, oppgavens analysedel, består av fire deler. Disse er delt opp etter voldtektstype: 5.1 Overfallsvoldtekt, 5.2 voldtekt der den utsatte gir etter for tvang, 5.3 festvoldtekt og 5.4 kjærestevoldtekt. I disse analysene presenterer jeg kvinnenes fortellinger, og ser på måtene de forteller om seg selv, overgrepet og den sosiale relasjonen som gjorde dette mulig. Videre forsøker jeg å se hvilke fortellinger om voldtekt kvinnene trekker på i sine historier, og hvilke muligheter disse gir for å konstruere handlingsrom etter å ha blitt voldtatt.

I kapittel seks, oppsummerer og diskuterer jeg hvordan voldtektsmyter, dominerende fortellinger om voldtekt, kan benyttes som ressurser for å legitimere å ikke ville anmelde eller fortelle om voldtekt. Jeg argumenterer for at motviljen mot å anmelde kan forstås i lys av alvoret og tyngden i voldtektsbegrepet. Det virker som det med voldtektsbegrepet følger et krav om å anmelde, og at dette kravet kan risikere å stilne fortellinger om voldtekt fordi det ikke tilbyr reelle handlingsrom utenfor rettsapparatet. Tausheten blir ikke nødvendigvis et symptom på kvinneundertrykkelse, men på behovet for å finne måter å håndtere voldtekt på som gir rom for voldtektsutsattes vilje og motvilje.

2 Bakgrunn: Hvordan forstå taushet og mørketall?

Det er vanlig å hevde at dominerende fortellinger om voldtekt hindrer kvinner i å begrepsfeste, anmelde og fortelle om overgrep. Slike fortellinger er på ingen måter statiske, og jeg gir i denne delen av oppgaven derfor et kort overblikk over de historiske tendensene på voldtektsfeltet. Jeg begynner med å gi en gjennomgang det rettslige voldtektsbegrepet, og måtene dette har blitt preget av «oppdagelsen av menns vold mot kvinner». Videre går jeg kort gjennom hovedtendensene i de ulike måtene en har forsøkt å teoretisere voldtekt på tidligere. Dette leder til en gjennomgang av hvordan voldtekt har blitt forsket på. Jeg avslutter med å redegjøre for det som ofte kalles idealfortellingen om voldtekt, og knytter denne til Christies (1986) ideelle offer.

Kampen om det rettslige voldtektsbegrepet

Hva som kan kalles voldtekt, og hvordan en skal forholde seg til det, kan betegnes som en konseptuell slagmark. Historisk sett har definisjoner på voldtekt vært strengt bevoktet og anvendt på måter som muliggjorde sterk sosial fordømmelse av bestemte typer voldtekt, av bestemte typer kvinner, begått av bestemte typer menn (Gavey, 2004:18). Frem til 1902 presiserte den norske loven at bare «Ærlige møer» eller enker kunne bli voldtatt[1], de kunne bare blir voldtatt av en fremmed mann, og de måtte ha satt seg kraftig til motverge, samt ropt etter hjelp (Frøberg, 2013:35, Bitsch og Kruse, 2012:237). Når litteratur som omhandler voldtekt viser til idealfortellingen om voldtekt er det denne de viser til. I dag er straffeloven kjønnsnøytral, og er ment å angi alle omstendigheter som gjør at en seksuell omgang er ufrivillig (Frøberg, 2013:42). Alle måter å overtale, eller overvinne motstand mot å ha sex går

[1] Underforstått, kvinner som ikke hadde noen grunn til å ha seksuelle relasjoner da de ikke tilhørte en mann med rett til å ha sex med dem

under begrepet vold[2] og truende atferd, en trenger heller ikke være ved bevissthet for å kalle det voldtekt (ot.prp. nr.22:216-7).

En av grunnene til at begrepet og straffeloven tidvis kan kalles for en slagmark er kvinnebevegelsene og feministene. Etter at menns vold mot kvinner ble «oppdaget», en gang rundt 1970, har voldtekt, lovdefinisjoner og straffenivå vært en kampsak (Rock, 2002:8). At retten ble den foretrukne arenaen for disse kampene er ikke så rart. Retten kan forstås som en arena der politiske budskap kan sendes ut i offentligheten (Mathiesen, 1984:133). Kvinnebevegelsene jobbet for å vise at overgrep er en vanlig del av mange kvinners liv og at overgripere ikke er unormale eller avvikende menn (Skjørten, 1994:281, Kelly, 1988:27, Heberle og Grace, 2009:3). Samtidig forsøkte de å beholde alvoret i å bli voldtatt, som noe av det verste en kan oppleve (Kelly, 1988:149). I dag kjemper feminister og aktivister for at den juridiske definisjonen av voldtekt skal være sex uten samtykke. Behovet for brede definisjoner begrunnes med at loven må ta kvinners erfaringer på alvor, og hvis loven var bedre, ville flere anmeldt, flere ville blitt dømt, og kvinner ville vært trygge (Amnesty, 2017, Kvinnefronten, 2018, NRK, 2017). Dette argumentet hviler på antakelsen om at loven virker allmennpreventiv (Brattholm, 1980:117, Skjørten, 1996:21, Walklate, et al, 2018:116), det vil si at potensialet for straff gjør forbrytelser mindre fristende. Loven som allmennpreventiv forutsetter en rasjonell og kalkulerende forbryter (Andenæs 1977/1982, i Mathiesen, 2007:91). Det er lite som tyder på at dette gjelder overgripere, noe som kan forklare hvorfor økt rettsfokus tilsynelatende ikke har virket avskrekkende på potensielle overgripere (Carmody, 2003:200). En annen måte å forstå rettens tiltrekningskraft er at loven, gjennom måten den fordeler skyld og uskyld på, gjør krav på sannheten, og derfor har en dominerende posisjon i samfunnet (Christie, 1977, Smart, 1989:4). Dette er eksempler på rettsliggjøring, tendensen til at en strafferettslig logikk går foran en helse- eller sosialfaglig logikk, av et sosialt problem eller fenomen (Skilbrei og Stefansen, 2018:134). Å beholde alvoret i begrepet voldtekt og samtidig utvide dette er en måte å synliggjøre voldtekt som et omfattende sosialt problem. Mørketallene blir her et symbol på at loven ikke er bra nok, og at samfunnet ikke tar voldtekt og seksuell vold på alvor.

[2] Dette er en bred definisjon av vold, et eksempel på hva som har vært dømt som vold er Rt-1989-979, der dette er å ta tak i noen og holde dem inntil seg

Teoretisering av voldtekt: Sex, vold, eller heteroseksuelt kontinuum?

Voldtektsdefinisjoner påvirker hvordan voldtekt behandles, teoretiseres og forskes på (Cahill, 2001:11). Feministiske kamper forsøker å vise at kvinners maktesløshet ikke skyldes dem selv men relasjonene de er del av (Mardorossian, 2002:768). En måte å teoretisere strukturene som gjør menns dominans over kvinner mulig er gjennom patriarkatbegrepet. Patriarkatet, i feministisk litteratur, er et sosialt system basert på ulikhet som gir menn overtaket over kvinner (Gadd og Jefferson, 2007:7). Feministiske teorier har ofte hatt utgangspunkt i en tradisjonell maktforståelse, der dette er noe noen har og utøver på andre gjennom tvang (Kelly, 1988:20). En utfordring har derfor vært å holde tunga rett i munnen når det kom til å se på kvinner som både undertrykte, og med mulighet til å endre sin situasjon, og systemet som holder dem nede. To eksempler på ytterpunkter av radikal- og liberalfeminisme kan demonstrere dette. Liberalfeminisme ser på menns overmakt over kvinner som produkt av kulturelle og sosialt konstruert forskjeller mellom kjønnene (Jones og Budig, 2008:2). At disse forskjellene er kulturelle og ikke biologiske gjør at de i teorien kan endres (Cahill, 2001:2). Her er voldtekt en måte alle menn tjener på at noen menn voldtar kvinner, fordi kvinner blir avhengige av menn for å beskytte seg. Dette opprettholder patriarkatet. Da er voldtekt vold, ikke sex. En annen mer ytterliggående feminisme er radikalfeminisme. Her undertrykkes kvinner av menn gjennom vold, objektivering og tvungen heteroseksualitet (Cahill, 2001:37, Jones og Budig, 2008:2). Så lenge menn dominerer kvinner, er det umulig for kvinner å være frie. Derfor kan en kvinne aldri frivillig velge å ha sex med en mann (Smart, 1989:44, Cahill, 2001:38). Ergo blir all heterosex voldtekt (Cahill 2001:2). Heteroseksualitet reduseres dermed til mannlig dominans og kvinnelig underdanighet (Cahill, 2001:39). Et av problemene her er at all heteroseksualitet blir kvinnefiendtlig, et annet at få kvinner trolig kjenner seg igjen i denne beskrivelsen (Cahill, 2001:43). I det første eksempelet virker voldtekt å bare være overfall, mens i det andre er det all heterosex. Begge disse teoriene er i ulik grad er inspirert i marxistiske maktmodeller der den undertrykte i de fleste tilfeller ikke vet at hun er undertrykt. Da blir det vanskelig for kvinner å handle, velge eller ha autonomi (Cahill, 2001:12, 2014:304-6).

I 1988 kom Liz Kelly ut med boka *Surviving sexual violence*. Her forsøkte hun å forklare hvordan de fleste kvinner kan oppleve ulike grader av trakassering og overgrep, uten å ville kalle det dette, eller se på det sånn. Kelly (1988) så på koblingen mellom heteroseksualitet og voldtekt gjennom et kontinuumsperspektiv. Det betyr at disse elementene henger sammen, glir over i hverandre, og er vanskelig å skille fra hverandre (Kelly, 1988:76). Dette skyldes at seksuell vold er en del av normale rutiner i hverdagslivet (Walklate og Brown, 2012:490). Skillet mellom voldtekt og ikke-voldtekt blir derfor utydelig for mange. Et problem med Kellys teori er at den behandler voldtekt og erfaringer med dette som noe ahistorisk og asosialt (Cahill, 2001:304, Phoenix, 2012:225). Ved å ikke kunne redegjøre for hvordan sosiokulturelle og normative rammeverk former, og påvirker hvilken atferd som sees på som passende og upassende, kan den heller ikke redegjøre for måten sosiale krefter virker og begrenser mulige valg og handlingsrom (Phoenix, 2012:225). Kelly ender derfor også i en posisjon med et vanskelig forhold til muligheten til å handle og å påvirke betingelsene i eget liv. Et annet problem med disse teoriene er at kvinnelighet blir noe konstant sårbart. Alle menn er kanskje ikke potensielle voldtektsmenn, men alle kvinner er potensielle ofre (Cahill, 2001:56). Tilnærmingen disse teoriene har til voldtekt kretser rundt voldtekt som noe kvinner opplever, fremfor noe en mann gjør (Cahill, 2000:45).

Kort om tidligere forskning

Empirisk forskning på voldtekt kan deles grovt i to hovedgrupper. Kvantitative studier bygger på større offerundersøkelser, og viser omfang og utbredelse av voldtekt og seksuell vold. Kvalitative studier bygger ofte på intervjuer, og forsøker å gripe hvordan personer fortolker og håndterer overgrepserfaringer.

I en omfangsundersøkelse av voldtekt i et livsløpsperspektiv fant Thoresen og Hjemdal (2014) at 9.4 prosent av norske kvinner hadde blitt utsatt for voldtekt. Bare 17 prosent av disse var kjent for politiet, blant disse hadde ti prosent anmeldt voldtekten selv, mens de resterende syv kom i politiets søkelys på andre måter (Thoresen og Hjemdal, 2014:100). Selv om respondentene hadde tretten svaralternativer for hvorfor de ikke anmeldte valgte de fleste svaralternativet «andre grunner til ikke å anmelde» (Thoresen og Hjemdal, 2014:100-1).

Studien viste, i likhet med lignende undersøkelser, at den vanligste typen voldtekt, er rent statistisk, er av kvinner i alderen 15-24 år, som blir voldtatt av en mannsperson de kjenner til under påvirkning av rus (Abbey, 2011:364, Thoresen og Hjemdal, 2014:84-5). I studien ble det stilt konkrete spørsmål om vaginal, oral eller anal penetrering ved bruk av makt eller trusler om skade (Thoresen og Hjemdal, 2014:82). Dette er konkret operasjonalisering av voldtekt. Da er det forskerne som definerer hva voldtekt er, ikke respondenten. Slike operasjonaliseringer åpner ikke for nyanser, blant annet fordi vi ikke får vite hvordan offeret selv definerer hendelsen. Slike undersøkelser gir overblikk over omfang uten å utfordre, eller gi inntrykk av, vanlige måter å forstå voldtekt på. Vi får vite at få anmelder voldtekt, men ikke hva som ligger bak valget om å la være.

Kvalitative studier av voldtekt bygger ofte på intervjuer med voldtektsutsatte. De fokuserer ofte på hvordan kvinnen, ikke forskeren, definerer og fortolker overgrepet (Stefansen og Smette 2006:46, Thoresen og Hjemdal, 2014:82). Slike studier viser at det tar tid å fortolke et overgrep, og at prosessen avhenger av tid, sted, rom, hvem kvinnen er og hennes relasjon til overgriperen. Dette gjør at voldtekt er et flytende og uklart begrep for mange (Heinskou og Demant, 2011:400, Koss, 2011:350, Vislie, 2015:70). Selv straffeloven har brede definisjoner, virker det som mange kvinner definerer erfaringene sine vekk fra straffelovens definisjon på voldtekt (Stefansen og Smette, 2006:34, Weiss, 2010:293). Dersom vi ser på funn fra de kvantitative studiene i lys av de kvalitative virker det som de vanligste voldtektene er de det er vanskeligst å begrepsfeste (Fisher, 2003:10, Stefansen og Smette, 2006:48). Et felles funn i kvalitative studier er kvinnenes motvilje mot voldtektsbegrepet, og de konnotasjonene som følger dette (Stefansen og Smette, 2006:48). De fleste studier av hvordan personer fortolker voldtekt baseres enten på utvalg rekruttert gjennom kliniske institusjoner som psykologer og støttesentre, eller blant de få som har anmeldt. Vi vet fra internasjonal forskning at de færreste som blir voldtatt anmelder, og få søker hjelp (Fisher, et al, 2003:14, Lovett og Kelly, 2009). Med andre ord, det vi vet om voldtekt vet vi om den minste gruppen voldtektsutsatte, de som har søkt hjelp eller anmeldt. Når vi vet at vi vet lite om voldtekt, er det derfor viktig å undersøke hvorfor få anmelder eller søker hjelp.

Voldtekt, ideelle ofre og stillhet

Underveis i dette kapittelet har jeg nevnt den dominerende fortellingen om voldtekt. Denne kalles også den klassiske fortellingen om voldtekt, idealfortellingen, eller den tradisjonelle fortellingen om voldtekt. I denne finner vi roller som det ideelle offeret, den fremmede gjerningsmannen og overgrepet som et plutselig overfall på et offentlig sted. Selve overgrepet preges av vold, offeret har synlige skader og er tydelig traumatisert etterpå (Ryan, 2011:776, Jones, 2012:186-7). Voldtekten fremstilles som en personlig apokalypse, og en skjebne verre enn døden (Jordan, 2012, Alcoff, 2014) I litteraturen på feltet kalles disse ofte for voldtektsmyter eller –scripts (Ryan, 2011, Skilbrei og Stefansen, 2018:31). Myte-begrepet viser til at det er en dominerende oppfatning, men at det denne ikke er sann. Denne fortellingen om voldtekt er svært tydelig og avgrenset, noe som gjør det lett å skulle skille voldtekt fra vanlig sex. Slike fortellinger hevdes å angi hvem som kan oppnå legitim offerstatus. Selv om en er offer for noe kriminelt er det ikke gitt at en får denne statusen (Christie, 1986). I 1986 skrev Nils Christie artikkelen «The ideal victim», der han beskriver de seks viktigste kriteriene en må oppfylle for å kunne bli anerkjent som et legitimt offer. Disse er følgende:

1. Offeret er svakt, for eksempel syk, svært ung eller gammel
2. Offeret utfører et respektabelt prosjekt
3. Offeret befant seg et sted det ikke kan klandres for å ha vært/ hadde all grunn til å være
4. Forbryteren er fysisk dominerende, stor og «slem»
5. Offeret og forbryteren er fremmede for hverandre
6. Offeret er sterkt nok til å gjøre sin sak kjent og til å lykkes i å gjøre krav på rollen som et passende offer. Eventuelt, offeret hindres ikke av motkrefter som stilner det, samtidig som offeret ikke er sterkt nok til å utgjøre en trussel for slike motkrefter

Disse kriteriene viser offeret som fullstendig uskyldig. Den eneste skyldige her er forbryteren. Dette er overførbart til hvem som kan anerkjennes som voldtektsoffer (Walklate, 2007:28), samtidig som de færreste voldtekt- og kriminalitetsofre passer inn i denne fortellingen. Kvalitative studier har, som nevnt, vist at kvinner ofte lener seg mot tradisjonelle fortellinger om voldtekt, når de skal fortolke egne opplevelser (Jordan, 2012:259). Dette kan forklare hvorfor begrepet «gråsoner» ofte brukes på alt fra tilfeller av uønsket sex som ikke er rene

overfall, til mer uklare situasjoner. Gråsonebegrepet betegner ofte alt som havner mellom tilgjengelige fortellinger og egne erfaringer av overgrep (Alcoff, 2014:449). Når kvinner definerer egne opplevelser med seksuell vold vekk fra voldtektsbegrepet, og dermed ikke anmelder eller forteller noen om denne, blir dette ofte forstått som at de stilner seg selv. (Jordan, 2012:260, Phoenix, 2012:248). Når reelle voldtektserfaringer defineres ut av voldtektsbegrepet, blant annet ved å kalle dem «gråsoner», blir det virkelige omfanget av seksuell vold usynlig, og dermed umulig å gjøre noe med (Bohner et al, 2009:18). Dette er en av grunnene til at det er vanlig å forstå det slik at dominerende fortellinger om voldtekt, ofre og overgripere støtter opp om og legitimerer seksuell vold (Jones, 2012:182). Her finner vi noe av motivasjonen bak kampene om begrepsutvikling og utvidelse av voldtektsbegrepet. Ikke-anmeldte voldtekter blir sett på symptomet og symbolet på at samfunnet ikke tar vold mot kvinner på alvor, og at kvinner fortsatt holdes nede av patriarkatet.

3 Teori

Det er vanlig å se på voldtekt som uttrykk for, eller selve manifestasjonen av, menns overmakt over kvinner. At de fleste overgripere er menn og de fleste ofre kvinner er ikke noe som skal, eller kan bestrides. Likevel, dersom slike maktdynamikker er i spill, er det ikke nok å bare vise at de er der. Vi må kunne nærme oss en forståelse av hvordan disse virker i praksis for de det gjelder. Spørsmålet om hvordan en skal forholde seg til makt har, som vist, stått sentralt i teoriutvikling. Gjennomgangen av denne viste behovet for å unngå dikotome maktforståelser, der makt er noe noen har og som utøves på andre som ikke har det. I en slik forståelse ville en fort kunne konkludert med at kvinner ikke anmelder voldtekt fordi de er undertrykt av menn, at retten er maskulin (Smart, 1989:86), at sex og voldtekt er så like hverandre i en heteronormativ verden at hverken offer eller overgriper skjønner hva de gjør (Kelly, 1988), og andre ytterpunkter. En utfordring med å ha disse som utgangspunkt for analyse er at en lett mister årsaken, og de historiske betingelsene for undertrykkelsen av syne. For å låne et sitat fra Walklate (2007:48) vi trenger en måte å forstå «the processes that goes on behind our backs», uten å måtte ty til ensidige og totale maktbegrep, da disse ofte levner en med lite eller intet handlingsrom. Dette gjør at jeg ser behovet for å bruke en overordnet teori om makt som ikke er dikotom, og som, med forbehold, gir de som er subjekt/gjenstand for denne makten handlingsrom, vilje og handlekraft. Denne gir en innfallsvinkel for å forsøke å gripe hvilke tilgengelige rammer en kan forstå en overgrepserfaring gjennom. Hvilke benyttes, og hvilke muligheter ligger i disse?

Foucaults maktbegrep

Foucault, og andre som er inspirert av han, opererer med et desentrert maktbegrep. Her er makt noe som kun finnes i relasjon til noe annet: Makt finnes bare i samspillet mellom mangfold og motsetninger (Foucault, 1982:786). I denne tilnærmingen utøves ikke makt gjennom vold eller samtykke, men er de overordnede strukturene som gjør handlinger mulige (Foucault, 1982:789). Der det er makt er det motmakt (Foucault, 1999:106-7). Makt omfatter alt, kommer fra alt og er allestedsnærværende (Foucault, 1999:104. I en analyse av makt er

fokuset derfor ikke på *hvem* som har denne, men hva makten *gjør* (Foucault, 1999:107, 110). I denne maktforståelsen er makt det som legger føringer på måtene vi kan forstå verden på. Dette oppsummeres i begrepet diskurs (Jørgensen og Philips, 1999:9). Diskurs er innenfor en poststrukturalistisk forståelsesramme felt- eller vitensspesifikke måter å snakke om noe på (Schaanning, 1999:9). I denne forståelsesrammen er narrativer, eller fortellinger, strukturer og krefter innad i diskursene (Tamboukou, 2011:2). Narrativer er meningsbærende enheter innenfor diskursene (Riessman, 2003:341). Dominerende måter å forstå noe på regnes derfor som produkter av makt, og ikke nødvendigvis at det er den «riktige» eller den eneste måten å forstå noe på. Flere diskursive systemer eksisterer parallelt, men noen benyttes mer enn andre (Foucault, 2001:40). At en forståelsesmåte foretrekkes over andre betyr at denne har forrang, men det betyr ikke at andre forståelsesmåter slutter å eksistere. Et eksempel på dette er de ulike definisjonene av voldtekt. Selv om voldtekt, som begrep og handling, i dag innebærer mye mer enn å bli overfalt på et offentlig sted av en psykotisk fremmed, er det ikke slik at denne fortellingen ikke finnes lengre. Idealfortellingen om voldtekt har blitt utfordret av andre fortellinger om voldtekt som partnervoldtekt, bekjentskap-, fyllevoldtekt og voldtekt som all sex en ikke har samtykket til. Mylderet av ulike fortellinger om hva voldtekt er og kan være, eksisterer parallelt, og kan brukes ulikt av ulike personer. Dette eksempelet viser diskurser, og fortellingene som følger disse, som mangfoldige, konkurrerende og motsigende måter å gi mening til verden på. Dette gjør at de gjennom narrativer angir ulike rammer og posisjoner for subjekter å være i og/eller forholde seg til. Makt, forstått som et sett med handlinger som utøves på andre handlinger (Foucault, 1982:789), produserer derfor ulike handlingsrom, og subjektposisjoner.

Subjektivitet og intersubjektivitet

De tilgjengelige diskursene, og fortellingene som finnes i disse angir hvem vi er, og hvem vi kan bli (Foucault, 1982:778, Gavey, 1989:464, Butler, 1995:40, Schaanning, 2001:309). Dette betyr at subjektet former seg selv i relasjon til et sett med normer, koder, prinsipper, praksiser og andre subjekter som er tilgjengelige der det er. Subjektet er derfor intersubjektivt. Det betyr at som subjekter blir vi til sammen med, og i relasjon til, andre subjekter (Cahill, 2001:9). Subjektet er produkt av det komplekse samspillet mellom en selv og den sosiale verdenen en eksisterer i, og utviklingen av subjektivitet er derfor direkte avhengig av

eksistensen og relasjonen til andre. (Cahill, 2001:103-4). At andre er annerledes fra oss selv, er grunnleggende for at selvet skal kunne bli til, fordi måten vi posisjonerer oss selv på alltid er relatert til andre (Cahill, 2001:73). Om vi etablerer oss selv i samsvar med eller i opposisjon til et ideal, eller en forventet måte å være på, er dette fortsatt relatert til, og med utgangspunkt i, dette idealet (Butler, 2005:8). Derfor finnes det ikke noe løsrevet «selv» som ikke er betinget av sosiale normer (Butler, 1995:42, Gavey, 2005:91). Dette kan knyttes til ulike fortellinger om voldtekt og voldtektsofre. Hvorvidt en kaller seg offer, overlevende, noe annet, eller tar avstand til disse rollene/betegnelsene, er dette fortsatt relatert til disse. Hvilke roller en velger å bruke, eller føler seg mest hjemme i, er trolig også relatert til den sosiale situasjonen overgrepet fant sted i. I denne sammenhengen gir det muligheten til å se hvordan det finnes flere måter å forstå en overgrepserfaring ut fra, og at disse angir ulike posisjoner å være i etterpå, både for offer, overgriper og andre som har relasjoner til disse to. Gjennom en intersubjektiv tilnærming blir det mulig å gripe voldtekt som en hendelse som påvirker flere enn den ene som ble gjenstand for denne. Ved å gjøre krav på rollen som voldtatt inntar en ikke bare denne, men angir også en posisjon for den som voldtok, samtidig som resten av ens sosiale krets må forholde seg til disse to posisjonene.

Kroppsliggjøring

Voldtekt er en konkret handling som begås mellom kropper, og som får sitt meningsinnhold gjennom fortolkning. Med andre ord, noe som erfares. En erfaring er i denne sammenhengen ikke noe upåvirket og umiddelbart. Å erfare noe kan bety å forstå et objekt, en tanke, eller en følelse gjennom sansene og, eller, sinnet (Foucault, 2001:11, Ahmed, 2014b:24). Subjektivitet kan derfor ikke løsrives fra kroppen. Makt virker gjennom og på kroppene våre, og alle lever i, og erfarer verden gjennom kroppen. Dette samspillet oppsummeres i begrepet kroppsliggjøring (Oksala, 2011:210). Måtene vi er kroppslige på er grunnleggende ulikt, både biologisk og sosialt, fordi makt ikke virker identisk eller med like stor kraft på hver enkelt kropp. Dette gjør det mulig å redegjøre for at de samme omstendighetene kan gi helt ulike utfall for ulike personer, og at ulike personer kan erfare den samme tingen helt ulikt (Cahill, 2001:102). Dette gjør også at en kan se hvordan følelser virker på, og gjennom, ulike kropper ved å undersøke relasjonene mellom kropper, følelser og språk. Ulike følelser er forbundet til bestemte narrativer, og omvendt (Ahmed, 2014a:14). Måten personer relaterer seg til disse gir

muligheten til å fokusere på hva følelser gjør for den som føler dem. Tilnærmingen til kroppsliggjøring unngår noen av problemene tidligere og mer totale teorier støtte på fordi de hverken kunne åpne, eller redegjøre, for at kvinner kunne ha helt ulike forståelser av seksuelle erfaringer. Dette kan også løse opp i problemet kontinuumsteorier støtte på da voldtekt ble forstått som noe ahistorisk og asosialt, som kvinner kanskje ikke selv forstod at de var utsatt for. Når det sosiale får plass i forklaringer på hvordan seksuelle overgrep oppleves, kan en trolig både redegjøre for hva som gjør overgrepene i seg selv mulige, og hvorfor disse kan oppleves ulikt.

Sårbarhet og seksualitet

Måtene kroppene våre formes, både fysisk og abstrakt, er relatert til andre subjekter. Dette gjør oss sårbare fordi hvem vi er som kroppslige subjekter henger sammen med andre subjekter og andre subjekters handlinger (Cahill, 2001:142). Fineman (2008:9) skriver: «Vulnerability initially should be understood as arising from our embodiment, which carries with it the ever-present possibility of harm, injury and misfortune from mildly averse to catastrophically devastating events». Dette lokaliserer ikke sårbarhet som fastlåst i bestemte egenskaper ved individet, men noe som potensielt er til stede i alle relasjoner og situasjoner der vi omgås andre. Hvordan en forholder seg til denne sårbarheten når en ikke aktivt konfronteres med denne, påvirker hvorvidt den oppleves eller ikke. Denne tilnærmingen er nyttig for å forstå seksuell vold fordi den gjør det mulig å se på seksuelle og intime relasjoner med andre som noe sårbart og skjørt. Ikke sårbart og skjørt som risikabelt fordi alle menn er potensielle overgripere og alle kvinner er potensielle overgrepsofre, men sårbart fordi en i intime seksuelle relasjoner både er et seksuelt objekt og seksuelt subjekt (Cahill, 2009:23). I dette ligger det en forutsetning om åpenhet overfor andre, og en villighet til å bli påvirket av, eller være mottaker av andres vilje (Ahmed, 2014:49) Uavhengig av måten en forstår seksualitet på er denne fokusert rundt begjær, og begjær er noe som, med få unntak, rettes mot en annen (Cahill, 2001:104). Dette viser også seksualitet som noe relasjonelt. Å være gjenstand/objekt for en annens begjær kan være nydelig, og det kan være helt jævlig (Cahill, 2009:23). Hvorvidt en synes det er jævlig eller deilig preges av sammenhengen og relasjonen til personen en er objekt for. Det er trolig også det som avgjør hvorvidt det iboende sårbare ved seksuelle relasjoner oppleves eller ikke. En slik tilnærming unngår å se på bestemte

seksuelle praksiser som «gale», det er opplevelsen av dem, og meningsinnholdet i dem som avgjør om noe er undertrykkende, frigjørende, nedverdigende eller nytelsesfult. Ved å se på seksuell vold på denne måten kan en unngå å bare konstatere at det er vold, og heller se på hva som gjør at det er vold, og hva opplevelsen av det som vold gjør med den som er gjenstand for denne. Hydén (2005:185) skriver: «Being assaulted means being subjected to illegal actions and being confronted with one's own helplessness and powerlessness. It also means confronting one's own actions, aimed at protection and resistance». Hvordan en opplever å bli konfrontert med egen hjelpeløshet, preges trolig av hvordan en allerede er posisjonert i relasjon til en selv og andre. Dette gir muligheten til å undersøke hva som gjør at et overgrep oppleves som krenkede selv om det ikke nødvendigvis er fysisk smertefullt. Hva er betingelsene for at noe gjør vondt og skaper ubehag og ambivalens? En relasjonell tilnærming til seksualitet viser seksuelle interaksjoner som noe som eksisterer innad et sosialt og politisk rammeverk. Disse preges av seksuell og kjønnet ulikhet, noe som gjør seksuell vold både mulig og vanlig, og har potensiale til å påvirke subjektiviteten til personene som er involverte (Cahill, 2016:747).

Agency og vilje

Uavhengig av hvilke maktmodeller vi forholder oss til når vi forsøker å gjøre rede for hvordan subjektet og dets erfaringsverden blir til, er subjektet åstedet der maktmodellene spilles ut og kommer til uttrykk (Jackson, 1996:22). Makt forstås her som noe som skaper muligheter og betingelser for å forme, og påvirke, sitt eget og andres handlingsrom. Foucault (1982:789) skriver:

> A power relationship can only be articulated on the basis of two elements which are indispensable if it really is to be a power relationship: That the «other» (the one over whom power is exercised) be thoroughly recognized and maintained to the very end as a person who acts; and that, faced with a relationship of power, a whole field of responses, reactions, results and possible inventions may open up.

Subjektet har selvbestemmelse, men denne er et produkt av diskursene som er tilgjengelige. Det er disse kategoriene subjektet må forhandle med og forholde seg til. Normene som er tilstede der vi er gjør oss ikke forutbestemte for det ene eller det andre, men de setter

rammene og referansepunktene for alle avgjørelser vi til syvende og sist velger å ta (Gavey, 2005:99). I litteratur på engelsk brukes ordet «agency» for å beskrive evnen eller muligheten til å ta egne valg. I forlengelsen av det teoretiske perspektivet jeg har redegjort for her er handlekraft og handlingsrom relevante oversettelser. Innenfor dette teoretiske perspektivet er en ikke fri, som i fri fra alle sosiale normer eller fri til å velge hva som helst (Garland, 1999:29). Her er muligheten til å velge, ta valg og handle ut fra varierende rammer, uavhengig av om dette er i samsvar eller opposisjon til et ideal, en måte å definere handlekraft og handlingsrom på. Dette gjør at vi kan se på måtene subjektet veksler mellom å være aktivt handlende, og gjenstand for andres handlinger, som grunnleggende for hvordan erfaring blir til, og hva det vil si å være menneske (Jackson, 1996:21). Ofte brukes ordet vilje, eller verbet å ville, for å sjekke hvorvidt en er fri eller har frihet. I slike sammenhenger settes tvang og frihet ofte opp som motpoler (Ahmed, 2014b:30). Vilje er, som nevnt, både noe en har og noe en gjør, og relateres til et ønske om at noe skal, eller ikke skal, skje (Ahmed, 2014b:6-7). Hvorvidt viljen anerkjennes og spilles ut avhenger av om det er rom for dette. De ulike handlingsrommene som etableres gjennom ulike posisjoneringer gir viljen steder å gå. I mer tradisjonelle forståelser av makt er makt noe som hindrer og begrenser, og menns overmakt over kvinner blir da synonymt med vold. I en foucauldiansk tilnærming til makt, tilnærmingen i denne oppgaven, er makt noe som angir og produserer handlingsrom og derfor også anerkjenner subjektet, mens vold, for å inkludere resten av sitatet til Foucault (1982:789), virker motsatt:

> A relationship of violence act upon a body or upon things; it forces, it bends, it breaks on the wheel, it destroys, or it closes the door on all possibilities. Its opposite pole can only be passivity, and if it comes up against any resistance, it has no other options but to minimize it.

Dette er relevant for å forstå skillet mellom seksuell vold og seksualitet som ikke er vold. Å ha seksuell selvbestemmelse, altså handlekraft og handlingsrom, er å ha muligheten til å påvirke en seksuell interaksjon på en meningsfull måte (Cahill, 2016:754). Dette perspektivet gjør det mulig å redegjøre for tilfeller som involverer tvang, men der denne ikke oppleves som direkte, for eksempel der en kvinne sier ja, fordi konsekvensene av å si nei er for store, som en form for vold (Ahmed, 2014b:55). Tilfeller av seksuell vold er unike, men hele tiden betinget og avhengig av ens personlige historie, og sosiale og politiske betingelser for hva

som er mulig både å oppleve og å begripe (Heberle og Grace, 2009:4). Utfordringen er å gripe hvordan disse meningene blir til for de som opplever dem, og hva de gjør for dem

Narrativer: Å gi mening til og fortelle om erfaringer

Den såkalte narrative vendingen innenfor kriminologi er ganske ny. Dette til tross for at det meste vi vet om kriminalitet vet vi fordi noen har fortalt om det (Presser, 2009:178, 2016), det samme gjelder kvalitative studier av seksuell vold. Det betyr at en del av kunnskapsgrunnlaget for disse feltene er historier, uten at en nødvendigvis har sett på hvilken funksjon disse kan ha, eller hva som gjorde dem mulige. Fortellinger tilbyr en innfallsvinkel til å gripe måtene personer gir mening til sine erfaringer uten å måtte gå vekk fra selve erfaringen vi forsøker å forstå (Jackson, 1996:39). Dette gir muligheten til å undersøke de ulike fortellingene som er tilgjengelige for den som skal fortelle om en erfaring (Gubrium og Holstein, 2009:7). I forlengelsen av det teoretiske perspektivet jeg har redegjort for så langt, der narrativer forstås som meningsbærende enheter i diskurser (Riessman, 2003:341), angir fortellingene vi lever med, og som er tilgjengelige for oss, ulike handlingsrom (Poletta, et. al, 2011:114). Det betyr at meningene vi tillegger ting, erfaringer, og relasjoner påvirker handlingene vi velger å gjøre. Narrativ kriminologi ser derfor også på handlingspotensialet i tilgjengelige fortellinger (Presser og Sandberg, 2015:85).

Narrativer er ikke bare tilgjengelige diskursive enheter som gir mening til erfaringer. Når vi forteller om oss selv, eller andre ting for øvrig, gjør vi dette gjennom handlingen å fortelle. Det betyr at vi ordner vår egen historie på en måte som gjør den mulig å begripe, både for oss selv, og for andre. For å gjøre dette ordnes den i et sammenhengende narrativ (White, 1980 i Poletta, 2010:1495). Fortellere forhandler med måtene de vil at lytteren, eller deres publikum, skal kjenne dem, og historier blir alltid fortalt i samspill med noen andre (Riessman, 2003:337, Butler, 2005:12). Fortellere ser tilbake, og forteller om hendelser som er lokalisert på bestemte steder og på bestemte tidspunkter. Fortellinger er en måte å knytte fortid til nåtid på (Bamberg, 2004:354), fordi de gir mening til seg selv, sine sosiale situasjoner og historier i lys av der de er nå, og hvor de har vært før (Riessman, 2003:334). Dette gjør at en narrativ tilnærming kan fungere som et vindu til fortellerens livsverden. Ikke nødvendigvis til hvordan

denne *er*, men til betingelsene som gjorde denne mulig, og til det sosiale rommet fortelleren befinner eller befant seg i. Når det kommer til å undersøke hvordan kvinner forteller om, og begrunner sine valg etter en voldtekt gir dette muligheten til å se på måtene fortelleren er posisjonert, eller posisjonerer seg selv i relasjon til sine sosiale omstendigheter, og hva disse har å si i fortellingen. Ulike posisjoneringer, ikke fastlagte roller, brukes av personer som forsøker å håndtere situasjoner de befinner seg i (Harré og van Langenhove, 1999:17 i Riessman, 2003:337, Hydén, 2005:176). Mange erfaringer er vanskelige, eller umulige å skulle snakke om (Salmon og Reissman, 2011:7). Dette kan sees som en utfordring men også en ressurs (Bamberg, 2004:366). At flere forståelsesrammer for en selv, eller noe en har opplevd, er tilgjengelig kan komme til uttrykk gjennom ambivalens og selvmotsigelser i en fortelling (Sandberg et.al, 2015:1171). Dette poenget er aktuelt når det kommer til å skulle fortelle om en voldtektserfaring, fordi de mange definisjonskampene om hva voldtekt er eller kan være har gitt mange tilgjengelige fortolkninger av en overgrepserfaring. Innenfor et foucauldiansk maktperspektiv kan dette forstås som at flere makt/vitensforhold som brytes mot hverandre. Det er dette Foucault (2001:17) beskriver som å se makt i aksjon, fordi det i kjølvannet av denne følger problemstillinger, eller det han kaller problematiseringer. Det finnes med andre ord flere måter å fremstille og forstå seg selv og sin historie gjennom. Selvmotsigelser og ambivalens i en fortelling kan derfor sees som uttrykk for makt i aksjon, og ikke som løgn eller uvitenhet (Sandberg, 2010). Det er dette jeg ønsker å få tak på i informantenes historier. Hvilke problemstillinger i forbindelse med muligheter for å fortolke en voldtekt er det informantenes fortellinger trekker på, omhandler, og finnes i fortellingene? Hvis tilgjengelige fortellinger angir ulike handlingsrom, og posisjoner å være i, hvordan forhandler informantene med disse i sine fortellinger? Voldtekt kan sees som en livsomveltende hendelse, og måten en voldtekt fortelles om på kan være en måte å få grep om rammene den som har blitt voldtatt har både for å fortelle, og for å begripe, denne hendelsen. En narrativ tilnærming tar for seg historien som fortelles; hva som gjør denne mulig og hvilke handlingsrom den angir.

Å lytte til og lage rom for andres fortellinger

En voldtekt er en erfaring, det er noe som skjer mot noens person og kropp, og som får sitt meningsinnhold basert på en gitt tid og et gitt sted, og i relasjon med andre. Det er ikke noe

som skjer i et sosialt vakuum. Å være i stand til, eller å finne måter, å fortelle om en situasjon der en har blitt benektet muligheten til å være et handlende menneske kan forstås som en strategi for å opprettholde følelsen av å ha handlekraft i møte med slike omstendigheter. Hvis en kan etablere slike hendelser gjennom å fortelle om dem, i en historie, kan en slippe å se disse som passive, men heller ta de aktivt i bruk (Jackson, 2002:15). Historiefortellere tilbyr de som ikke deler deres erfaring et glimt av hva det vil si å leve når man kjenner til verdiene, meningene, forholdene og forpliktelsene de forteller om (Frank, 2000:361). Jeg og andre som ikke har opplevd overgrep har aldri måttet forholde oss til de sosiale dynamikkene, limet og låsene som informantene mine forteller om. Vi har ikke blitt konfrontert med denne formen for sårbarhet, vi har ikke kjent den på kroppen, og vi har trolig heller ikke hørt fortellinger om den Å lage rom for fortellinger som er fraværende i den offentlige bevisstheten er en form for etisk arbeid (Frank, 2000:363). For å forstå hvorfor noen ikke anmelder, må vi først forstå, eller prøve å nærme oss, betingelsene personen har for å fortolke denne hendelsen. Deretter hvilke handlingsrom slike betingelser gir, og kanskje vi derfra kan begynne å nærme oss en forklaring på hvorfor noen kvinner ikke anmelder voldtekt.

4 Metode

I denne oppgaven er jeg interessert i fortellingene som ligger bak valgene om ikke å anmelde voldtekt. Jeg ville derfor intervjue kvinner som hadde blitt voldtatt, men som ikke hadde anmeldt denne, eller disse. Med utgangspunkt i teorien som ble redegjort for i forrige kapittel er min tilnærming til intervjuer og intervjudata kvalitativ, nærmere bestemt narrativ. I dette kapitlet går jeg først gjennom måten jeg gikk frem for å rekruttere informanter, deretter gir jeg en kort beskrivelse av utvalget. Etter dette redegjør jeg for intervjudata og narrative intervjuer som kunnskapskilde, for så å beskrive gjennomføringen og behandlingen av intervjuene og intervjudata. Videre beskriver jeg analyserammen for disse, samt etiske utfordringer med å samle inn og behandle sensitive opplevelser.

Rekruttering

Fortellingene i denne oppgaven tilhører den gruppen voldtektsofre vi nesten ikke vet noe om, det store mørketallet som ikke har anmeldt. Med andre ord, de fleste. Å komme i kontakt med kvinner som har blitt voldtatt fremstilles i mye av litteraturen på feltet som etisk og praktisk krevende (Corbin og Morse, 2003:336, Nielsen og Snare, 2006:57, Campbell og Adams, 2008:395). Derfor er det vanlig å rekruttere gjennom støttesentre (Stefansen og Smette, 2006:34). Ettersom de færreste søker hjelp etter en voldtekt (Fisher, et al, 2003:7, Ahrens, 2006:264, Thoresen og Hjemdal, 2014:19), betyr det at de fleste ikke er representert i støtteapparatet. Samtidig tyder mye på at personer som er i kontakt med støtteapparatet tilegner seg de dominerende forståelsesmåtene som finnes der de får hjelp, og at måten de forteller om sine opplevelser på bærer preg av dette (Loseke, 2001, Holstein og Gubrium, 2003:21). For å få tak på fortellingene bak ikke-anmeldte voldtekter ønsket jeg derfor å nå mulige informanter på andre måter.

Hvem ville jeg rekruttere?

Tidligere forskning har vist at mange er ubekvemme med, eller ambivalente til, begrepet voldtekt (Bletzer og Koss, 2004:120, Stefansen og Smette, 2006:34). Dersom en bruker begrepet kan en derfor risikere å miste viktige fortellinger om voldtekt, fordi utsatte ikke kjenner seg igjen i det. Jeg valgte å bruke voldtektsbegrepet, men definerte det bredt, og utdypet hva jeg la i det[3]. Grunnen til at begrepet ble brukt var at potensielle informanter skulle vite hvilken tematikk de muligens skulle brukes til å belyse (NESH, 2016:13). Dette veide tyngre enn frykten for at viktige historier skulle bli ekskludert gjennom begrepsbruk. For å unngå å blande sammen kvinner og menns erfaringer med overgrep, rekrutterte jeg bare kvinner. Alle potensielle informanter måtte være over 18 år. Til tross for at seksuell lavalder er 16 år, satte jeg ingen nedre grense for når overgrepet kunne ha skjedd. Dette er fordi vi vet at en del seksuelle overgrep skjer før fylte 16 år, og at det ikke er uvanlig at personer under 16 år har sex (Træen et.al, 2008:6)

Hvordan rekruttere blant mørketall?

Vissheten om at voldtekt er utbredt, kombinert med mulighetene sosiale medier gir til å nå ut til mange (Heinskou et.al, 2017:109), gjorde at jeg brukte facebook til å rekruttere informanter. Dette gjorde jeg i to omganger. Først sendte jeg melding til venner og bekjente der jeg fortalte om prosjektet mitt, og spurte om de selv, eller noen andre de kjente, kunne være villige til å stille opp. Disse ble informert om at jeg ikke kom til å følge opp tema hvis de ikke svarte. I løpet av to dager hadde jeg vært i kontakt med flere potensielle informanter. I mellomtiden hadde jeg startet et samarbeid med Kari Stefansen og Ingrid Smette ved Voldsprogrammet på NOVA[4]. De skulle i gang med et lignende prosjekt. Avtalen mellom oss var at jeg skulle rekruttere og intervjue 15 personer, men kjønn eller hvorvidt disse hadde anmeldt var ikke viktig. Dette gjorde at jeg i neste rekrutteringsrunde lagde en offentlig facebookstatus. Denne ble delt 24 ganger, og etter et par timer var jeg i kontakt med atten potensielle informanter. Noen kjente, de fleste ukjente. Alle fikk tilsendt informasjonsskriv, om hva studien gikk ut på og hva det ville innebære å delta, på epost. I denne runden falt litt over halvparten fra, et par fordi de følte at deres opplevelser ikke passet helt inn i mitt tema,

[3] Se vedlegg 4: Informasjonsskriv
[4] Norsk institutt for oppvekst, velferd og aldring, ved OsloMet- Storbyuniversitetet

mens andre sluttet å svare en gang i løpet av korrespondansen. Jeg endte med å rekruttere, og intervjue, totalt femten informanter, fjorten kvinner og en mann. Blant disse hadde tre av dem anmeldt voldtekten, disse tre er derfor ikke en del av datamaterialet i denne oppgaven. Utvalget mitt er et strategisk tilgjengelighetsutvalg. Det er kvinner som har blitt voldtatt, ikke har anmeldt, og som er villige til å snakke om overgrepet (Thagaard, 2011:55-6). Hvilke fortellinger personer orker å fortelle om kan ha noe å si for hvilke historier som finnes i materialet mitt. Noen erfaringer er verre å snakke om enn andre, og noen synes kanskje det er tøft å fortelle dette til en de sporadisk ser i hverdagen, mens andre synes kanskje det er tøft å fortelle det til en de ikke kjenner fra før av. Det kan også være at de som valgte å stille opp, i større grad takler sin situasjon enn de som ikke gjorde det (Thagaard, 2011:57).

Deskriptivt om utvalget og datamaterialet

Utvalget i denne oppgaven består av 11 kvinner i aldersspennet 20 til 45 år, der de fleste er rundt 25 år gamle. Disse er fra ulike steder i Norge. Alle er etnisk norske, og alle har heteroseksuelle overgrepserfaringer. De fleste av informantene er bosatt i Oslo eller Tromsø, noen få bor andre steder. Alle overgriperne er menn, og med to unntak er alle etnisk norske. Tre av informantene fortalte om to overgrep, resten fortalte om ett. Den yngste var 13 år da overgrepet skjedde, den eldste i slutten av 20-årene. Medianen for alder ved overgrep er 16 år. For de fleste kvinnene ligger overgrepet 7-9 år tilbake i tid. Det lengste tidsrommet mellom overgrep og intervju er 28 år, og det korteste 4 måneder. Dette kan ha noe å si for hva som blir fortalt, hva som vektlegges i informantenes historier, samt måten de forteller på, og hva de husker, uten at jeg eller andre nødvendigvis kan si *hva* dette har å si.

Intervju: Intervjudata og narrative intervjuer som kunnskapskilde

Handlinger er forståelige fordi vi kan snakke om dem (Atkinson og Coffey, 2003:2). Å intervjue er en måte å tilegne seg empiriske data gjennom å stille spørsmål (Gubrium og Holstein, 2003:3). Informantenes beskrivelser representerer opplysninger om deres opplevelser, deres kunnskap og synspunkter, som gjenspeiler deres erfaringer (Rubin og

Rubin, 1995:1, Holstein og Gubrium, 2003:14, Thagaard 2011:87). En narrativ intervjuform fokuserer på historiene intervjupersonene forteller (Kvale og Brinkmann, 2015:182). Analyser av personlige fortellinger kan belyse individuelle og kollektive handlinger og meninger, men er også en inngang til å forstå prosessene der sosialt liv og menneskelige relasjoner blir til og endres (Mills, 1959 i Riessman, 2003:334). Siden meningene vi tillegger hendelser, og andre ting, påvirker hva vi velger å gjøre (Presser og Sandberg, 2015:85), var jeg interessert i måtene informantene snakket om overgrepet/ene og betydningene dette hadde for valget om å ikke anmelde. Ved å bruke en narrativ innfallsvinkel til spørsmålet om hvorfor de ikke anmeldte, kunne jeg forsøke å unngå å presse det informantene fortalte om inn i ferdigdefinerte kategorier og spørsmål (Riessman, 2003:331). Denne intervjuformen gir informantene muligheten til å fortelle om det som var viktig for dem at kom frem i deres historier (Riessman, 2003:332). At informantene fikk fortelle mest mulig selv ga dem trolig en følelse av å ha kontroll over hva som ble fortalt i intervjuet (Hydén, 2008:4, 2014:796), samtidig som det ga meg en åpen og utforskende innstilling til intervjuene.

Gjennomføring av intervju

Intervjuene ble gjennomført i tidsrommet juni-august 2017. En konsekvens av å rekruttere via facebook var at ikke alle informantene befant seg på samme sted. De som bodde i Oslo ble enten intervjuet hjemme hos seg selv, hos meg, i en avsidesliggende park, eller et grupperom på universitet. De som bodde i Tromsø ble intervjuet hjemme hos seg selv. Et par av intervjuene ble gjort via skype. Siden vi stort sett var hjemme hos en av oss ble en del av oppvarmingen og innledningen til intervjuet at vi ordnet kaffe, eller noe annet å drikke, for så å sette oss på kjøkkenet eller i stua. Dette er en ganske normal situasjon, og det kan være det bidro til å avvæpne en potensielt kunstig og uvant intervjusetting (Thagaard, 2011:99). Etter å ha gjort oss klare, gikk jeg gjennom informasjonsskrivet der det blant annet stod hva det ville si å delta i studien, og at de når som helst kunne trekke seg, eller be om pauser. Jeg informerte om at intervjuet ikke kom til å vare i mer enn to timer. Dette var for at vi begge skulle vite at vi ikke kom til å snakke i det uendelige og for at datamaterialet skulle bli håndterbart. Men ikke minst fordi jeg av respekt for informantene, og deres historie, nødig ville miste fokus eller bli ukonsentrert (Kvale og Brinkmann, 2015:203). De fleste intervjuene varte i en time og 45 minutter, de lengste i to timer, og de korteste i 55 minutter.

Intervjustil og intervjuguide

Voldtekt er sensitivt. Både i den forstand at det er en hendelse mange opplever som traumatisk eller vond, og fordi det er et tema man kan snakke om med potensiale til å fremprovosere sterke følelser og skape ubehag (Hydén, 2008:4). For at intervjusituasjonen ikke skulle oppleves som invaderende, men skånsom og på informantens premisser, ville jeg at de skulle fortelle mest mulig selv om overgrepet (Kvale og Brinkmann, 2015:184). Mye litteratur tyder på at det kan være vanskelig å snakke om, eller å sette ord på overgrep (Stefansen og Smette, 2006:34, Belknap, 2010:1336, Weiss, 2010:293, Vislie, 2015:70). Jeg var interessert i alle omveiene og sidesporene som kanskje kunne bidra i fortellingen til å forklare hvorfor det ble som det ble, hvorfor informantene opplevde det som de gjorde, og deretter tok de valgene de tok. Dette kan sammenlignes med måtene Rubin og Rubin (2005:17) beskriver en intervjuform som en elv med mange sideløp. Jeg var interessert i deres egne fortellinger, både av metodiske, teoretiske og empatiske grunner, og prøvde derfor å lage en intervjuguide som tilrettela for at de selv kunne komme inn på situasjonen, den sosiale sammenhengen og opplevelsen av disse (Thagaard, 2011:121, Kvale og Brinkmann, 2015:182). Intervjuguiden og intervjustilen min kan trolig betegnes som i slekt med Hydéns (2014:796) fortellerfokuserte intervju, under intervjuene var jeg mer opptatt av å hjelpe informantene til å fortelle mest mulig selv, og å hjelpe dem videre i fortellingen, enn av å stille konkrete spørsmål.

Å forsøke å få grep om den grunnleggende strukturen i fortellinger er en måte å åpne for å forstå meningene som tillegges denne (Presser og Sandberg, 2015:89). En måte å gjøre dette på er å stille spørsmål som går direkte på fortellingens struktur, i stedet for overordnede tema (Atkinson og Coffey, 2003:14, Rubin og Rubin, 2005:2). Eksempler på dette er spørsmål som hvem, hva, hvor, hvorfor, hvordan og lignende. Som nevnt inngikk mine intervjuer i studien til Smette og Stefansen ved NOVA. Vi utarbeidet derfor en felles intervjuguide. Deres studie handler om overgrepserfaringer og unge voksne, og fokuserer på betydningen overgrepet får for livet etterpå. For å få svar på mine egne og deres spørsmål spurte jeg om oppvekstsvilkår, barndom og ungdomstid. Dette er en biografisk tilnærming til livshistorier (Atkinson, 1998:3, Thagaard, 2011:123). Det virket som denne ga informantene muligheten til å begynne på begynnelsen. Ved å legge opp intervjuguiden kronologisk virket det som om den både åpnet for at fortelleren kunne fortelle i vei, og for at jeg som lytter kunne hjelpe fortelleren videre.

Det virket som å stille spørsmål relatert til hendelsesforløp åpnet for at de fleste kom inn på tematikker, følelser og problemstillinger av seg selv uten at jeg måtte spørre konkret etter dette. En mulig forklaring på dette er at når en forteller en historie, kanskje særlig når en ønsker å forklare noe, er det viktig at denne henger sammen og har en indre logikk (Mishler, 1999:5 i Riessman, 2003:341). Alle informantene visste hva tema for oppgaven min var. De stilte opp for å fortelle om sine opplevelser og hvorfor de ikke anmeldte disse. Alle fortellinger er strategiske på ulike vis (Poletta et.al, 2011:110, Sandberg et. al 2015:1169), men her er de kanskje eksplisitt fortalt for å begrunne hvorfor voldtekten aldri ble anmeldt. For å fortelle overbevisende, for meg og for dem selv, måtte informantene trolig begrunne valgene som drev historiene deres fremover på en måte som kunne forklare dette (Atkinson og Coffey, 2003:15, Sandberg, 2010:448, Thagaard, 2011:106). Det kan derfor tenkes at om de hadde fortalt sin historie til noen andre, i en annen setting, ville denne vært annerledes. Ikke mindre sann, men annerledes, og kanskje med andre indre logikker (Mardorossian, 2002:764, Butler, 2005:38). Denne bevisstheten viser intervjuet og intervjudata som noe som blir til i samarbeid mellom meg, som lytter, og informanten, som forteller. Med andre ord, som intersubjektivt (Holstein og Gubrium, 2003:3, Hyden, 2014:802, Kvale og Brinkmann, 2015:77-8). En annen fordel med å legge opp intervjuguiden kronologisk var at vi avsluttet med informantens livssituasjon på det nåværende tidspunktet. Dette var for å unngå å avslutte intervjuet på et sårbart sted i fortellingen (Thagaard, 2011:99). Hvis jeg hadde oppfattet det slik at informantene ikke hadde det greit med seg selv på det tidspunktet vi gjorde intervjuet, ville jeg ikke avsluttet dette her.

Ulike fortellere

Flere av informantene kan betegnes som kompetente fortellere. De hadde få løse tråder i fortellingene sine, og de evnet å knytte fortellinger om seg selv fra barndommen, og ungdomsårene til forklaringene de kom med. De klarte også å «kaste ball» med meg: Mine spørsmål åpnet for utdypning, men aldri slik at de kom i motsetning til det de allerede hadde lagt opp til i sine fortellinger. De kompetente fortellerne hadde tydelige avklarte historier, med lite rom til å utforske indre logikker i disse. Jeg vil ikke kalle de som ikke virket like vant til å fortelle for dårlige fortellere, heller uvante fortellere. Disse brukte ofte lengre tid på å «komme i gang», de var ofte mer ambivalente, usikre, og undrende. Jeg stilte ofte flere

spørsmål for å få grep om strukturen på det som hadde skjedd, og deres fortolkning av det. I disse intervjuene følte jeg at det var større rom til å bevege seg fram og tilbake i fortellinga, enn hos de mer kompetente fortellerne. Ofte med de virkelig gode fortellerne følte jeg at det ble kunstig å skulle vende tilbake til punkter i historien fordi denne kanskje hadde beveget seg videre, ut av det som var sårt og vanskelig, og over på tryggere grunn. Disse ga meg mindre rom til å stille spørsmål. Siden de mer uvante fortellerne ikke hadde like stram regi, eller klar oppfatning av det de fortalte om, var det lettere å spørre mer utdypende om bestemte elementer i deres fortellinger. Derfor visste jeg at jeg kunne få mer interessante svar ved å gå tilbake til disse. De gangene jeg valgte å stoppe opp for å gå tilbake opplevde jeg å ødelegge noe av flyten fortelleren hadde. Da kunne det ta litt tid for fortelleren å komme tilbake i flyten igjen, og jeg er usikker på om det var verdt det.

Behandling av intervjudata

Alle intervjuene ble transkriberte, og lydfilene skrevet av ganske ordrett. Setningsoppbygging og struktur er beholdt, men lyder som «øh» og «ehm» «eh» er redusert. Jeg har beholdt disse i setninger som preges av at informanten prøver å formulere seg, men avbryter seg selv og tenker seg om. Jeg har fjernet disse der jeg oppfattet dem som lyder informantene hadde for vane å ha mellom ordene sine. Muntlig tale følger andre logikker enn måtene vi skriver, og er vant å lese på. Ofte kan den virke usammenhengende og lite velartikulert når den skrives ned ordrett (Poland, 2003:271-2, Kvale og Brinkmann, 2015:213). I utdragene fra intervjuene som presenteres og analyseres i analysedelen har jeg derfor forsøkt å gjøre disse litt mer lesbare, men uten å tape informantenes måter å formulere seg på. I disse bruker jeg også følgende tegnsetting for å vise til noen av kvalitetene en mister, eller som virker snodige, når muntlig tale skrives om til tekst:

Pauser symboliseres med flere enn ett punktum. Dess flere punktum, jo lengre pause

Avbrytelser symboliseres med: /

Utelatelser fra sitatet symboliseres med: (…)

Latter, gråt, og lignende inkluderes ved å settes i parentes: (ler), (Snufser), (Imiterer teit mannsstemme). Det samme gjelder egne anmerkninger.

Etikk: Anonymisering og gjenkjennelighet

Prosjektet er meldt inn til, og godkjent av, NSD. Alle som tok kontakt fikk tilsendt informasjonsskriv om hva det ville si å delta i studien, hva denne gikk ut på, og at forskere ved NOVA også har tilgang til intervjuene. Dette ble repetert før hvert intervju. Informantenes samtykke ble tatt opp på båndopptaker. De nevner aldri navn, hverken egne eller andres. Det er derfor ingenting som kan knytte navnet på informantene til lydfila eller transkripsjonen. Alle informantene er anonymiserte. Navn på byer er delvis anonymiserte. Oslo er en stor nok by til at informantenes fortellinger tvilsomt kan knyttes til bestemte personer. Mindre steder, med lave innbyggertall, nevnes ikke med navn for å unngå at bestemte hendelser eller personer kan gjenkjennes. Ettersom mange av fortellingene har fellestrekk, er det mulig at informantene, og andre, kan tro at de kjenner igjen egne og andres historier. Dette kan være en konsekvens av fenomenets utbredelse. Til tross for at utvalget er rekruttert gjennom eget nettverk er det få av informantene som, så vidt jeg vet, kjenner hverandre. De som kjenner hverandre vet trolig heller ikke om den andres fortelling. Få av informantene har fortalt om overgrepet til særlig mange. De få som har gjort det, har gjort det på andre måter enn i intervjuet med meg. Derfor er det trolig få personer som kan knytte fortellingene til de bestemte personene.

Rekruttering utenfor støtteapparat

En konsekvens av å ikke ha rekruttert informanter via støttesenter var at jeg ikke visste hva de hadde opplevd. Det føltes rart å skulle spørre om dette over epost eller messenger, og jeg var redd for at dette skulle oppleves som en kontroll av at det de hadde opplevd var «alvorlig nok». Et eksempel på dette er ei jeg intervjuet som hadde vært utsatt for incest, noe jeg ikke visste før vi kom til den delen av intervjuet. Siden jeg ikke hadde hjerte til å si at dette var utenfor temaet, og stoppe intervjuet, gjennomførte vi dette. Etter intervjuet takket jeg henne for fortellingen hennes, men forklarte at det nok ikke ville være en del av mitt datamateriale. En annen mulig ulempe med å snakke med personer utenfor støtteapparat er at jeg ikke vet hvordan samtalen påvirket dem underveis og i ettertid. Det er umulig å vite hvordan andre reagerer på å snakke om overgrep (Hlavka og Kruttschnitt, 2007, Liamputtong, 2007). Likevel er mitt utgangspunkt at dette er voksne mennesker over 18 år med samtykkekompetanse, og at personer som sier seg villig til å stille opp trolig har et noenlunde

avklart forhold til sin egen opplevelse. Bare fordi de har opplevd noe som samfunnet anser som fælt, er ikke det grunn nok til å trekke deres vilje og mulighet for å ta informerte valg i tvil. Det betyr selvfølgelig ikke at de ikke skal behandles varsomt. For å være på den litt sikrere siden, kontaktet jeg DIXI og SMISO for å informere om prosjektet, og at jeg kom til å tipse informantene mine om dem, før jeg begynte å intervjue. Kontaktinfo til disse ble oppgitt både i informasjonsskrivet, og etter intervjuet. Dette gjaldt også etter intervju over skype. Før intervjuer over skype sjekket jeg hvilke støttetilbud som fantes der informanten var, og sendte kontaktinformasjon dit etter intervjuet.

Analyseramme og lesemåte

Datamaterialet for denne oppgaven er rikt. I informantenes fortellinger ligger det mye informasjon om deres sosiale verdener, miljøer, tanker og bakgrunner. Svarene er rike, og komplekse. Dette er noe av styrken med kvalitativ forskning, men det gjør også datamaterialet stort og vanskelig å avgrense og kategorisere. Som Hammersley og Atkinson (1995:240) skriver: Det er ikke sånn at verden bare arrangerer seg selv inn i passende kapitler og underkapitler. I et forsøk på å kategorisere data leste jeg gjennom alle transkripsjonene, og så etter tematikk som gikk igjen. Dette er et eksempel på tematisk kategorisering (Thagaard, 2011:171, Kvale og Brinkmann, 2015:232). Disse handlet om hvordan informantene forstod seg selv, sin situasjon, forholdet til overgriperen og hvordan dette var relatert til deres omverdener. Selv om de snakket om mye av det samme, hadde gjennomgangstemaene ulik funksjon og virkning i de ulike informantenes fortellinger. En styrke ved narrative intervjuer er at disse gir et innblikk i hvordan fortelleren er posisjonert i en bestemt tid, og på et bestemt sted (Riessmann, 2003:333, Poletta et.al, 2011:110). Når studier av, for eksempel, hvordan kvinner ser på offerbegrepet analyserer måtene de snakker om dette på, uten at jeg som leser vet hva det er hun er offer for, forsvinner sammenhengen hennes mening ble til i (Thagaard, 2011:171). Jeg var interessert i hvordan informantene snakket om det de hadde opplevd, og hvordan de begrunnet å ikke ha anmeldt. Disse begrunnelsene henger sammen med hvordan informantene forstår seg selv i relasjon til sin sosiale verden. For å forstå valgene de gjorde, basert på dette, tok jeg utgangspunkt i fortellingene om selve overgrepet, ikke temaene som gikk på tvers i disse. Dette gjorde jeg ved å samle alle fortellingene om overgrepssituasjonene i materialet, og behandle disse som tekst. Det betyr at jeg gikk gjennom hver enkelt historie

og så etter hva som ble fortalt, hvordan det ble fortalt, hvilke overordnede kulturelle fortellinger disse trakk på, og hva disse gjorde for informantenes fortellinger. Dette ble en måte å se på hvordan fortellinger og begrunnelser for å ikke anmelde kan konstrueres. Hvis diskurser og narrativer henger sammen med makt, og makt er det som gjør handlinger mulige, hvilke rom gir de tilgjengelige fortellingene om voldtekt informantene å handle i (Foucault, 1982:789, 1999:109)? Å se på måtene fortellere posisjonerer seg selv, og sine verdener i sine, historier er en brukbar innfallsvinkel for analyse. Rent praktisk ble analysen drevet frem av at jeg tok for meg biter av informantenes fortellinger og spurte: Hva er dette, og hva gjør det? Å skrive er et analytisk verktøy (Hammersley og Atkinson, 1995:240), og ved å plukke fra hverandre informantenes begrunnelser, for så å se på hva disse gjorde, kom jeg frem til vilje og handlingsrom som et overordnet tema og analysetråd. Å fokusere på hvordan kvinnene i utvalget forsøker å ta kontrollen og viljen sin tilbake etter overgrepene, ble en innfallsvinkel for å forstå hvordan de ulike temaene ble brukt av disse. Hvilke problemstillinger oppstår når de forsøker å ta tilbake viljen sin, og hva *gjør* de tilgjengelige fortellingene om voldtekt, overgripere, ofre og forventinger til disse når de prøver å gjøre dette?

Å teoretiserer kan bety å spekulere, og å spekulere i andres potensielt traumatiske erfaringer er alltid en krevende affære (Mardossian, 2002:747). Jeg inkluderer lange utdrag fra intervjuene, og analysen av disse holdes nært informantene. Disse lange sitatene er informantenes egne fortellinger om det som skjedde. En risiko ved å inkludere disse, og jobbe tett på dem, er at informantene vil kjenne seg igjen, og kan bli konfrontert med en tolkning av seg selv og sin historie de selv ikke kjenner seg hjemme i, i analysen (Røthing, 2002:385, Thagaard, 2011:226). Likevel er denne måten å lese og analysere intervjudata på er et forsøk på å beholde nærheten til stoffet og å gi rom for kvinnenes fortellinger, men samtidig holde analysen på overflaten. Jeg spekulerer ikke i om det de sier er sant, eller hva de *egentlig* tenkte eller følte. Dette gir en analytisk frihet (Røthing, 2002:392), uten at jeg invaderer informantene, men også uten at jeg ender som et «passivt talerør» for dem. Ved å se på hva de snakker om, og hvilken rolle dette spiller for kvinnene i deres historier, forsøker jeg å holde meg på overflaten av denne (Tamboukou, 2011:5). Dette er for å vise nyansene og bredden i disse sitatene, og å være tydelig på hva som er mine analyser av informantens fortellinger (Thagaard, 2011:229). Fortellingene som presenteres og analyseres i oppgaven er valgt ut fordi de på ulike måter belyser og setter ord på temaer og problemstillinger som går igjen

blant de jeg har intervjuet. Gjennom analysen forsøker jeg å vise mangfoldet i de tilgjengelige forståelsesrammene kvinnene bruker, og hva de gjør for de som bruker dem. Dette er et forsøk på å gi en kontekstuell analyse av måtene erfaringer gis mening på et bestemt tidspunkt, på et bestemt sted (Mardorossian, 2002:747).

5 Analyse

Analysene i denne oppgaven er delt inn i fire deler, etter overgrepstypene i materialet. Når overgrep skal kategoriseres er det vanlig å ta utgangspunkt i relasjonen mellom offer og overgriper (Laudrup og Laursen, 2010:28) eller den sosiale situasjonen det fant sted i (Sætre og Grytdal, 2012:42). Slike kategoriseringer er sjelden uttømmende fordi situasjoner og relasjoner ofte overlapper (Sætre og Grytdal, 2012:22, Heinskou et al, 2017:15-6). Måtene overgrepene er kategorisert på her, og analysen organisert rundt, er det jeg oppfattet som de definerende omstendighetene i fortellingen om overgrepet. Dette er overfallsvoldtekt, der opplevelsen av å bli uventet og plutselig overfalt og voldtatt er det definerende for selve overgrepet (Sætre og Grytdal, 2012:42), voldtekt der informanten opplever at hun «velger» å gi opp etter å ha blitt utsatt for verbal og fysisk tvang, voldtekt under sterk beruselse, og kjærestevoldtekt. Disse fire kategoriene, og medfølgende analysedeler, henger sammen med vilje og handlingsrom som analysetråd. Voldtekt er å ha sex med noen mot deres vilje (Cahill, 2009:24-5). Under overfallsvoldtektene ble kvinnenes vilje totalt overkjørt. I fortellingene om å gi opp, eller gi etter, ble viljen manipulert, eller kuppet slik at deres vilje ble tvunget til å tilpasse seg overgriperens. De som var bevisstløse, på grunn av rus, var uten vilje eller særlig bevissthet. Informantene som ble voldtatt av kjæresten sin fikk sin vilje utnyttet. Deres vilje og ønske om å være sammen med kjæresten, satte dem i en posisjon der han kunne utnytte denne til å ha sex på dem. Måten viljen overvinnes på har betydning for hvordan kvinnene i utvalget forstår og håndterer voldtektene de ble utsatt for. Dette ser også ut til å påvirke valgene de gjorde i etterkant av overgrepet.

5.1 Overfallsvoldtekt

I denne delen av analysen presenterer og analyserer jeg to fortellinger om å bli overfallt og voldtatt. Ingen av disse ble anmeldt. I idealfortellingen om voldtekt blir offeret plutselig overfalt av en fremmed person på en offentlig plass. Offeret bør kjempe imot, og ha synlige skader som bevis (Ryan, 2011:776, Jones, 2012:186-7). I en slik voldtekt er det ikke rom for annen vilje hos offeret enn motvilje. Det antas at det er lettere å anmelde vold og overgrep begått av en fremmed enn av en bekjent (Black, 1979, i Felson et.al 2002:617), og det er derfor vanlig å hevde at overfallsvoldtekter er lettere å anmelde enn andre voldtekter (Gavey, 2005:51). De to fortellingene i denne analysedelen utfordrer en slik antakelse. Fortellingene her belyser hvordan omstendighetene rundt overgrepet; hvem og hvor kvinnene er i verden, har større betydning for valget om å ikke anmelde, enn voldtekten i seg selv.

Ny i klassen

Den første fortellingen er Fridas. Frida stilte til intervju for å fortelle om en voldtekt hun aldri anmeldte, og konsekvensene denne fikk for henne. Frida er fra et sted en times togtur utenfor Oslo, men begynte på videregående skole i Oslo. Hun beskriver å begynne på skolen, og å møte de andre elevene der, som å bli kastet inn i en ny verden som hun mer enn gjerne ville bli en del av.

> FRIDA: «Da jeg begynte på skolen det året, eller det semesteret der, hadde jeg aldri gjort noe gærent i hele mitt liv. (…). Men jeg forelsket meg ganske fort i en gutt i klassen, han gjorde alt mulig rart. Og det gjorde de fleste i klassen. Så det var jo.. en måned inn det året, så kunne vel jeg også det meste. Og det var det ... ja det begynte vel med at ... begynte å drikke mye mer, hadde aldri brukt å drikke før, røyket hasj, tok litt sånne rare greier (…), mye sånn der teit liksom. (…) Jeg hadde testet en hel del forskjellige saker i alle fall det året der. Men når selve hendelsen skjedde så, så var jeg vel.. nok bare full tror jeg. Det var etter skolen, (…) og vi hadde gått ned til et sted i sentrum (…). Jeg husker ikke hva vi skulle gjøre, kanskje vi skulle røyke eller ett eller annet. Men så kom noen vakter, og da bare sprang vi liksom. Det fantes litt

forskjellige toaletter i kjelleren der vi var, og da plutselig så var jeg og han gutten som jeg egentlig var litt forelsket i, men han hadde kjæreste, så det hadde liksom ikke skjedd noe med han, men vi satt ved siden av hverandre på skolen og vi likte hverandre ganske godt og sånn der. Men da lukket han døra, og så låste han døra. Og da, når jeg prøvde å komme ut, og på et tidspunkt så fikk jeg opp låsen også, men da stod den andre gutten som var med, vi var tre stykker, han siste gutten stod og holdt døra. Jeg kom ikke ut heller. Så det var det som det skjedde.

MARIA: Hva skjedde da?

FRIDA: Han....han begynte å tvinge seg på meg. Begynte å kysse meg og sånn der, og så.. ja det var veldig rart, for jeg var som sagt forelsket i han, men samtidig så føltes det fryktelig gærent. Jeg hadde vel bare hatt sex med en person før. Så det var jo en veldig uvanlig setting, og så..ja. han bøyde meg fram over dassen, nesten, og så bare gjorde han sitt, det gikk ganske fort, men på et tidspunkt så flyttet han meg over til speilet, liksom, eller vasken, så jeg kunne se det i speilet. Når jeg husker det så husker jeg det bildet der. Så det er ikke min favorittstilling, for å si det sånn.

MARIA: Men var det andre i rommet da?

FRIDA: Nei. Han andre stod utenfor og holdt døra liksom. Og jeg husker jeg var veldig sjokka over det. For de var to kompiser. Og jeg visste at de hadde tvilsom moral og alt mulig sånt, men jeg husker at jeg var veldig sjokkert over at det kjentes som om det var planlagt liksom. At det kjentes som om vi var der av en grunn, og at jeg var den eneste som ikke visste det. Så det var rart. Men da jeg kom ut så, eller da han var ferdig, så begynte jeg å dra på meg klærne og .... og sprang ut, og da ... satt han liksom utenfor døra da, han andre da, og da begynte de å løpe etter meg. Fordi de så jeg gråt og sånn, og jeg skulle jo ta toget hjem til foreldrene mine, så vi løp hele veien til togstasjonen. Og jeg kastet meg på toget, og de kom ikke med. Så på toget hjem så fikk jeg jo tid til å tenke over hva som hadde skjedd

«Frida» s 4-5

Alle fortellinger er rettet mot et publikum, en selv eller andre, motivert av å skulle overbevise om noe. For at en fortelling skal kunne overbevise er det nødvendig at overgangene og

sammenhengene i det som fortelles virker sannsynlige og troverdige (White, 1980 i Poletta, 2010:1495). Historiene som fortelles er likevel, «forankret på skiftende grunn», fordi fortellinger om hvem vi har vært, og hvem vi er, hele tiden endres i lys av hvor vi er nå, og hva som skjer der (Salmon og Reissman 2016:6, Butler, 2005). For å kunne fortelle om seg selv må en derfor inkludere betingelsene som lå til grunn for hvem en var da og hvem en er nå (Butler 2005:7-8). Forut for, og innbakt i, Fridas fortelling om overgrepet finner vi betingelsene som gjorde situasjonen hun var i, og valgene hun gjorde etterpå både mulige og sannsynlige. Frida blir overrumplet og stengt inne i på et toalett med en av to gutter. Den andre gutten står utenfor og holder døra slik at hun ikke kommer seg ut. De er i et offentlig rom og, slik hun forteller sin historie, blir hun plutselig overfalt av sin venn. Dette gjør at, selv om Frida kjente overgriperen fra før, kan voldtekten kategoriseres som overfallsvoldtekt (Sætre og Grytdal, 2012: 22, 112). Hun anmelder aldri voldtekten. Måten hun forteller om seg selv gir en mulighet til å prøve å forstå hvorfor.

Frida er, som nevnt, ny i klassen, og i et nytt miljø. Ved å fortelle at hun aldri hadde gjort noe galt i hele sitt liv før hun begynte på den nye skolen, viser hun til en retrospektiv selvforståelse som uerfaren og uskyldig. Hun hadde drukket minimalt og «bare» hatt sex med en person før. Frida beskriver og posisjonerer seg selv som ung, åpen og nysgjerrig, og fikk raskt innpass blant de kulere elevene i klassen. Disse gjorde «alt mulig rart», og etter en måned hadde hun også prøvd «det meste». Hun var skoleflink, men ble likevel aldri sett på som en «nørd». Å oppnå, og å føle sosialt samhold er ekstremt viktig for mange ungdommer, og alkohol kan være en måte å gjøre dette på (Jørgensen, 2005:556). Hos Frida uttrykkes dette i ønsket om, og viljen til, å passe inn i et nytt miljø. Hun ville bli likt av de andre ungdommene, men mest av alt av gutten som «gjorde alt mulig rart». Å ville passe inn, og å være ung og nysgjerrig er trolig både forståelig og gjenkjennelig for de fleste. Forelskelsen gjør viljen hennes til å teste grenser med de andre enda mer forståelig. Drivkraften i hennes fortelling er, slik jeg leser henne, ønsket om å passe inn. Selv om Frida var ny, og kom fra en annen sosial verden, lærte hun å mestre det sosiale og ble akseptert som en av de andre. Dersom vi ser på det å oppnå status som innsider som en bekreftelse på at en har de riktige egenskapene for å bli godkjent og innlemmet i det sosiale (Goffman, 1990:66, 241, i Johnson, 2012:3), var Frida kul. Noe av kulheten bestod av at, selv om hun strakk seg langt for å passe inn, klarte hun å holde på sin annerledeshet. Hun hang med de andre, hun festet og prøvde

dop, men hun var fortsatt, det hun beskriver som, ekstremt skoleflink. Hun fikk være en av dem, uten å måtte gi opp alle delene av seg selv. Hun var en av dem, men hun var ikke sånn som dem. Selv om hun drev med mindre uskyldige ting sammen med dem, kunne hun derfor holde på identitetsposisjonen som uskyldig. I det hun poengterer at hun visste de hadde tvilsom moral, og impliserer at deres moralske kompass er et annet enn hennes, kommer dette til syne. Dette er et eksempel på det intersubjektive i sosiale relasjoner, ens egne grenser blir til i relasjon til andre (Cavarero i Butler, 2005:32). Her etablerer hun også konflikten i fortellingen sin: De er ikke som henne, de har dårlig moral, men hun vil passe inn.

Fortellingen om voldtekten begynner med det som kan lese som ungdommelig utforskning og testing av grenser. De skulle røyke et sted i sentrum, men måtte løpe fra noen vakter. Dette er en spennende situasjon vi kanskje kjenner igjen fra populærkultur: Det unge paret liker hverandre, og må gjemme seg på et toalett sammen. Hun er i utgangspunktet snill og skoleflink, og han er litt «bad». Dette er en etablert sosial fortelling (Demant og Heinskou, 2011:404). Hverken rollene eller situasjonen er ukjente eller absurde, noe som gjør hennes historie gjenkjennelig og forståelig, fordi situasjonen finnes utenfor henne selv (Frank, 2002:115). Dette gir lytteren muligheten til å sette seg selv i hennes situasjon. Når Frida påpeker at han hadde kjæreste, og at det derfor ikke hadde skjedd noe mellom dem, minner hun lytteren på identitetsposisjonen som uskyldig, og hennes moral som en annen enn de andres. Hennes uskyld, og hans posisjon som «opptatt» utelukker at noe romantisk skulle kunne skje. Dette utelukker også at spenningen i situasjonen var relatert til forelskelse. Sidesporet om hvordan de satt sammen på skolen, men ikke kom til å bli kjærester, tydeliggjør at selv om hun ville at han skulle like henne, ville hun ikke at han skulle kysse eller ha sex med henne. Alle posisjonene hun etablerer seg selv, og han, gjennom utelukker at hun gikk med på å bli hatt sex med frivillig. Samtidig gjør måten hun har fortalt og beskrevet seg selv og sin relasjon til de andre følelsen av å være trygg forståelig, ettersom hun fulgte normene hun trodde gjaldt for miljøet hun var i (Butler, 2005:17). Beskrivelsen av å bli kysset som forvirrende demonstrer dette. Han har kjæreste, han skal ikke kysse henne, hun er «snill pike», hun vil ikke. Samtidig har måtene hun har posisjonert seg selv og de andre gjort at overgrepet, selv om det virker overraskende, ikke kommer som lyn fra klar himmel. Frida kan riktignok tilpasse seg det nye miljøet og reglene her, men de andre har en annen moral og spiller derfor ikke etter disse reglene. Han låser døra, den andre gutten stenger dem inne, og

situasjonen snus på hodet. Som hun sier: «Det kjentes som om jeg var der av en grunn, og at jeg var den eneste som ikke visste det». Måten hun beskriver selve voldtekten forteller om en person som først prøver å komme seg ut av en uventet og ubehagelig situasjon, men som så gir opp. Dette kan leses implisitt ut fra måten hun beskriver at han bøyer, flytter rundt på henne og gjør sitt. I denne beskrivelsen er hun viljeløs, og han bruker henne som om hun var en bruksgjenstand eller en rekvisitt (Franklin, 2004:26). Hun er, i sin historie, totalt overlatt til hans vilje og overmakt (Sætre og Grytdal, 2012:112). Hun er passiv og uvillig. Denne uvilligheten forsterkes av at hun ser bildet av seg selv i speilet når hun tenker tilbake, og den noe mørke humoren i poenget om at dette ikke akkurat er hennes favorittstilling. Hun ser det hele utenfra, hun er ikke med, og hun kommer ikke ut.

Fanget

Fridas fortelling kretser rundt å gjøre valg og å bli fanget av disse. Dette forklarer overgrepssituasjonen, men også hvorfor hun ikke anmeldte. Hun posisjonerer seg som en outsider som ønsker, og jobber hardt for, å passe inn i et fremmed miljø med «avvikende» normer (Osgood og Anderson, 2004 i Chapple et al, 2014:396, Franklin, 2011 i Pape 2014:6). Hun gjør aktive valg og bevisste handlinger for å oppnå dette, og hun mestrer den nye sosiale situasjonen. Hun er vant til å handle og forhandle, men her har hun ingen veier å gå. Dette bidrar trolig til opplevelsen av å være fanget. I denne tolkningen av hennes fortelling kan vi identifisere en kollisjon mellom et sterkt ønske om å passe inn i det sosiale miljøet, og opplevelsen av en uakseptabel og fæl situasjon. Fridas ønske om, og behov for, å passe inn gjør at hun opplever at hun ikke har andre valg enn å legge lokk på en klar overgrepserfaring. Dette kommer til uttrykk når hun forteller hva hun tenkte på toget hjem:

> «Det her var jo skolens mest populære gutt. Og det faktumet at jeg hadde vært forelsket i han, og at folk visste det, så jeg var ikke dum liksom.. Jeg klarte å regne ut ganske fort at jeg ikke kom til å komme særlig heldig ut av det (…). Så jeg bestemte meg, jeg var ikke så opptatt av det egentlig (å anmelde), men det jeg var opptatt av var å ikke falle utenfor sosialt. Jeg hadde, det var ikke helt lett å komme inn i disse miljøene. Det var jo mye lukkede dører og, kule barn liksom. Og jeg kom fra feil retning utenfor den her byen, da og var veldig avhengig av å beholde min posisjon i det hele. Så det var, det var nok et veldig kynisk valg, som jeg gjorde da, da jeg på

ettermiddagen den dagen ringte hjem til han, og (…) sa til han hvordan jeg tenkte. At dette var ikke bra, at jeg ble skikkelig lei meg, og jeg skjønner fortsatt ikke hva som skjedde, men jeg vil fortsatt at vi skal sette strek over det, og ikke prate om det. Og han, han lovte det. Så etter den dagen så fantes det ikke mer. Da var det borte.

MARIA: Tenkte du at det var en voldtekt?

FRIDA: At det var?

MARIA: At det var en voldtekt, tenkte du det med en gang?

FRIDA: Ja»

«Frida», s. 5-6

Det er ikke et fremmed fenomen at behovet for å passe inn i et sosialt miljøe er viktigere for unge mennesker enn å unngå risiko (Jørgensen, 2005:558). Her settes dette på spissen ved at dette er en klar voldtekt, men dersom hun konfronterer og står frem med denne vil hun trolig miste den sosiale posisjonen hun har opparbeidet seg. Dette viser at situasjonelle faktorer har mer å si enn holdningene til voldtekt når det kommer til om denne anmeldes eller ikke (Jordan, 2012:259). Selv om voldtekten ligner idealfortellingen om voldtekt, er det i Fridas fortelling hennes forhold til den sosiale verdenen rundt, det at hun var ny, alle kjente han, han var en av de kuleste, som var avgjørende for hennes beslutning om å sette strek over hendelsen. Dette demonstrerer også Frida som en meget kompetent forteller: Elementene som begrunner hvordan hun havnet i situasjonen er de samme som begrunner hvorfor de andre trolig ikke ville trodd på henne. Frida er ikke i tvil om hva dette var, men å anmelde ville for henne innebære store sosiale- og identitetsmessige omkostninger. Fridas fortelling er derfor et eksempel på at stillhet kan være en strategi for å beskytte seg selv på (Sable et al. 2006:157, Ahrens, 2006 i Jordan, 2012.262).

Hvem er jeg nå, og hva gjør jeg da?

Frida stilte, som nevnt, ikke bare til intervju for å fortelle om hvorfor hun ikke anmeldte, men fordi hun ville fortelle om konsekvensene overgrepet, og måtene hun håndterte det, hadde for henne. Senere i intervjuet forteller hun:

> «Så det blir jo... jeg forstår hvorfor jeg gjorde som man gjorde, men jeg synes det er jævla synd, at man skal behøve å ta de valgene når man er 16 år gammel. Aleine, liksom, og behøve å være så utregnende. Og jeg synes det er synd at det er sikkert en del som gjorde det motsatte av meg, og utsatte seg for den sentrifugen av skam ... og faen som kommer der, og så etterpå ikke leder til en ordentlig domfellelse. Og selv om det skulle bli en dom, og de skulle sitte noen uker inne, eller hva faen, så er det ... så finnes det fortsatt de som ikke tror at.. De som tror at du juger. Og jeg var ikke så sugen på å se hvem av de vi kjente som skulle tro på ... at jeg ... hvem av oss som jugde liksom. Så det var jo en hel del sånn ... det var ikke så sentimentalt. Derimot så var det jo mer fysisk ... for noen ting ble jo ødelagt da .. og det hadde store ... det hadde store innvirkninger på hvordan jeg har tatt meg av ... ting i ettertid. Hva slags mennesker jeg har valgt å leve med etter dette (…). For det skjedde noe med meg da, når det skjedde. Som om jeg tok et usynlig valg om hva slags menneske jeg ville være og hva slags ting jeg kunne tåle uten å si det.»
>
> «Frida» s. 7-8

Annet enn referansen til «sentrifugen av skam» i sitatet over, snakker ikke Frida om skam, eller skyld for øvrig. Ahmed (2014a:103-5) skriver at skam kan beskrives som en intens og vond følelse relatert til hvordan individet oppfatter seg selv. Når en tilskriver denne «dårlige følelsen» en selv og ikke noen andre, føler en skam. En føler seg feil, og for å bli kvitt det som er feil, er det en selv man må kvitte seg med. I Fridas fortelling gjør åpenheten, tilpasningsviljen, og ønsket om at gutten hun liker skal like henne tilbake, henne sårbar. Gutten hun liker utnytter hennes vilje til å tilpasse seg, og troen på at hun var en av dem, til å voldta henne. Frida følte seg lurt, hun trodde hun mestret det sosiale og var en del av det, for så å bli brukt som en gjenstand for gutten hun følte tilhørighet med. Der skyld impliserer handling, Frida var uskyldig, viser skam til at egenskaper ved en selv er blitt stilt spørsmålstegn ved (Ahmed, 2014a:105). Hvis Frida skulle beholdt den personen hun var, måtte hun trolig ha anmeldt. Da ville hun ofret det hun hadde jobbet for, og den personen hun hadde blitt. Men ved å ikke anmelde, kunne hun heller ikke forbli den hun var. Fridas selvoppfatning og forståelsen av sin sosiale situasjon viser henne som sårbar. Siden hun kunne bli lurt måtte det være noe ved henne som var feil. For å beholde sin sosiale posisjon måtte hun derfor kvitte seg med den delen av seg selv som var feil, det som gjorde at hun

kunne bli lurt. I Fridas fortelling er hun både tøff, og uskyldig. Den naive uskylden gjorde at hun ble voldtatt, og derfor måtte denne delen av henne bort. Hun forteller at hun etter voldtekten ble mye hardere, men siden hun ikke kunne snakke med noen om voldtekten, ble hun også ensom. Dette viser at voldtekten tvinger henne over i en ny identitetsposisjon, men ikke nødvendigvis en forutbestemt posisjon. Selv om voldtekt kan forstås som en situasjon der offeret er uten handlekraft, vilje eller selvbestemmelse, frarøver den ikke nødvendigvis offeret dette til evig tid. Frida bruker erfaringen til å konstruere handlekraft og selvbestemmelse ut fra de rammene hun har (Cahill, 2009:24). Ved å velge at dette var noe hun kunne leve med, etablerte hun seg selv som hard, og hun bestemte seg for at hun var en som tålte mye. Etter dette hadde hun hovedsakelig kjærester som brukte mye rus og mishandlet henne. Disse kjærestene hadde gjerne venner som var likedanne og denne livsstilen/livssituasjonen ble etter hvert normalisert. Frida kvittet seg med den Fridaen som ble lurt fordi hun ikke visste bedre, og ble en Frida som visste at folk er jævlige, og derfor ikke kunne bli overrasket over dette. Valget hun tok, fikk i hennes fortelling, store konsekvenser for hvem hun ble senere, og hva hun følte hun måtte tåle. Hun hadde jo tålt det her, valgt å leve med det, og det kan virke som om hun fortolker dette valget som en slags «gateway» til hardere og mer destruktive måter å leve på.

> «Jeg trodde … for det første så var jeg så ung når alt det her begynte, så jeg trodde at alle hadde det sånn. Og så trodde jeg at jeg bare hadde misforstått og var en feig jævel som ikke tålte noen ting ... så jeg trodde at alle. Jeg trodde at alle fikk bank, jeg hadde ingen anelse om hva kjærlighet var, eller noe sånt ... jeg trodde det skulle se sånn her ut.»
>
> «Frida», s.12

Relasjonen til overgriperen og omverdenen

Selv om overgrepssituasjonen i Fridas historie er tydelig er det det sosiale miljøet og omstendighetene rundt som gjorde at hun valgte å ikke anmelde. Dette er gjennomgående i fortellingene til mine informanter. Hennes vilje til å passe inn gjør både overgrepet mulig og det gjør valget om å ikke anmelde forståelig. Den samme viljen gir henne muligheten til å forhandle med situasjonen og relasjonen som har oppstått. Han har konfrontert henne med

hennes sårbarhet, men ved å velge å fortelle han at hun ikke skjønte hva som hadde skjedd, og å foreslå å late som ingenting, skapte hun rom for begge å handle i. Dette ble en måte å gjenvinne kontrollen på. Voldtektsmann og voldtektsoffer er svært belastede begreper, som kan stemple individer med et sosialt stigma de muligens må bære resten av livet (Horwath og Brown, 2009:5, Reitan, 2001:49). Hun slapp å ofre sin sosiale posisjon ved å anmelde, fortelle andre, og slik tvinge han og resten av miljøet til å ta stilling til hvem de skulle tro på. Ved å tie og avtale å late som ingenting slapp hun å utsette seg for «sentrifugen av skam». I denne delen av kapittelet har jeg fokusert på det kan gjøre å kjenne overgriperen, og være i samme miljø som denne. Fridas tilfelle passer ikke helt inn i idealfortellingen om voldtekt. Situasjonen passer kanskje begrepet, men relasjonen til overgriperen gjør at hun ikke finner rom til seg selv i offerrollen som følger med. Fridas fortelling viser tydelig at voldtekt skjer i sosiale relasjoner (Walklate og Brown, 2012:152), og at slike hendelser derfor vanskelig kan isoleres fra disse. Dette gjelder de aller fleste jeg har intervjuet, og problemstillingene Frida setter ord på er noe som går igjen i deres fortellinger. I flere av kvinnenes fortellinger ligger det en sterk motvilje til at andre skal få vite hva som har skjedd, og til at andre skal ta stilling til dette. Dette er i tråd med forskning som viser at offeret ofte frykter skam og ydmykelse dersom overgrepet blir kjent, og at denne frykten kan relateres til at overgriperen er en bekjent, og hvordan andre vil oppfatte dem (Weiss, 2010:297, Brown, 2012:165). Frykten for de sosiale konsekvensene av å skulle anmelde, eller fortelle andre om, å ha blitt voldtatt av en venn ser ut til å utligne et eventuelt behov for å få han dømt (Sable et al, 2006:157). En logisk konklusjon basert på dette, vil derfor være at voldtekter der overgriperen er fremmed er lettest å anmelde (DuMont et.al, 2003:470). For at en overfallsvoldtekt skal være «ekte» er det ikke nok med overfall, overgriperen skal også være fremmed (Sætre og Grytdal, 2012:42). Den neste fortellingen stemmer derfor bedre overens med idealfortellingen om voldtekt, dersom vi bare ser på hvem som gjør hva og hvordan (Kelly, 1988:148). Likevel ble heller ikke denne anmeldt.

Riktig overgriper, men feil offer på feil sted

Lise var 16 år gammel, og hadde dratt til Oslo for å gå på festival sammen med vennegjengen sin. Selv om alle var for unge kom de inn på festivalen og på andre utesteder. De fester, danser og har det fint. En kveld de er ute blir Lise blir lurt ned i et mørkt kott i kjelleren på

utestedet de var på. Hun blir truet, kuttet med kniv og voldtatt. Selv om hun beskriver å «fryse» av skrekk klarer hun å unnslippe. Det er ingen sosiale bånd som knytter henne og overgriperen sammen i hennes fortelling. Han er helt fremmed. Hva er det i denne fortellingen som kan gjøre valget om ikke å anmelde forståelig?

> LISE: (…) Vi var i Oslo på en festival, og ....i og med at jeg hadde et så stort rusproblem som det jeg hadde, så var det plutselig sånn, vi var og danset på dansegulvet der, og så plutselig er det en fyr som kommer bort til meg på dansegulvet, og så spør han meg om jeg vil ha en stripe. Så jeg bare: «Åh fy faen, så jævla kult å komme til Oslo, her er det folk som bare, så han virkelig hvor mye jeg trengte den linern!», så jeg var jo liksom sånn i ekstase da, og blir med han ned da og, ned på, det her er jo da sånn et slags kott da, som er da nede i kjelleren her da. Og inn her, og det viser seg da at han skal jo ikke ta seg en liner han, liksom! Og han hadde jo en kniv da, så da ble jeg jo kutta opp. Armene mine, hele brystet mitt, hele ryggen, ja...altså...jeg så rett og slett ikke ut. Og den følelsen da, da var jeg jo 17 år da, da var jeg jo egentlig ganske robust (…). Der folk har sagt til meg, bare sånn, «Men hvorfor, herregud, hvorfor slo …» eller «Du måtte jo klare å redde deg ut fra … han der liksom, det er jo tak i deg!» Ja. Men da fikk jeg den der opplevelsen, det der med å bli fryst. Og å bli handlingslammet. Jeg hadde aldri trodd at det der noen gang skulle skje meg da. Men den der følelsen der du har kniven på strupen liksom, hva det egentlig gjør med deg. Hvor jeg bare, ja, jeg husker at jeg bare frøs, og det ... ja, nei ... ja den tror jeg nesten jeg sleit mer med, enn selve …. hva skal jeg si .... selve ... handlingen da
>
> MARIA: Hva skjedde? Voldtok han deg?
>
> LISE: Ja, han voldtok meg, selvfølgelig, både i hue og ræva, holdt jeg på å si, så det var jo ikke noe, det her var jo ikke noen heldig opplevelse, og det som skjer da, i alle fall, jeg klarer da til slutt å få løpt ut av det rommet der, men jeg ser jo ut som et blodbad, ikke sant? Løper opp, og er jo helt hysterisk. Ser de andre vennene mine, og det kommer noen vakter. Og altså, jeg husker jo ikke lenger fra da jeg har løpt derfra hvordan han her ser ut, det har vært mørkt hele tiden, de alle ser ut som ... ja ... en svarting ser ut som en svarting da liksom, og i alle fall når man har litt pillepromille.

> Så det jeg gjør da, er at jeg, jeg får så panikk da, at jeg bare løper ut fra det der utestedet»
>
> «Lise», s.6

I idealfortellingen om offeret er overgriperen stor, sterk, fremmed og voldsom (Christie, 1986). Dette stemmer i Lises fortelling. I hennes fortelling er han fremmed både i relasjon og utseende. Det finnes en kulturell fortelling om mørke menn som overstadig seksuelle og som en trussel mot hvite, uskyldige kvinner. Denne benyttes ofte når etniske andre begår kriminalitet, kanskje særlig seksuallovbrudd (Bernhardsson og Borgen, 2007:6, Aas, 2013:79, Ahmed, 2014b:66). I Lises fortelling var han ukontrollert, bevæpnet og hun hadde skader etterpå. Likevel beskriver hun seg, i likhet med de fleste kvinnene jeg intervjuet, som feil offer. I motsetning til Frida forsøker hun ikke å posisjonere seg selv som uskyldig nok til å være et passende offer. Derimot forteller hun åpent om alle måtene hun var feil på. Selv om hun både ble truet og skadet, forteller hun om å føle skyld over å ha satt seg selv i en situasjon der hun kunne bli voldtatt. Hun kunne ikke vite hva han hadde tenkt til, men følte seg dum som trodde han ville gi henne kokain helt uten videre. Frida og Lises fortellinger kan betegnes som «ungdommelig spenningssøking og utprøving». Lise er her i en sosial setting som åpner for kollektiv utfoldelse av slik utprøving. O'Grady (2012:90) skriver at spenningssøking og utforskning i relasjon til fest og rus kan fungere som en virkelighetsflukt, og oppleves som morsomt og frigjørende. Samtidig kan den samme flukten innebære fare og en hard konfrontasjon med den samme virkeligheten. Ofte ligger moroa i potensialet for fare. Det er kanskje denne overskridelsen, og den den ekstatiske følelsen som overdøver varselklokkene hun mener burde ha ringt da en fremmed mann kom og tilbød henne «en liner». Ekstasen hun forteller om kan forstås som kulmineringen av å være i en større by, ha sneket seg inn på festival, og å danse med vennene sine på et utested hun egentlig ikke var gammel nok til å komme inn på. Lises fortelling har en mørkere undertone enn Fridas ettersom hun beskriver å, på dette tidspunktet, ha et stort rusproblem. Det hører med til hennes historie at hun ble voldtatt på fest som 13 åring, noe hun mener skulle gjort at hun «burde visst bedre» enn å la seg lure. Kombinasjonen av å «burde ha visst bedre» og beskrivelsen av seg selv som ganske ruset, gjør at hun ikke ser på seg selv som et «riktig offer». Hun reagerte heller ikke riktig. Den første gangen hun ble voldtatt var hun liten og sped, mens overgriperen var en 15 år eldre mann. Hun var ung, full, og kunne ikke vite bedre, og ble med mannen på et rom for å kline.

Siden han var større og sterkere enn henne kunne hun ikke gjøre motstand. Hun ble voldtatt, og deretter utropt til hore og «felleshull» på festen og på skolen etterpå. Den første voldtekten tilskriver hun overstadig beruselse, ung alder og barnlig kropp. Hun kunne ikke vite bedre, og kunne heller ikke gjøre motstand. Mellom den første og den andre voldtekten hadde hun kommet seg gjennom denne erfaringen, stemplingen og ryktene. Hun hadde også vært gjennom puberteten, og hadde derfor både en ny kropp, og ny bevissthet. Egenskapene ved henne som, i hennes øyne, gjorde at hun kunne bli voldtatt første gangen fantes ikke lengre. Dette viser hvordan kroppsliggjøring påvirker hvordan ting erfares (Cahill, 2001:9). Hennes oppfatning av seg selv som robust, sterk, og, ikke minst, eldre utelukket at hun kunne være i fare, eller at hun kunne bli voldtatt igjen. Hun fremstiller overgriperen som uberegnelig, men føler hun burde gjort motstand. I tråd med måten skam ble brukt for å analysere hvorfor Frida måtte bli en annen for å unngå å bli lurt igjen, bidro trolig Lises oppfatningen av å burde ha visst bedre til at hun følte seg dum. Hun hadde allerede blitt en annen, og hun hadde de fysiske egenskapene til å kjempe imot. Her kommer fortellingen og forventningen om at offeret skal sette seg tilstrekkelig til motverge til syne. Lise reagerte feil: Hun ble handlingslammet. Å «fryse», eller stivne av frykt er ikke en uvanlig reaksjon på en voldelig eller potensielt farlig situasjon (Galliano et al, 1993:111). Følelsen av å være feil, ha gjort feil, og ha reagert feil sammen med vissheten om at hun klarte seg uten hjelp sist gang forklarer hvorfor hun ikke anmeldte. Hun snakker ikke eksplisitt om rusen, men den ligger under i fortellingen hennes. Hun ruset seg, hun var for ung til å være på utestedet, og hun ble med mannen fordi han skulle gi henne mer kokain. Lise visste at hun hadde satt seg i en uheldig situasjon, selv om denne var en del av utprøvingen og festen. Hadde hun anmeldt ville dette blitt fortellingen om henne. Etter den forrige voldtekten, der hun ble stemplet som hore og felleshull, visste hun også hva de sosiale omkostningene av å fortelle om overgrepet kunne bli. Hun hadde klart seg selv den gangen, og ville heller finne ut av det selv enn å anmelde.

Lises overgriper var både var fremmed og voldsom. Han voldtok og skadet henne, og det liten tvil om hva som skjedde. Selv om Lises fortelling passer inn i idealfortellingen om voldtekt posisjonerer hun seg bort fra denne, noe som gjør at å ikke ha anmeldt blir forståelig. Dette viser en selvmotsigelse i idealfortellingen om voldtekt, og oppfatningen om at disse er lettere å anmelde (Fisher et al. 2003:6). Lise posisjonerer seg og sin fortelling i relasjon til idealfortellingen på to ulike måter. Ved å beskrive seg som et lite ideelt offer definerer hun

seg ut av denne. Ved å trekke frem overgriperens fremmedhet, definerer hun hendelsen som et «ekte» overfall, men overskrider denne slik at han er så fremmed at han ikke er noen. Hun bruker hans fremmedhet, sammen med sine egne feil, til å legitimere å ikke ha anmeldt. Hun var ruset, han var mørk, rommet var mørkt, og hun aner ikke hvordan han ser ut, eller hvor han ble av. Selv om hendelsen er klar, og hun ikke har noen sosiale bånd til overgriperen, viser fortellingen hennes at hun fant måter å skylde på seg selv. I samme prosess finner hun også egenskaper ved seg selv som gjør at andre kan tvile på henne. For Lise var det helt meningsløst å skulle anmelde voldtekten. Som hun forteller senere, hadde hun anmeldt, og politiet funnet han, tviler hun på om hun ville kjent han igjen uansett.

Brukt til sex

De to fortellingene i denne delen av analysen kretser rundt valgene Lise og Frida gjorde som satte dem i situasjoner der voldtekten ble mulig. I fortellingene sine legger de vekt på å gjøre egne valg, og de fremstiller seg som aktive deltakere. Selv om de tar valg før og etter overgrepet, og opplever valgene som sine egne, forteller ingen av dem om å ha valg, eller handlingsrom i selve overgrepssituasjonen. De kan skylde på seg selv for at overgrepet *kunne* skje, ikke at det skjedde. Beskrivelsene av å være aktive før overgrepet, og totalt passiv under det viser at de ikke har sex, de blir ikke tvunget til å ha sex, men overgriperen bruker dem til sex. Han har sex på dem. De deltar ikke, det er ikke rom for viljen deres, det er bare kroppen som er der. Ved å posisjonere seg som aktive forut overgrepet forteller de om en følelse av kontroll, men ved å fortelle om total passivitet under overgrepet legitimerer de å likevel kalle det overgrep. Samtidig virker det som vissheten over å ha vært aktiv forut for overgrepet gjør at de kan skylde på seg selv for at det kunne skje, noe som fritar dem fra å måtte anmelde voldtektene. Det er ikke tvil rundt det som skjedde som gjør at de ikke ville anmelde, men frykten for hva som ville skje videre. For dem virker det som å anmelde, eller å fortelle om, voldtekten innebærer å sette i gang sosiale prosesser de ikke har kontroll over. For å slippe dette finner de grunner til å legge hendelsene bak seg, og til å ikke anmelde disse. Frida fordi hun kjente han, Lise fordi hun ikke gjorde det. Når slike hendelser ikke anmeldes, til tross for at handlingene i seg selv er klare, hvordan er det med voldtekter som er mindre klare? Den neste analysedelen handler om opplevelsen av å ha valg under en voldtekt. Der vil jeg bruke to fortellinger der kvinnene på ulike måter forteller om å gi etter eller å gi opp, for å se

hvilken betydning oppfatningen av å velge får for deres egen tolkning av overgrepet, og hvordan de valgte å leve med dette.

5.2 Å gi etter / Å gi opp

I denne delen av analysen presenterer og analyserer jeg to fortellinger som handler om å ha gitt opp, eller å ha gitt etter, for press om sex. Der den tradisjonelle fortellingen om voldtekt handler om overfall, handler moderne fortellinger om voldtekt om sex uten samtykke. Felles for disse er at de kretser rundt ulike grader av tvang fra overgriperens side, og passivitet fra offerets (Godfrey, 2018:13). De definerende elementene i fortellinger om voldtekt er fravær av vilje og lyst hos offeret, og at overgriperen ignorerer dette fraværet. Begrepet voldtekt forteller derfor implisitt om en situasjon der offeret ikke har egen vilje, eller påvirkningskraft (Peterson og Muehlenhard, 2007:72-3, Cahill, 2001:4, 2014:304, 2016:753). Under en voldtekt blir offerets vilje overkjørt, eller midlertidig utslettet av overgriperen, og en interaksjon som kunne vært toveis blir enveis (Cahill, 2009:25). Situasjoner med uønsket sex kan likevel være åpne for ulike fortolkninger. Hvordan vilje, lyst og mulighet til å handle forstås avhenger av hvordan den som skal fortolke hendelsen ser på seg selv, situasjonen og relasjonen til den andre i interaksjonen (Alcoff, 2014:448-9, Heinskou et.al, 2017:10). I disse to fortellingene overskygger opplevelsen av å ha valgt å gi opp at det ikke var noen reelle valg å velge mellom. Disse to fortellingene går derfor, slik jeg ser det, til kjernen i problemstillinger knyttet til hva som skiller frivillig sex fra voldtekt. Der overfallsvoldtekter er tydelige voldtekter, fordi offeret ikke har noen valg i situasjonen, gjør følelsen av å ha valgt disse to vanskeligere å begrepsfeste. Fortellingene i denne delen av analysen kan derfor sees som motpoler til overfallsvoldtektene i forrige kapittel.

Å gi etter

Ingrid var tidlig i 20-årene og hadde flyttet alene til Oslo for å studere. Hun beskriver seg selv som «ung, litt naiv, og klar for verden». Da hun fant en billig og sentral leilighet, takket hun ja til denne usett. Hun trodde hun skulle bo alene. Da hun flyttet inn viste det seg at det ikke stemte. Hun leide bare et rom, resten av leiligheta skulle hun dele med husverten. Først ble hun satt ut av dette, deretter tenkte hun at det var greit nok. Ingrid beskriver husverten som merkelig og av utenlandsk opprinnelse. Hun fikk en følelse av at han var betatt av henne, og at han prøvde å kurtisere og varte henne opp.

«INGRID: Og så tiltok det der kanskje litt etter hvert, der han også begynte å si at jeg var fin, at han …. (…) I ettertid burde kanskje varselklokkene mine ha begynt å ringe da også, og så var det en kveld han hadde spurt om ikke vi kunne se en film sammen … og … det tror jeg var, det begynner jo å bli en del år siden så jeg husker ikke alt, men jeg tror det var noe sånn at …. Han hadde gjort noe som var teit, (…) ett eller annet som gjorde at jeg følte for å si fra. Og så hadde han liksom blitt så lei seg for det da, så jeg syntes allerede litt synd på han, og tenkte at jaja, jeg kan vel se en film sammen med deg, ikke sant? (…) Jeg drakk te, og da begynte han å gi teen til meg, liksom …. Skulle liksom kurtisere meg … og så bare enten så lo jeg av han, eller bare avviste han, var ganske tydelig på det sånn sett at jeg syntes det var ubehagelig. Og så plutselig, ganske sånn ut av det blå, mens vi sitter og ser på film så … bare begynner han å kysse meg. Og jeg dytter han vekk, jeg sier tydelig nei (tårer begynner å trille, men hun fortsetter å fortelle) dytter han vekk, og så … men så stopper han liksom ikke, og etter hvert så drar han liksom buksa mi ned bak, og da … i det øyeblikket så, og det opplevdes som ganske plutselig egentlig … så blir jeg selv ganske kåt. Og da tenkte jeg sånn: Jaja, det er jo bare sex, skal jeg gjøre det her? Så jeg tok på en måte valget, men jeg hadde jo hele tiden før sagt nei, men så ble jeg plutselig tent underveis. Så.. ja … og så går jeg til og med selv og finner fram et kondom, og tenker at det skal vi i alle fall bruke, og …. og også var det vel jeg som tok initiativet til at vi skulle gå inn på soverommet, og ikke ligge der på sofaen i stua … og det var ganske … (begynner å gråte, men fortsetter å fortelle) brutalt. Men ikke … … men det var liksom ikke så over streken at … jeg tenkte ikke i øyeblikket at det var så ille … så det var.. huff … jeg vet ikke … man kan kanskje beskrive det som …. Hard … hard sex kanskje … man kunne sikkert ha hatt sånn type sex med noen man var glad i også liksom … men …… så det var.. og så var han også.. kjærlig samtidig … så det var hverken det ene eller det andre, det var …. en slags blanding av måten han gjorde det på da … og der da hadde jeg vel også sluttet med å stritte imot … det gjorde jeg vel egentlig med en gang da jeg hentet.. kondomet og sånn … da var det jo sånn: Jaja, da skjer dette liksom.

MARIA: Hvor lang tid tok det fra det begynte å skje til du kjente at du ikke … eller at..

INGRID: Jeg kjente egentlig bare på det at jeg ikke hadde lyst før det skjedde. Så underveis var det også perioder der jeg syntes det var greit … men enkelte ting han gjorde var liksom … mer fælt enn andre ting … han fikk meg til å suge han…..(stemmen knekker litt) og holdt hodet mitt fast, det var kanskje det som var mest fælt. .. og så, etterpå så la han meg liksom til, slik at jeg hadde hodet på brystkassa hans og så begynte han å snakke om sånn: «Oioioi, hva har vi gjort nå, nei nå har vi rotet det til, når utleier ligger med leietaker» og var litt sånn. Samtidig som det var tydelig at han også syntes det var morsomt. Og så sa han at ... så sa han at han syntes jeg hadde fine pupper og så sa jeg at (ler): «Men de får du aldri se igjen». Og det føltes veldig godt, det å bare få sagt det. Og da kledde jeg på meg, og da gikk jeg ut og bare bestemte meg for å glemme alt sammen …»

«Ingrid», s. 4-6

Forvirring

Måten Ingrid forteller om seg selv, både i forkant av og under overgrepet, etablerer henne som handlekraftig og fleksibel. Dette kommer til syne i den korte oppsummeringen av hvordan hun endte i samme leilighet som denne mannen, og hvordan hun håndterte hans kurtise. Hun oppfatter han ikke som truende, bare merkelig. Hun er heller ikke interessert i han. Hennes inntrykk av han er at han ikke helt forstår hvordan man oppfører seg overfor unge kvinner, men hun gjør det beste ut av situasjonen. Det virker som de bærende elementene i hennes selvoppfatning i relasjon til han er at hun ikke er interessert i han, og at hun har kontroll over situasjonen. Derfor er hun heller ikke er redd for å si fra når han gjør noe dumt. Dette er utgangspunktet for situasjonen de er i. Av medlidenhet valgte hun å se en film med han. Her etablerer hun et slags emosjonelt overtak, han er jo bare litt rar, og det er ikke så farlig for henne om hun ofrer seg litt. Måten hun beskriver den pussige formen for kurtise, der han gir henne te, forut for overgrepet illustrerer han som mer rar enn truende. Hun synes det er ubehagelig og forsøker å le det bort. Når han ikke slutter, men begynner å kysse henne rokker dette trolig ved kontrollen hun opplevde å ha. Beskrivelsen av at han kysser henne mot hennes vilje er kort: «Jeg sier tydelig nei, dytter han vekk, og så … men så stopper han liksom ikke, og etter hvert så drar han liksom buksa mi ned bak». Denne setninga inneholder en fortelling om å bli overmannet og å miste kontrollen over situasjonen. Hun blir kåt og alt snus på hodet.

Å føle seksuell opphisselse under overgrep nevnes og beskrives sjelden særlig utdypende, trolig er det knyttet mye skam og forvirring til det (Cahill, 2014:311). En måte å løse opp i denne skammen og forvirringen er å skille mellom fysiologisk lyst og subjektiv lyst. Fysiologisk lyst er måtene kroppen gjør seg klar for sex på, mens subjektiv lyst er ens egen opplevelse av seksuell opphisselse (Basson, 2000 i Cahill, 2014:311-2), for eksempel å ha lyst til å få lyst. Disse to overlapper ikke nødvendigvis (Chivers, 2010:410). Forskning på seksuell opphisselse har vist at kvinner kan føle fysiologisk seksuell opphisselse som ikke er relatert til legning, preferanser eller subjektiv lyst. Dette gjør at de, slik som Ingrid, plutselig kan bli våte i det fysisk seksuell stimuli begynner (Chivers, 2007:384). Når denne responsen settes sammen med tendensen til å se på måtene kroppen uttrykker seksuell opphisselse, ved å bli erigert, eller våt, som tegn på at en selv har lyst på sex (Chivers, 2007:379-80), kan det skape forvirring. Det kan virke som å bli kåt forplikter til sex. For Ingrid virker det som det får henne til å gå fra å stritte imot til å tenke at hun kanskje har lyst likevel. Dette ser ut til å rykke ved måten hun har etablert seg selv i relasjon til han. Hun reagerer feil, og går fra å være trygg på sitt forhold til han og å ha kontrollen over dette, til å tenke at hun kanskje har lyst på han likevel. Når dette oppleves som plutselig, og i forbindelse med et basketak, han stopper ikke, han drar buksa hennes ned, blir dette forvirrende både umiddelbart og i etterkant.

Krympende handlingsrom

I Ingrids fortelling opplever hun forvirring rundt å ha «gått med på det til slutt». Ved å presse henne, kysse henne og forsøke å ta av henne klærne, uten å bry seg om at hun gjør motstand, invaderer og innskrenker han hennes handlingsrom. Seksuell selvbestemmelse defineres ut fra muligheten til å bidra til kvaliteten på den seksuelle interaksjonen på en meningsfull måte. Dette vektlegger det intersubjektive i seksuelle relasjoner (Cahill, 2016:754). Cahill (2009:27) skriver at når det kommer til spørsmålet om hvorvidt det ble samtykket til sex, bør det ikke handle så mye om hun samtykket eller ikke, men om hva hun ville, og om det var rom for hennes vilje og ønsker. Var sexen en enveis interaksjon eller var den toveis? I denne situasjonen, slik Ingrid forteller om den, er den, selv om hun «går med på det til slutt», ikke en toveis eller likeverdig seksuell interaksjon. I Ingrids fortelling gis hun ikke muligheten til å velge. Det er ikke rom for hennes ønsker og vilje, hverken før eller underveis. Når hun

opplever å bli kåt, får hun følelsen av å velge, men ut fra det hun forteller har hun ikke andre tilgjengelige valg. Hun har ikke rom for seksuell selvbestemmelse i situasjonen. I likhet med Frida og Lise er hun fanget av situasjonen. Forskjellene mellom Ingrids fortelling og deres er at hun ikke går over til å beskrive seg selv som en gjenstand. Det at hun blir kåt, for så å bestemme seg for at det «er jo bare sex» gir henne rom til å handle, om enn i et svært begrenset handlingsrom (Cahill, 2014:316). Som hun sier, hun sier nei, og han bruker fysisk kraft til å overvinne henne. Noe som ytterligere bidrar til forvirring er sexen, den var både fæl og fin. I beskrivelsen av den som hard, og som «man kunne sikkert ha hatt sånn type sex med noen man var glad i også» impliserer hun at det ville ikke hun gjort. Selv om hun tok litt av kontrollen tilbake var ikke dette noe hun ville. I beskrivelsen av at «han fikk meg til å suge seg», og «En slags blanding av måten *han* gjorde det på» er det tydelig at det er hans vilje som dominerer. Viljen hans overskygger ikke hennes i den graden vi kan lese i Frida og Lises fortellinger, han har ikke sex på henne, men han får henne til å ha sex med han. Hennes vilje nulles ikke ut, men det er heller ikke rom til den. Han overvinner og overstyrer hennes vilje. Etterpå når han/de er ferdige er beskrivelsen av måten han plasserer henne på mer lik de to andres: Han legger henne slik at hodet hennes er på brystkassa hans. Dette gjør det mulig å tolke det som at han ikke ser noe galt med interaksjonen. Hans handlinger kan leses i lys av maskuline idealer for seksuell interaksjon der han «jakter på henne» (Grazian, 2007 i Pedersen et.al, 2017:4). Denne jakten legitimeres av myter som «alle vet at damer sier nei når de mener ja» og at de liker å bli jaktet på (Davies, 2017:113). Hans referanse til maktforholdet dem imellom og det umoralske i det de har gjort/han har fått henne med på, kan tolkes som noe av spenningen i jakten. Når Ingrid sier at han aldri får se puppene hennes igjen, for så å forlate rommet, bryter hun situasjonen. Dette kan leses som en form for motmakt, hun tar tilbake kontrollen, og hun lar han ikke ligge i senga med jakttroféet sitt. Her ser vi at hun høster fruktene av å ha forhandlet underveis, de er på hans rom, det betyr at hun kan forlate det når hun vil. Det virker som hun har forsøkt å forhandle seg frem et hint av selvbestemmelse i en situasjon der denne ble nektet henne. Paradoksalt nok virker det som om dette gjør situasjonen uklar og forvirrende for henne etterpå.

Å velge uten å ha noe å velge mellom

Ingrid er et av eksemplene på at å gi mening til egne erfaringer ofte er noe som tar tid, og er komplisert (Jordan, 2012:259, Cahill, 2016:752). Her ligger det mulige forklaringer på hvorfor hun ikke anmeldte. I likhet med de fleste andre kvinnene følte hun at hun burde visst

bedre, og at hun ikke oppførte seg «riktig» underveis. Sexen var heller ikke bare vond og ubehagelig, og hun ville bare glemme det hele. Dersom dette skulle begrunnet hvorfor hun ikke anmeldte voldtekten, forutsetter det at hun så på det som en voldtekt. Noe hun ikke gjorde før to år senere.

> Og så gikk det kanskje … jeg vet ikke, to år eller noe sånt … der jeg er misfornøyd med min avgjørelse (begynner å gråte), jeg skammer meg for at jeg kunne være så dum. Liksom ta ei leilighet usett, tro at det kunne være så billig, og når jeg da fant ut at det ikke var en egen leilighet at jeg fortsatt flyttet inn… at jeg gikk med på det (sexen) når jeg egentlig ikke ville, jeg skjemtes også for at jeg i det hele tatt hadde blitt kåt, og så var det faktisk på grunn av et radioprogram på P2 der de snakket om at …mange kan føle skyld etterpå, og føle at det er deres feil (gråter), og at på grunn av det programmet, at det var da først at det slo meg at det der var jo faktisk en voldtekt. …. Og da ble jeg veldig sånn … skal jeg anmelde dette? Men da var det jo som sagt allerede gått ett par år, og da i ettertid så skjønte jeg også hvor mye dette faktisk hadde gått inn på meg etterpå. Blant annet …. ….. (gråter) … hadde jeg veldig …. dårlig selvtillit.
>
> «Ingrid» s. 6

I idealfortellingen om voldtekt er offeret helt uten skyld, lyst eller annen vilje enn motvilje. Når Ingrid sier at hun er misfornøyd med avgjørelsen om ha gått med på sexen når hun ikke ville, virker det som om opplevelsen av å ha valgt står sentralt i hennes fortelling. Når å være offer ofte assosieres med passivitet (Cahill, 2009:23, Godfrey, 2018:20) kan det bli vanskelig å forstå seg selv som offer, les uskyldig, dersom en ikke opplevde seg selv slik. Lidelse, maktrelasjoner, og valg står sentralt når det kommer til hvem som kan gjøre krav på å være et offer (Walklate, 2018:1). Ingrid opplevde ikke sexen som bare lidelse, hennes utgangspunkt var en følelse av kontroll i relasjonen dem imellom, men til sist er det kanskje opplevelsen av å ha gjort et valg som virker forvirrende og vond. Det virker som det er skammen og det vonde som fikk henne til å skjønne at noe ikke var greit. I forrige kapittel ble skam, som en intens og vond følelse som tilskrives en selv, brukt for å forstå hvorfor Frida måtte «bli en annen». I skammen ser man seg selv utenfra, og sammenligner seg selv og sine egne valg med hvordan en helst vil være. Skamfølelsen blir da en konsekvens av å mislykkes i å leve opp til seg selv og sine egne idealer (Ahmed, 2014a:105-6). Å velge å ha sex med husverten rokker ved fundamentet Ingrid har etablert og forståtte seg selv og sin relasjon til han på. Hun føler

skam over å ha blitt kåt, og over at det fikk henne til å «ta valget». Siden Ingrid legger vekt på valget ser hun derfor, tilsynelatende, på seg selv som ansvarlig for det som skjedde. Dette ser ut til å, for henne, ekskludere opplevelsen fra voldtekts- og offerbegrepet. Her kommer et av problemene med å definere voldtekt ut fra passivitet og maktesløshet, noe dominerende fortellinger om voldtekt gjør, tydelig frem (Burkett og Hamilton, 2012:820). Å forstå voldtekt som noe intersubjektivt betyr at dette er noe som skjer mellom seksuelt spesifikke subjekter. Da kan voldtekt også forstås som en erfaring som kan innebære handlingsrom, uten at det trenger å være symmetri i relasjonen. Det som står på spill i en voldtekt er forsøket fra den ene på å overvinne den andres vilje og subjektivitet på en særlig seksualisert måte (Cahill, 2009:24-5). Hva hun velger er da, som nevnt, irrelevant, fordi han ikke gir henne rom til å velge noe annet.

Å gi opp

Den neste fortellingen som kretser rundt opplevelsen av å gi etter, eller å bli overkjørt, er Tonjes. Tonje var i midten av 20 årene, og bodde utenlands da denne hendelsen fant sted. Hun bruker en del tid på å fortelle at hun hadde jobbet svært hardt med studier i mange år, samtidig som hun hadde flere jobber. Hun hadde derfor ikke tatt seg tid til å date, feste, eller gjøre ting som andre på hennes alder gjorde. På dette tidspunktet satt hun igjen med en følelse av at hun kanskje burde gå ut å «leve litt» hun også. Hun lastet ned tinder, og gikk på date.

> TONJE: (…) det begynte å bli seint (…) Og så... så ville han....så ville jo han komme hjem til meg for å sove... og så sa jeg sånn...var egentlig ganske motvillig. Men så han, for han, han bodde langt vekke, og det koster masse penger med taxi, så han sa sånn «Men jeg kan sove på gulvet, og det gjør ingen ting», så jeg sa «Okei, men jeg kommer ikke til å ha sex med deg», det sa jeg veldig rett ut. (…) Jeg var i ferd med å bli ferdig med å ha mensen (…) jeg har ikke en gang hatt sex med kjærester når jeg har hatt mensen. Jeg ville ikke ha gjort det med en fremmed. (…) Men så ble han med meg hjem. Han kom hjem, (...) og så .... la vi oss for å sove. Jeg har dobbeltseng, så han fikk ligge i senga, og så ... begynte han å prøve seg. Jeg sa nei. Jeg sa at ingenting kom til å skje, og så …. Gjorde det ingen forskjell. Han drev liksom og prøvde seg fremdeles, og jeg sa nei. Sikkert en femten, seksten, sytten ganger, og så ser jeg at det her det går ikke. Så jeg sa at «Jeg har mensen», og han bare «Jeg bryr meg ikke», og

jeg sa «Men det er jo uvesentlig, hva hvis jeg bryr meg?», ... og så.... sa han hele veien at jeg bare skulle slappe av, slapp av....og så var han på toppen, eller over meg... og ganske stor og sterk... (…) Og så begynte han å gå ned på meg da, og det syntes jeg i hvert fall var ubehagelig! Altså, hvis jeg ikke vil ha en kuk der, vil jeg i hvert fall ikke ha et ansikt der nede. ... Men så holdt han meg nede og sa at jeg bare skulle slappe av. Og da skjønte jeg jo at jeg kom ingen vei. Så jeg ... Jeg vet ikke om det en gang telles men, åkei, jeg ga opp, og det verste er at det er ikke første gang det har skjedd, det var første gang med han, men ikke første gangen jeg har innsett at et nei fungerer ikke (stemmen begynner å sprekke). Men så ... sa jeg …. at, når han da begynte å kle av seg mer, «Har du i det minste kondom?», og han bare «Nei, jeg bruker ikke å bruke kondom», og da tenkte jeg at «Du skal pokker ikke inn her uten kondom» (…). Og da ble han sånn «Åja, men jeg er clean, har sjekka meg flere ganger», og så sa jeg, «Men det er jo en ting, du vet jo ikke med meg om jeg er det», det er jo helt hull i hodet. Men jeg hadde kondomer, så han tok på et kondom, og så ... gjorde han seg ferdig ... for å si det sånn. Og så merket jeg jo da, at når han kom, så var det ... (…) en del fuktigere enn det burde være ... Jeg vet ikke om du har hørt om «stealthing»? Da har han tatt av kondomet mens vi har hatt sex! Og jeg, jeg merket jo ikke det, og jeg ble sånn «Er du helt idiot?!». For når vi snakket om kondomer, så nevnte jeg at jeg ikke var på pilla, så han var veldig klar over det (…). Så når jeg oppdager at.. jeg sa at.. jeg ble helt ... «Hva er det som feiler deg, er du helt hull i hodet?» og jeg gikk inn på do for å.. få det ut, og han bare «Jeg sa det til deg, jeg sa det til deg», og jeg bare «Neeeei. Nei!» for hadde jeg hørt det så hadde jeg jo stoppet, eller slengt han eller noe. Jeg er ikke en voldelig person, men jeg har mye sinne, når det kommer til sånn her, og og så... så sovna vi... og så.. gikk han dagen etterpå. ....»

«Tonje», s.7-8

En måte å definere tilfeldige, eller uforpliktende, seksuelle møter (casual sexual encounters) er som en ren seksuell utveksling der en enten bytter «det ene mot det andre», eller der man «tar alt man kan få» (Burkett og Hamilton, 2012:822). I Tonjes fortelling kan det virke som om hun taper en forhandlingsrunde om hvorvidt han skal få ha sex eller ikke. Hun forsøker å finne veier, og å forhandle seg, ut av situasjonen ved å først gjøre det klart at hun ikke vil ha sex. Når det ikke holder, poengtere at hun har mensen. Sex og menstruasjon er ofte

tabubelagt, eller sett på som «ekkelt», «skittent», og unødvendig grisete (Fahs, 2011:156). Her ser vi at Tonje forsøker å bruke denne koblingen til å forhandle seg ut av situasjonen. Noe han ikke bryr seg om. Hun forsøker å gjøre han oppmerksom på hennes vilje når hun vektlegger at *hun* bryr seg om det. Når hun ser at hun ikke kommer seg unna, og han fysisk holder henne nede, vil hun i det minste bruke kondom. Noe han ikke vil. Etter å ha forsøkt å skremme han med kjønnssykdommer og graviditet, tar han det på til slutt, og gjør seg ferdig. Hun har ingen rolle i denne beskrivelsen: Han tar på kondomet, han gjør seg ferdig, han kommer. Det er ikke noe rom for henne, eller hennes vilje her, men når hun sier «åkei, jeg ga opp», er dette sagt som om det var en innrømmelse. Alle hennes forsøk på å gjenvinne en form for kontroll føyses bort, og det eneste hun har bestemt i denne interaksjonen er at kondomet skal på, og det tar han av. «Innrømmelsen» av å ha gitt opp er trolig knyttet til forventingen om at en som offer skal gjøre motstand. Dette ser vi når hun sier at hadde hun visst at sexen var ubeskyttet ville hun gjort noe for å stoppe han. I dette ligger trolig en følelse av at hun kunne gjort noe annerledes. At hun *valgte* å ikke gjøre motstand, at hun *valgte* å gi opp, og at hun indirekte dermed *valgte* å ha sex. Dette gjør henne ansvarlig for at han kunne ta over.

Begreper som gir mening

Tonje tok ikke kontakt for å snakke om det som skjedde som en voldtekt, men for å sette fokus på «stealthing» som et seksuelt overgrep. «Stealthing» defineres som å bevisst ta av et kondom under sex, uten at den andre partneren vet det (Maullin, 2017). Selv om Tonje senere sier at hun ser på voldtekt som sex uten samtykke, virker det som om hun, i likhet med mange andre, lener seg mot smale definisjoner av voldtekt i prosessen med å fortolke en uklar opplevelse (Bohner et al, 2009:24). Tonjes ambivalens til om hun kaller dette for en voldtekt eller ikke ser ut til å være knyttet til noen av de samme faktorene som hos Ingrid. I disse to fortellingene ser det ut som opplevelsen av å *velge* å gi opp, eller å gi etter, gjør voldtektsbegrepet utilgjengelig. Overgriperne i de to fortellingene forsøker å overtale dem, de forsøker aktivt å få Tonje og Ingrid til ville det samme som dem. Når Ingrid og Tonje gir etter er dette mer det Cahill (2016:755) kaller for «Hijacking of consent», enn et reelt valg. Å ha handlingsrom og muligheter til å velge utelukker ikke at noe kan være seksuell vold. Volden ligger i måten offerets vilje overkjøre eller overvinnes (Cahill, 2016:757). Tonje og Ingrid

føler skyld over å ha gitt etter, og det virker som denne skyldfølelsen gjør opplevelsen uklar. Tonje forteller at hun ser på sex uten samtykke som voldtekt, og hun sier nei 16-17 ganger. At dette ikke er noe hun umiddelbart ser på som voldtekt kan skyldes at det, som hun sier, ikke er første gangen at hun opplever at hennes nei ikke blir hørt. Dette er i tråd med forskning som viser at press og tvang ofte er en hverdagslig erfaring med sex i mange kvinners liv, og som derfor gjør grensene uklare (Jordan, 2012:259, Phoenix, 2012:220-1). Når hun leser om «stealthing» blir det klarere. Det som skiller denne hendelsen fra hendelser hun kjenner fra før av er at kondomet tas av, og konsekvensene det får for henne senere. Graviditet, og alvorlige kjønnssykdommer trekkes ofte frem som skrekkeksempler på hva ubeskyttet sex kan føre med seg (RFSU, 2015), noe hun forsøkte å bruke i forhandlingen over. Hun fikk ikke en kjønnssykdom, men hun ble gravid, noe som skiller seg betraktelig fra andre erfaringer der hennes nei ikke har blitt hørt. Det er også det som gjorde at hun ville fortelle om den, og er derfor grunnen til at jeg nevner denne delen av hennes fortelling.

I Tonjes fortelling blir ikke situasjonen like mye snudd på hodet, som at hun ble overstyrt. Hun fremstiller ikke seg selv like mye som en gjenstand som blir brukt til sex som Frida og Lise, men hun er heller ikke aktiv i den forstand Ingrid var det. I Ingrids fortelling får han henne til å ha sex med han, i Tonjes blir hun gradvis overkjørt, og får sine mulige handlingsrom lukket igjen, dør for dør helt til det eneste hun kan velge er å gi opp. I begge fortellingene om å gi opp/ gi etter er dette en respons på å bli presset eller tvunget. I det som virker å være den dominerende kulturelle forståelsen av voldtekt står vold og tvang sentralt (Vislie, 2015:65). I disse to fortellingene kolliderer den moderne fortellingen om voldtekt som sex uten samtykke med den tradisjonelle, der denne er preget av vold og motstand. Både den moderne og den tradisjonelle fortellingen forutsetter implisitt motvilje. Begge vektlegger at de sa nei først, og at de til slutt valgte å ikke si nei lenger. Til tross for at begge er utsatt for tvang kobler de likevel ikke opplevelsen til voldtektsbegrepet. Dette samsvarer tilsynelatende med teorier om at kvinner ikke anmelder voldtekt fordi de ikke vet at de har blitt voldtatt, eller definerer begrepet bort (Weiss, 2011:446). Likevel gir disse to fortellingene også muligheten til å se på hva de ulike begrepene kan tilby. For Ingrid var det en lettelse å kunne kalle det for en voldtekt. For henne ga fortellingen om voldtekt som sex uten samtykke henne muligheten til å løse opp i det som gjorde vondt, skyldfølelsen, skammen og følelsen av å være dum og naiv:

MARIA: Du sa det tok to år fra det skjedde til du hørte det radioprogrammet, og at du bare la det bort fram til da, klarte du det? Du sa at det ikke fungerte helt, hva var det som skurret?

INGRID: Det var det at.. det var det med skyldfølelse og selvtillit … som alltid gjorde ting litt tungt da. og jeg koblet ikke at disse tingene hang sammen. At det ikke bare var fordi at jeg ikke var god nok, (...) … ja, så det.. hjalp å bare få … ja og så er det også … jeg har kanskje bagatellisert opplevelsen for meg selv, fordi jeg har tenkt at det er ikke … det var ikke… han var jo for eksempel ikke voldelig… det var ikke…. Overfallsvoldtekt.. som også gjorde at det ikke var så viktig …. At andre kanskje har opplevd mye verre ting …. Fordi.. ja han har gjort en kriminell handling, men jeg ser på han fortsatt mest som en som var forelsket og ikke helt visste hvordan han skulle gå frem

«Ingrid» s. 10

For Ingrid virket det frigjørende å begrepsfeste det som voldtekt, fordi hun da slapp å se seg selv som ansvarlig, og dermed skylde på seg selv. Ved å poengtere mangelen på vold kan hun forstå hvorfor hun bagatelliserte opplevelsen og holdt seg selv ansvarlig så lenge. Voldtektsbegrepet inneholder et stort alvor, og dette alvoret følger med i moderne fortellinger om voldtekt (Alcoff, 2014:454). For Ingrid gjør det at hun kan akseptere at det som skjedde var alvorlig, selv om han ikke brukte vold i tradisjonell forstand. Voldtekt som sex uten samtykke fremstilles ofte som noe potensielt uklart (Burkett og Hamilton, 2012:819). Dette gir henne muligheten til å tenke at ikke skjønte hva han gjorde. Her bruker hun også hans etnisitet til å forklare at han kanskje var fremmed for norsk kultur og norsk kvinnelighet, og derfor ikke kunne vite bedre. Hans uvitenhet utelukker at han er en «ekte voldtektsmann», fordi han ikke handlet med forsett (Weiss, 2011:499, 451, Green og Pemberton, 2018:87). Hun kan anerkjenne for seg selv at dette var voldtekt, det var alvorlig, det har preget henne, men hun trenger ikke anmelde fordi han trolig ikke visste bedre. Den moderne fortellingen om voldtekt vinner over den gamle, noe som gir større handlingsrom. Valget om å ikke anmelde kan også forstås i lys av forholdet mellom den personen Ingrid var da, og den personen hun er nå (jfr. Butler, 2005:82). Hun visste ikke bedre da, og da hun fikk vite lot hun være å anmelde han. Hadde det skjedd igjen, nå som hun vet bedre, ville hun anmeldt. Dette

viser også til en av kampsakene forbundet med voldtektsdiskursen hun lener seg til: Voldtekt skal anmeldes. Samtidig gjør måten hun skiller mellom den hun var da og den hun er nå at hun slipper å anmelde. Hun forteller at hun ikke hadde behov for hevn fordi han ikke visste bedre og derfor ikke mente å gjøre henne vondt. Ingrid posisjonerer seg slik at voldtekten var alvorlig for henne, men siden han ikke brukte vold og ikke er farlig for andre, er det ikke så alvorlig at hun trenger å anmelde han.

Voldtekt fremstilles ofte som en personlig apokalypse (Alcoff, 2014:453). For Tonje var det ikke voldtekten som var apokalyptisk men graviditeten. Dette ser ut til å gjøre at fortellingen om «stealthing», og ikke voldtekt, virket bedre for henne. «Stealthing» bærer trolig med seg færre forventninger enn voldtektsbegrepet, og defineres av at kondomet tas av når det skal være på. Å kalle det for stealthing gjør handlingene hennes i etterkant forståelige. Tonje tenkte hun hadde misforstått situasjonen, og møtte han på nytt, og de hadde sex. Etter dette kuttet hun kontakten. Da hun fant ut om graviditeten ville hun ikke være alene med forvirringen rundt denne, og tok kontakt på nytt. Hans reaksjon på dette fikk henne til å føle seg som «den gale dama» som ikke takler å bli avvist. Hun ville derfor ikke anmelde han for voldtekt fordi det kunne fremstå som en hevnaksjon fra en «forsmådd ekskjæreste», en vanlig voldtektsmyte (Saunders, 2012:1159). Derimot anmeldte hun han for «stealthing», noe som ikke er straffbart. Dette motiverte henne til å dele sin historie for å advare om, og synliggjøre «stealthing» som seksuelt overgrep. Det hører med til historien at hun spontanaborterte, noe som overskygget voldtekten i form av konkrete konsekvenser og følelse av alvor. Spontanaborten ga henne likevel en mulighet for motmakt. Han hadde bedt henne «fikse det, si fra når det var gjort, og aldri ta kontakt igjen». Tonje sa ingenting, og snakket aldri med han igjen. Han gjorde henne vondt med vilje, derfor kan hun hevne seg med å levne han i uvisshet, men ikke så mye at hun anmelder han for voldtekt.

Å gi eller gi opp

En vanlig måte å tenke på voldtekt på er en seksuell interaksjon preget av fravær av vilje, lyst og mulighet til å handle for en av partene. I dette kapitlet har jeg undersøkt hva opplevelsen av å gi opp eller gi etter i en seksuelt ladd situasjon kan gjøre. Selv om både Tonje og Ingrid i

utgangspunktet ser på voldtekt som sex uten samtykke, og begges opplevelser innebærer både tvang og å bli fysisk overvunnet, gjør oppfatningen av å ha valgt det hele uklart. Men er å gi etter alltid det samme som å gi opp? Det er lite sannsynlig partene i et seksuelt forhold, alltid har like lyst samtidig (Cahill, 2014:314). Måten begrepet seksuell selvbestemmelse ble brukt i dette kapitlet gjør det det likevel mulig å skille voldtekt og «vanlig sex». Det som skiller slike situasjoner at å gi opp er noe annet enn å gi (Cahill, 2014:316). Å gi opp er en anerkjennelse av å ikke kunne påvirke situasjonen en er i. Å gjøre et valg betyr ikke at dette valget skjer fritt fra tvang og press. Å velge å gi forutsetter å ha et reelt valg, og at valget anerkjennes av den andre (Cahill, 2014:316). Det som er viktig er at ens eget begjær og lyst er relevant for partneren, ikke om det er tilstede eller ikke. Dette avgjør trolig hvordan slike situasjoner oppleves (Cahill, 2014:317). I denne delen av analsyen har vi sett hvordan Ingrid og Tonje kjemper med og mot voldtektsbegrepet, og følelsen av vilje og lyst. Denne delen av analysen har handlet om hvordan opplevelsen av å utøve vilje klusset til en ellers klar overgrepserfaring, men der denne også skapte rom til å ikke måtte anmelde voldtekten. Det neste kapittelet handler om å bli voldtatt når en er bevisstløs som følge av sterk beruselse. Basert på Ingrid og Tonjes fortellinger kan man tro at bevisstløshet, å være ute av stand til å ville eller gjøre noe som helst, gjør det lettere å begrepsfeste, og dermed anmelde, voldtekt.

5.3 Festvoldtekt

I denne delen av analysen presenterer jeg tre fortellinger om festrelaterte voldtekter. De fleste voldtekter, særlig blant unge, skjer i forbindelse med fest (Sætre og Grytdal, 2012:45-7, Pape, 2014, Weiss og Dilks, 2016:173). Det er en tendens til å se på ungdoms festing som risikoatferd (Franklin, 2011, Cowley, 2014:1273, Pape, 2014:5), eller som en konstruktiv del av overgangsfasen mellom barn og voksen. I sistnevnte innebærer fest og alkohol muligheter til å teste grenser, utforske seksualitet, og bryte med hverdagen sammen med andre (Beccaria og Sande, 2003, Demant og Järvinen, 2006:590, Garcia et al, 2012). Når det handler om overgrep og fest, er det konstruktive perspektivet nærmest fraværende. Da kaller en unge kvinner som går på fest for «young women enganging in risky behaviours» (Crawford et.al, 2008:262), og tar utgangspunkt i teorier om rasjonelle valg. Her er risikoen for å bli voldtatt en funksjon av motiverte overgripere og tilgjengelige ofre (les fulle jenter) (Franklin, 2011:265-9, 273, Weiss og Dilks, 2016:174). En annen måte å forstå dette på er at undommelig utforskning på fest handler om å balansere og å overskride grenser. Dette kan være gøy eller helt jævlig, trolig avhengig av om en holder balansen, hvem man balanserer med (Demant og Heinskou, 2011:398, Johnson, 2011:396), og om en i det hele tatt har lyst å balansere. Overgrep og fyll henger sammen, men det gjør også frivillig sex og fyll (Cowley, 2014:1258, Pedersen et al, 2017). Når voldtekt og fyll diskuteres blir det tilsynelatende krevende å holde tunga rett i munnen. For hvordan vet man om det var voldtekt eller fyllesex hvis man ikke husker noe, og hvem voldtok hvem? Hvis de husker det, hvorfor gjorde de ikke noe (Meyer, 2010)? I denne delen av analysen møter vi Nina som våkner av at en av vennene hennes begynner å ha sex med henne, men hun er for full til å gjøre noe, Rita som våkner opp med en bekjent og ikke husker noen ting, og Guro som våkner av at en ekskjæreste har sex med henne. Alle kjenner og er en del av samme miljø som overgriperen. Her ser vi hvordan det sosiale miljøet rundt kan gi mening til et svart hull (en blackout), hvordan det kan tvinge en fortolkning på noen, og hvordan det kan skape former for motmakt i form av potensialet til å stemple noen som overgriper.

Å bli stemplet som voldtatt

Sommeren før hun skulle begynne på videregående var Nina på fest. I oppveksten hadde foreldrene hennes venner med barn som var litt eldre enn henne. Hun hang derfor med litt eldre gutter, og som tenåring fikk hun og vennene være med dem på fester. På en av disse festene ble hun voldtatt av en venn.

> NINA: (…) Så var det på sommeren. I slutten av juli tror jeg, det var liksom rett før skolestart, og så var foreldrene min borte, og så hadde vi litt vorspiel hjemme hos meg da, og så dro vi på fest etterpå. Det var ikke fest egentlig. Det var liksom bare vi jentene og de gutta. Egentlig var det veldig hyggelig. Satt bare og smådrakk og kosa oss. Og så ble jeg skjenka. Og det var nok ikke egentlig meningen, men man var liksom 16, og hadde ikke helt kontroll. Ble kjempefull. Og så husker jeg egentlig ingen ting. Det eneste jeg vet er at jeg ble lagt på et soverom. Og så. Husker jeg at han kom inn på det rommet og la seg liksom ned ved meg. Men jeg var så full jeg husker bare, jeg klarte ikke gjøre noe, på en måte. Og så tror jeg han bare lå der i starten. Og så begynte han bare å ha sex med meg. … og så lå jeg, jeg hadde øynene lukket, for jeg lå egentlig og sov, jeg lå i halvsøvne, og så husker jeg at han sa: «Kan du lukke opp øynene, kan du lukke opp øynene?», men jeg klarte det ikke. For jeg lå jo bare sånn. Jeg var så full. … så jeg klarte liksom ikke gjøre noe tilbake. Og så dagen etter så våknet jeg bare, og så hadde jeg ikke på meg undertøy eller noen ting. Men så så jeg etterpå trusa mi, og det var blod i trusa mi, men jeg hadde ikke mensen, og så var det bare … jævlig kleint. Og så bare gikk jeg hjem. Med en annen venninne som også hadde sovet der. Og bare dusja og dusja og dusja. Og det var det egentlig. Ja.
>
> «Nina» s. 3

MARIA: Da du våknet der dagen etterpå, eller seinere, var han borte da?

NINA: Nei, han lå faktisk i senga. Ved siden av meg. Det er også en sånn ting som gjør at jeg har tenkt at … siden han gjorde det at han bare ikke hadde skjønt…

MARIA: Så han la seg bare ned og sov etterpå?

NINA: Ja. Og så merket han at jeg våknet. Og at jeg var sånn: «Hva i all verden har skjedd?». Og så tror jeg han merket det, og da gikk han. Da gikk han bare opp i stua til de andre gutta. Hvorfor jeg våknet? Det var fordi jeg husker at døren til rommet gikk

> opp, og at det var noen som tittet inn, og så fikk de helt latterkrampe, to gutter. (sukker) og jeg bare: «Åh det her er så ydmykende», og så … våknet jeg da selvfølgelig, og så våknet jo han, og gikk ut. Og så kom hun venninnen min inn, som hadde sovet med en annen fyr, og der var det ikke noe, det var bare sånn flørting. Og så.. så jeg at det var blod i undertøyet mitt, og at jeg ikke hadde det på meg, og det bare var.. alt var veldig sånn forvirrende. Og så kledde jeg på meg, og så bare tok jeg på meg solbriller, og så bare gikk vi hjem.
>
> «Nina» s. 20

Nina blir for full på fest, og blir lagt alene på et rom for å sove ut rusen. Dette er et klassisk eksempel på å bli overstadig beruset på fest, og et kroneksempel på at balansegangen mellom å ta vare på noen, og å utsette dem for risiko, kan tippe over i sistnevnte. Nina våkner, og kan ikke røre seg, hun klarer ikke holde øynene åpne. Han ber henne åpne øynene, og hun får ikke til. Hun sover, han voldtar, hun glir inn og ut av bevissthet. Ninas vilje, eller mulighet til å ville noe som helst, er totalt fraværende. I fortellingen er hun passiv fra hun blir «skjenka» til hun våkner dagen etter og går hjem for å dusje. Det er ikke noe utydelig her, det er ingen muligheter å skylde på seg selv. Hva er det i hennes fortelling som kan begrunne å ikke anmelde voldtekten?

> NINA: (…) Jeg merket veldig forskjellige reaksjoner, for det ble jo en sånn greie der alle visste om det. Alle visste hva som hadde skjedd. Og det syntes jeg var veldig kleint og ubehagelig. Jeg visste jo ikke hvordan jeg selv skulle håndtere det, på egenhånd. Og så fikk jeg veldig mye av/selv om de gutta var veldig sånn at de skulle støtte meg, de kompisene hans, så var veldig mange av mine venninner veldig sånn: «Åh herregud, det er ikke noe farlig da», «Du var sikkert litt keen», «Null stress», og sånne ting. … så jeg har ikke kunnet snakke noe med noen av de om det.. for det liksom bare er en sånn teit ting. Det at jeg ikke ville være med hjem til han på fest, for eksempel. Det hadde de ikke noe forståelse for, det vil jeg jo ikke fortsatt. For det blir veldig feil, men det skjønner de ikke. Så det har også vært en sånn greie at man får ikke … jah .. det kompliserer ting da.
>
> «Nina» s. 8

Det virker ikke som noen rundt Nina benektet at dette var en voldtekt, eller at dette ikke skulle ha skjedd. Det hersket heller ingen tvil om at dette var et overgrep, og at hun hadde tilgang til rollen som voldtektsoffer (Walklate, 2007:28). Det som ble vanskelig for Nina var at mens hun var i prosessen med å forstå hva som hadde skjedd, og hvordan hun skulle forholde seg til det, ble hun utsatt for andres tolkninger og meninger. Guttegjengen på sin side ville støtte henne dersom hun anmeldte. Når det kom til hennes egne venninner virker det som de forsøkte å tilby henne alternative måter å forstå overgrepet på. Ninas tolkning av dette var at det viktigste for dem var å beholde sine sosiale posisjoner for å kunne fortsette å feste med guttene, og ikke av omsorg for henne. Becker (1963:12) skriver at måtene andre reagerer på en avvikende handling avhenger av hvem som har utført den, og hvem som føler de har tatt skade av den. Nina stemples som voldtektsoffer, men de andre overlater til henne hvordan hun vil forholde seg til stempelet, og hvorvidt hun vil benytte seg av handlingspotensialet som ligger i dette. Hadde Nina gjort som guttene sa, ville hun kunne ha oppfattet seg selv som totalt passiv og helt uten kontroll over sin opplevelse og sin historie. Da ville hun først ha blitt «sjenka», så «hatt sex på», deretter oppdaget, og oppfordret til å anmelde, og så gjort det. Da ville ingenting vært noe hun selv hadde valgt, eller følt at hun hadde hatt kontroll over. Hennes mulighet til å finne ut av hva dette er for noe, for så å kunne bestemme seg for hva hun ville gjøre med det, kuppes av de andre. Samtidig blir hun gjenstand for en oppmerksomhet hun opplever som ubehagelig og pinlig. Noe av ubehaget kan skyldes å ha blitt plassert av andre i en offerposisjon, der denne kommer med sterke forventinger om hva «man skal gjøre og føle» (Reitan, 2001:49, Horwath og Brown, 2009:5), før hun selv var klar for å innta denne selv. Måten Nina handler på videre, kan forstås i lys av behovet for å være et aktivt menneske med kontroll over seg selv og sitt eget liv, etter en situasjon der denne følelsen har vært truet (Jackson, 2002:14). Det var opp til Nina å bestemme om avviket skulle sanksjoneres. Hun måtte avgjøre om hun hadde tatt skade av overgrepet eller ikke (Becker, 1963:12). Nina forteller at dersom hun hadde anmeldt, eller fortalt foreldrene om det som skjedde ville det blitt alvorlig veldig fort, noe hun ikke var klar for. Dette kan leses som frykt for at noen skulle stjele hennes konflikt, og historie (Christie, 1977). Ved å bestemme seg for at hun ikke tok skade av overgrepet, virker det som hun forsøkte å skape rom for seg selv, og dermed en mulighet til å finne ut hva dette var og hvordan hun skulle forholde seg til det. Hun lot som om alt var som før, og siden det virket som det gikk bra med henne fortsatte gutten som voldtok henne å være en del av miljøet.

Det sosiale miljøet: Muligheten til å «eie» sin egen historie når alle vet

Voldtekten og det sosiale rundt plasserer Ninas posisjon i et slags limbo. «Alle» vet at hun har blitt voldtatt, men alle vet at «det går bra med henne likevel». Dette ga henne rom til å håndtere voldtekten på egne premisser. På den andre siden, ved å hevde at alt går bra, at det ikke er noe å bry seg om, eller noe å snakke om blokkerer hun andres muligheter til å spørre henne om hvordan det egentlig går. Hun skaper rom for seg selv å forstå i, men ikke for at andre kan ta kontakt med henne. Som hun forteller skjønte ikke venninnene hennes hvorfor hun ikke lenger ville være med på fest. Hun hadde jo sagt at det gikk bra. Sykes og Matza (1957) skriver at kravet om, og behovet for, konformitet styrer de fleste sosiale relasjoner. Nina er ikke den skyldige her, men overgrepet har markert henne som gjenstand for hans avvik. Hun blir derfor symbolet på hans konformitetsbrudd. En måte å forstå strategiene Nina brukte for å forsøke å minimere avviket, både for seg selv og overfor de andre, er å se på dem som nøytraliseringsteknikker. Både under og etter voldtekten ble hun redusert til objekt for andres oppmerksomhet og definisjoner. Nøytraliseringsteknikker er strategier for å ta tilbake kontrollen og eierskapet over seg etter å ha blitt puttet i en boks av andre (Sykes og Matza,1957:666, Weiss, 2011: 461,446). Nina benektet at noen skade hadde skjedd, noe som legitimerte å late som ingenting (Sykes og Matza, 1957:667, Weiss, 2011:451). Fortellingen hennes preges av avstand, både i innhold og fortellerstil. Når hun forteller om festen, flørtingen, og hvordan de hadde det, forteller hun for så å poengtere at «det var ikke det egentlig», eller «egentlig var det det», eller «det var nok ikke meningen». Hun bortforklarer det hun akkurat har fortalt, nærmest i det hun forteller om det. I ettertid ser hun heller ikke på gjengen sin som spesielt hyggelige folk. Dette kan være en måte å fordømme de som bedømte, og stemplet henne som offer (Sykes og Matza, 1957:668). Da ligger feilen hos dem, ikke Nina. Likevel vil hun ikke risikere å ofre hele sin sosiale krets for å anmelde voldtekten. Hun ønsker ikke at foreldrene hennes, som er venner med overgriperens foreldre skal vite noe om dette. Nina forsøker å minimere, både for å skape rom for seg selv og for å håndtere det som skjedde, men noe skurrer. Nina har aldri skyldt på seg selv, dette kan relateres til den passive beskrivelsen av seg selv og situasjonen. Hun er ung, og i fortellingen hennes finnes det en historie om å være en uerfaren alkoholkonsument. Måten hun forstår, forteller om og begrepsfester voldtekten løser henne fra all skyld. Siden skyld og uskyld ofte fremstilles som dikotome konsepter (Sykes og Matza,1957:667, Walklate, 2007:27), har hun i teorien muligheten til å legge skylden på han. Det som gjør dette vanskelig, og som også gjør det vanskelig å anmelde han, er at bildet hun har av han ikke er forenelig med hennes, og trolig de

fleste andre sitt, bilde av en voldtektsmann. Nina føler ikke skyld for at hun ble voldtatt, men hun føler skyld over at ved å voldta henne, ble en voldtektsmann. En måte å forstå dette, og hennes medfølgende motvilje mot å anmelde, er å ta utgangspunkt i fortellingen om voldtektsmannen. Voldtekt er fælt, voldtektsmenn er fæle. Nina ser hverken på overgriperen som fæl eller mann, men han har fortsatt voldtatt henne. Christie (2004:15) skriver at når en ikke har relasjoner eller andre tilknytninger til andre er det lettere å se avvikende handlinger som kriminelle. I det en står nærmere, kjenner og har kunnskap om hverandre blir dette vanskeligere (Christie, 2004:18). Nina sier at hvis hun ikke hadde kjent han ville det vært lettere å anmelde han, for da hadde hun ikke visst at han ikke var fæl. Hans unge alder, hennes oppfatning av han før voldtekten, gir henne derimot muligheten til å tenke at han ikke visste bedre. Det er riktignok opp til henne å avgjøre om hun tok skade, men oppfatningen av hvorvidt han visste hva han gjorde, om han handlet med forsett eller ikke, ser ut til å påvirke hvordan hun forstår det han gjorde mot henne (Sykes og Matza,1957:667, Green og Pemberton, 2018:89). For Nina ser det ut til at denne logikken gjør at han blir en fin fyr som gjorde en feil. Når han ikke visste bedre, og hun ble gjenstand for hans uvitenhet er det hun som gjør han til en overgriper. Senere i intervjuet sier hun at hun tenker hun var på feil sted, til feil tid, og det hele var veldig tilfeldig. Hadde hun ikke vært der, og ikke vært døddrukken ville ikke han voldtatt henne, og han ville ikke blitt en overgriper. Denne logikken er i tråd med flere av fortellingene i materialet. Den kan også leses som et litt vridd eksempel på at alkoholkonsum fratar menn ansvaret i tilfeldige seksuelle relasjoner, mens det legges dobbelt på kvinner (Weiss, 2011:461, Pedersen et al, 2017:1), og at dette får dem til å føle skyld dersom de blir utsatt for overgrep (Fisher et al, 2003:10). En av Ninas utfordringer med denne logikken er at det han gjorde mot henne var fælt, og selv om han er sosialt etablert som en fin fyr, er han ikke det for henne. Dette gjør henne nok en gang alene med sin opplevelse. At han er en «offisielt» fin fyr, mens hennes subjektive oppfatning av han er en annen settes på spissen året etter. De var på samme fest, og han tok kontakt med henne. Han fortalte at han skjønte at han hadde voldtatt henne, og ba om unnskyldning. Dette bidrar til følelsen av at hennes opplevelse av han er ugyldig, og skyldfølelsen for at han ble en overgriper. Nina forteller at hun ikke ville sette han i en posisjon der han måtte i en rettsak *på grunn av henne*. For henne virker det som anmeldelse innebærer å ta plass i verden på en måte som kan gjøre mer vondt enn godt. Han har gjort noe galt, men hun er den han gjorde det gale med. I hennes fortelling er overgrepet i seg selv er ganske klart, men hennes forståelse av og relasjon til han gjør alt rundt grumsete. Her blir en problematikk som går igjen i alle intervjuene tydelig.

Voldtekt er noe som skjer i en sosial sammenheng, og som har potensiale til å berøre flere enn de som blir fysisk (og ufrivillig) rørt ved. For Nina overstyrer det sosiale miljøet og settingen hennes muligheter til å selv fortolke det som har skjedd. Det sosiale miljøet setter henne i en rolle, som tvinger på henne en tolkning, og dermed en forventning om hva hun bør gjøre. Nina underlegges føringene disse gir, og føler seg kneblet. Ikke fordi hun ikke blir trodd, men fordi hun ikke får bestemme selv. Nina forsøker å skape handlingsrom for seg selv, og å utøve handlekraft ved å avvise alvoret i situasjonen og nøytralisere skaden som har skjedd henne. Som resultat havner hun i et slags ambivalent limbo. For de andre kvinnene med lignende opplevelser virker det sosiale miljøet annerledes. Det kan hjelpe å gi mening til det som skjedde, og for å potensielt kunne ta kontroll over situasjonen etterpå.

Blackout: Hvordan gi mening til et sort hull?

Den neste fortellingen handler om å våkne dagen derpå og ikke ane hva som har skjedd. Rita, tidlig i 20-årene, ble med noen kollegaer ut for å ta et glass vin etter jobb. Da utestedet stengte ble de med noen de hadde møtt videre på nachspiel. Kollegaene dro hjem like etter. På nachspielet drakk hun et til glass vin, møtte en tidligere kollega og noen fremmede hun beskriver som «shady». Dagen etter våkner hun opp naken i en seng, ved siden av den tidligere kollegaen. Hun skjønner ikke hvor hun er, eller hvem hun er, og beskriver seg selv som unormalt forvirret og tåkete i hodet. Rita er fortvilet og forvirret og ringer en venn:

> RITA: (…) jeg ringte og bare: «Hei, du, hvordan, hvordan vet man at man har blitt dopet og voldtatt?». (…) Og han var sånn «Hvor er du?». Så jeg bare fortalte han, liksom «Jeg husker at jeg drakk to glass vin ute, og ett glass vin på nachspiel, og har blackout», og han var sånn «Nei, det er ikke normalt», og jeg var sånn «Nei, men hva gjør jeg nå?». Han svarte at «Men Rita, du må jo gå til politiet da». Og jeg var jo sånn «Nei, det vil jeg jo ikke».
>
> «Rita», s. 15

Griffin et.al (2009:467) beskriver «passing out stories», der deler av fortellinga er som et sort hull, som et «mysterious space outside the narrative», ugjennomtrengelig for analyse,

overvåkning eller vurdering fra en selv eller andre. Intervjuet med Rita preges av forvirring. Hva er det som har skjedd, og hva skal hun gjøre? Telefonsamtalen mellom Rita og vennen hennes er noe av det klareste i hennes fortelling. Noe er galt, hun burde gå til politiet, men hun vil ikke. Dialogen viser hvordan en slik situasjon kanskje ser ut fra utsiden, for en som ikke er hovedpersonen i den. For vennen hennes er det enkelt: Dette er unormalt. Rita må gå til politiet. For Rita er det ikke så enkelt. Hun fester ofte etter jobb, og det er ikke er første gangen hun drikker på seg blackout og våkner med noen. Forskjellen er at de andre gangene har det vært greit. Denne gangen synes hun det er helt jævlig.

«Har jeg blitt dopet ned og voldtatt?»

Å drikke seg fra sans og samling med viten og vilje («determined drunkeness») kan sees som en del av unges festkultur (Griffin et.al, 2009:467). Måten Rita forteller om kvelden tar en form som går igjen i fortellinger om å drikke til man stuper. Hun drikker, og så gjør fortellingen et hopp frem til der hun våkner. I artikler som handler om «drink-spiking» brukes dette hoppet, i sammenheng med å ha drukket lite, til å indikere at noe er galt (Brooks, 2014:307, Colyer og Weiss, 2018:15). Dette er en tilgjengelig fortelling som gir mening til å ha mistet kontrollen på en måte som ikke er proporsjonal med mengden alkohol som ble inntatt (Burgess et al, 2009:857). Forskjellen mellom fortellinger som handler om å drikke på seg blackout som er morsomme og de som er tragiske kan kanskje finnes i opplevelsen av å ha valgt å gå inn for å drikke seg sanseløs. Å miste kontrollen kan være gøy dersom en velger å gi slipp på den, det er kanskje noe annet enn å føle at den tas fra deg (Tutenges og Rod, 2019:364). Dette er en måte å nærme seg noe av ubehaget og følelsen av at noe er galt i Ritas fortelling. Rita jobber i et miljø der de fester mye og hun ser på seg selv som en «kompetent fester» (Järvinen et.al, 2014:384-5). Denne oppfatningen står i motsetning til det hun forteller om her. Hun drakk tre glass vin og husker ikke mer, og lurer derfor på om hun har blitt dopet ned. Der det sosiale miljøet rundt Nina ga henne en ferdig fortolkning til hennes opplevelse, bidrar det sosiale miljøet rundt Rita til at hun kan forsøke å gi mening til det svarte hullet i hukommelsen selv. I Ninas fortelling så vi i lys av Christie (2004) at hennes relasjon til overgriperen gjorde det vanskelig for henne å se på han som en voldtektsmann. For Rita virker bekjentskapet til han hun våknet med omvendt.

Rita har kjent mannen hun våknet med siden hun var tenåring. Han er ti år eldre enn henne, og har alltid prøvd å sjekke henne opp. Hun på sin side har alltid avvist han. Han er beryktet for å sjekke opp mye yngre jenter, og hun forteller at de fleste kvinnene hun kjenner unngår han. At både hun, og de hun kjenner har stemplet han som ekkel gjør det utenkelig for henne at hun skal ha valgt å ha sex med han. Den sosiale oppfatningen av han som en avviker (Becker, 1963:10), gir henne muligheten til å utelukke å ha blitt med frivillig. Rita mistenker derfor at hun ble dopet. Senere finner hun ut at flere kvinner i hennes bekjentskapskrets har lignende erfaringer med han. Dette gjør mistanken sterkere. Likevel ser vi hos Rita, som hos andre kvinner som mistenker å ha blitt dopet ned, usikkerhet rundt hva som egentlig har skjedd (Brooks, 2014:311, Colyer og Weiss, 2018:16). Noe av denne usikkerheten kan knyttes til at hun ikke er fremmed for å drikke på seg en blackout. For henne, som for mange andre, innebærer dette total ansvarsfraskrivelse for hva hun måtte finne på å gjøre i fylla (Griffin et.al, 2009:469). Å våkne naken, sammen med noen, dagen derpå og ikke ane hva som har skjedd er ikke nytt for henne. Dette har hun gjort før, da var det bare teit og gøy. Nå er det bare tragisk. Sett utenfra er det ingen forskjell, innenfra er forskjellen enorm. Dette tar oss tilbake til poenget om å skille mellom å gi fra seg kontrollen og å bli fratatt kontrollen, samt situasjonen dette skjer i. Rita var ikke på fest med venner lenger, hun var på nachspiel med «shady» fremmede og en bekjent hun har forsøkt å unngå i årevis. Hun beskriver ikke å ikke aktivt ha valgt å havne der, vennene hennes forsvinner og etterlater henne med de andre. For Rita er det likevel avgjørende om hun ble dopet ned eller ikke. Dette er en gjenganger i fortellinger om blackouts (Crawford et.al, 2008:262, Cowley, 2014:1263). Hvis hun ikke ble dopet ned, er hun redd for å ha blitt med frivillig, og det orker hun ikke tanken på. Hennes valg om å ikke gå til politiet, og å ikke fortelle noen om det som skjedde kan, nok en gang, forstås i lys av Beckers stemplingsteori (1963). Måten mannen Rita våkner med er konstruert i den sosiale bevisstheten til de hun kjenner, gjør at hun føler seg trygg på å bli trodd. Han har et rykte, men så lenge ingen aktivt tar dette opp, og reagerer på dette, får han være i fred. Riktignok tror Rita at hun vil bli trodd, men hun kan ikke vite hvordan de andre vil reagere på det dersom hun tar det opp. Hvis han offisielt stemples som overgriper, vil dette trolig påvirke henne. Ved å stemple han, risikerer hun at stempelet kleber seg til henne også. Dette er i tråd med Ahmeds (2014a:90) poeng om at enkelte fortellinger og figurer bærer med seg bestemte følelser som kan feste seg i personene disse knyttes til. Rita vil ikke at andre skal forbinde han med henne, og motsatt. Hun vil ikke at hans ekkelhet skal klebe seg til henne. Selv om hennes fortelling er en fortelling om å tape kontrollen, gjør de tilgjengelige sosiale meningene at hun

har muligheten til å ta den tilbake. Hun kan rope ut, men det sosiale klisteret hun frykter å få på seg, gjør at hun velger å tie.

Stemplingspotensiale

I innledningen ble fest, sjekking og rus beskrevet som en givende del av å være ung. Fortellinger fra fester kan virker som sosialt lim, og som en måte å etablere et selv på (Workman, 2001:430, Tutenges og Rod, 2009). Hos Nina ser vi hvordan det sosiale klistrer en merkelapp på henne etter en overgrepsepisode på fest, og hvordan hun kjemper med og mot dette. Hos Rita ser vi at måten han er stemplet på, gjør at hun helst vil unngå at dette klistrer seg til henne (samt at hun faktisk ikke vet hva som skjedde). I begge historiene spiller det sosiale miljøet en aktiv rolle, både i å gi mening til en erfaring, og i å gjøre at erfaringen minimeres eller ties i hjel. Både Nina og Rita kan utnytte muligheten som ligger i sosial stempling til å sette i gang en full sosial oppvask, samtidig som denne er noe de frykter skal tilgrise dem også. I den neste fortellingen benyttes mulighetene som ligger i sosial stempling. Guro var sent i 20-årene, bodde på landet, hadde barn og var gift. Hun var på besøk hos søsteren sin i byen og de skulle ut på byen. Ute møter hun en tidligere kjæreste. De mimrer, flørter og hun føler seg sett.

> GURO: (…) Og så.. ja vi gikk langs kaia under lyktestolpene og måneskinnet og var liksom sånn: «Om ikke livet hadde vært sånn så hadde vi kanskje ... sånn og», ja .... Og jeg følte det veldig: «Ja, kanskje det». Litt sånn bekreftet på noe vis. Og så ble han med hjem til søstera mi og kjæresten hennes, hadde noe nachspiel der. .... og jeg skulle sove på sofaen der. (..) Og det ble sånn, ja det er jo en sånn vinkelsofa: «Du kan jo bare sove der, det går fint, herregud, ikke stress med å gå hjem nå». ... og så sovna jeg. Det var jo en del alkohol inne i bildet, men det skal sies at når jeg sover så kan man ganske fritt stjele en nyre fra meg uten at jeg merker noe (ler litt). Sånn at jeg. ..... på en måte våkner av at .... han har .... analsex med meg. Og jeg blir helt ... ja... skjønner ikke, hva skal jeg si, hvem jeg er, hvor jeg er...ehm «Hæ?!»...og han bare/ han hadde brukt kondom. For den lyden husker jeg. Han fikler med noen greier og bare forsvinner ut derfra.»
>
> «Guro», s.14

I fortellingene om festvoldtekt er kvinnene bevisstløse. Det er ingen vilje og overstyre, eller å nulle ut. Overgriperne benytter seg av ikke av fraværet av vilje til å tvinge dem til å delta i sex, men til å ha sex på dem. Det finnes ikke rom for at de kan bidra til den seksuelle interaksjonen på noen som helst måte. Der Frida og Lise, i delen om overfallsvoldtekt, beskriver seg som viljeløse gjenstander, er Nina og Guro faktiske bevisstløse og tilgjengelige kropper. Rita aner ikke hva hun var eller gjorde. Forskjellen mellom Nina, og Rita for øvrig, er at Guro vet hun var en aktiv deltaker i interaksjonen frem til hun sovnet. Guro valgte å drikke, hun valgte å bli med han, og hun inviterte han med hjem for å fortsette en hyggelig kveld. Hun føler delvis skyld over å ha blitt sjarmert av han, uten at det frigjør han fra det han gjorde. Å gå fra rusletur på kaikanten under måneskinnet til å bli voldtatt på en sofa bryter totalt med alt som har vært før. I motsetning til Nina og Rita, der relasjonen til overgriperen deres gjorde det hele vanskelig for dem, gjør relasjonen mellom Guro og overgriperen henne rasende. Hun trodde de hadde det hyggelig, hun var våken, hun var aktiv, men idet hun sovner, og blir passiv, voldtar han henne. I likhet med mange av de andre føler hun seg lurt. Han som hun trodde var en fin fyr, har avslørt seg selv som noe annet. Likevel nektet hun å anmelde han, hun så ikke poenget i det, det var få beviser på kroppen hennes, og hun var full. Hun hadde derimot behov for at folk skulle vite hva som hadde skjedd, og hva han hadde gjort mot henne. Ved å anerkjenne alvoret i hendelsen uten å lukke opplevelsen inne i seg selv åpner hun, i motsetning til Nina, opp for at andre både kan vite, og snakke med henne om det. Ikke minst tar hun stempelet, som de andre jobber så hardt for å unngå, og stempler han midt i panna. Dette valget ga henne et annet rom å handle i, enn om hun hadde anmeldt. Hun beholder trolig eierskapet over sin fortelling i større grad enn om hun hadde gitt den til retten. Selv om alle vet hva han gjorde er historien hennes er fortsatt hennes egen. Hun har kanskje ikke kontrollen over hvem som vet, men hun har selv valgt å gi den fra seg. Braithwaite (1989:272) beskriver å offentlig bli uthengt som en mulighet til å stå i, og ta ansvar for, sine egne feil slik at en kan bli reintegrert i samfunnet igjen. Her benytter Guro seg av tyngden som ligger i voldtektsbegrepet til å ekskludere han.

> GURO: (…) En venn av meg hadde møtt han her fyren ute en gang. Og konfrontert han med det, etter en fuktig natt på byen tror jeg, og bare: «Du! (etterligner fyllevrøvl)». Og han (overgriperen) hadde vel da en kjæreste, og det var blitt full oppstandelse på utestedet. (…) Etter dette begynte den her .... skikkelsen ... å ringe til meg, og ville snakke med meg om det her... fordi kjæresten hans ville, hadde behov for å vite hva som hadde skjedd. Da kjente jeg at jeg bare .. fuck you! Jeg har ikke

> tenkt å reparere ditt kjærlighetsliv, det følte jeg ikke at jeg var forpliktet til å gjøre i det hele tatt. Hvis hun tviler på hvilken kjæreste hun har, hvilken mann hun har så, jeg vet vel søren ... får hun bare... ordne opp i det selv. Det er faktisk ikke mitt problem.
>
> «Guro», s.15

I Ninas fortelling så både Nina og de rundt henne på overgriperen hennes som en fin fyr. For Rita var det motsatt. Alle visste at han ikke er det, og hun ville unngå å bli forbundet med han. Guro vil at alle som synes han er en bra fyr, skal vite at det ikke er sant. Han reduserte kanskje henne til en ting å ha sex på, men ved å stemple han som overgriper reduserer hun alt han er til å bli en voldtektsmann, og en stakkarslig figur. Når han da kontakter henne for å ordne opp, er hun i posisjon til å avvise han og overlate han til seg selv. Dette er det motsatte av hva Nina gjorde da hennes overgriper tok kontakt. Guro tar i bruk de sosiale dynamikkene rundt seg selv for å utøve motmakt. Selv om de sosiale dynamikkene virker ulikt for kvinnene i dette kapittelet, finnes det i disse potensiale til å handle og ta kontroll over seg selv og sitt liv.

Sosialt lim

En havner sjelden i en bevisstløs tilstand alene, eller helt uprovosert. Dette skjer trolig helst i sosiale settinger der det finnes potensiale for å gi mening til hendelser, utøve makt og motmakt. Perspektiver som forstår fyll, fest og overgrep gjennom teorier om rasjonelle valg, mister trolig dette av syne. Hvis en forstår voldtekt som en funksjon av motiverte overgripere og tilgjengelige ofre (fulle kvinner), mister en trolig mulighetene til å forsøke å forstå de ofte paradoksale tankeprosessene og valgmulighetene som kommer fra det sosiale miljøet overgrepene skjer i. Å drikke seg sanseløst beruset og ha sex med noen er ikke alltid fælt. Ei heller å miste kontrollen. Som nevnt ser det ut til at hvordan å miste kontrollen oppleves avhenger av ønsket og viljen til å gjøre dette, hvem en gjør det og ikke minst, hva som skjer etterpå (Duff, 2008:391, Tutenges og Rod, 2009:364). Fra utsiden kan situasjoner der en har gitt fra seg kontrollen eller blitt fratatt denne se helt like ut, mens for den som står i situasjonen er det liten tvil om forskjellen. Noe av det som kan gjøre slike hendelser utydelige fra utsida, er at de finner sted i normale situasjoner. De ligner på noe relativt vanlig, men vris

ørlite til, og skifter totalt karakter. Dette kan forstås ut fra balansemetaforen fra innledninga. Når en allerede er ute og balanserer, kan det være vanskelig å fra utsiden se om noen lar seg falle eller om de faktisk faller. Når en vet at det fra utsiden kan være vanskelig å avgjøre hva som har skjedd, og samtidig er klar over hva som kan skje dersom dette kommer ut, er det kanskje lettest å la være å anmelde. Å bestemme seg for å anmelde en voldtekt forutsetter at man ser på det en har opplevd som en forbrytelse, at situasjonen forbrytelsen skjedde i var alvorlig nok til å kunne anmeldes, og til sist om det er i ens egen interesse å anmelde eller ikke (Weiss, 2011:445). Nina, Rita og Guro konkluderte alle med at de ville få det best om de lot være. I denne analysedelen har jeg forsøkt å vise de ulike måtene det sosiale rundt og i en festsituasjon spiller inn, skaper, hindrer eller legger andre føringer når det kommer til å gi mening til en overgrepserfaring. Å forstå fest som en mulighet for å skape, og/eller leke seg med sosialt lim, gir også muligheten til å se hvordan dette limet også kan klistre seg fast i de det gjelder. Dette perspektivet åpner for å se på hvilke muligheter Nina, Rita og Guro opplevde at de hadde å forhandle med for å skape rom til seg selv.

5.4 Kjærestevoldtekt

Den siste analysedelen tar utgangspunkt i to fortellinger om å bli voldtatt av kjæresten sin. I en studie fra 2008 (:163) fant Nærøien og Schei at 9,4 prosent av norske kvinner hadde blitt utsatt for seksuelle overgrep fra en partner. Likevel ser det ut til å være en tendens til at forskning på voldtekt fokuserer på unge, mens forskning på voldtekt og vold i nære relasjoner fokuserer på vold mot voksne kvinner i etablerte forhold, eller på overgrep mot barn[5] (Barter, 2009:213-4). Derfor virker det som vi vet lite om vold og overgrep i unge menneskers kjærlighetsforhold (Barter et.al. 2017:375,381). De to kvinnene i denne analysen, Laila og Anette, var unge, 15 og 17 år gamle, og hadde kjærester som var tidlig i 20-årene. Anette hadde akkurat begynt siste året på ungdomskolen, Laila gikk andre året på videregående. Begge møtte kjærestene sine på fest med litt eldre venner, og syntes det var stas med en eldre kjæreste som hadde bil og som var «voksen». De forteller om å føle seg voksne, men at det var viktig for dem at ingen «ordentlige voksne» (les foreldre) skulle vite noe om forholdene deres, eller at de pleide å feste med eldre ungdommer. Laila og Anette avsluttet forholdene etter overgrepet, ingen av dem anmeldte voldtekten selv. Analysene frem til nå har vist de mange måtene kvinnene navigerer og bruker det sosiale miljøet rundt dem, og relasjonen til overgriperen, til å forstå hva som har skjedd, og til å begrunne valget om ikke å anmelde. Selv de fleste kjenner overgriperen fremstilles han som en som er annerledes enn dem selv. Uavhengig hvilken grad av bekjentskap det er dem imellom er han en annen enn det de er. Han står han for andre verdier, eller han vet ikke det de gjør. Han er en annen, en fremmed, eller en som ikke vet bedre, enten i kraft av forholdet deres forut overgrepet, eller som resultat av overgrepet. Når de ulike relasjonene til overgriperne i de andre kapitlene gjør det krevende for kvinnene vi møter å forholde seg til voldtektene, hva skjer når overgriperen er kjæresten din? Hvordan forteller man om å bli voldtatt kjæresten sin, og hvordan legitimerer man å ikke anmelde han?

[5] Her defineres barndom som under seksuell lavalder, eller myndighetsalder, noe som gjør det vanskelig å bruke denne forskningen som bakgrunn her. Det er forskjell på å være 5 år og å være 15 år, samt at lavalder varierer i ulike land (Murray et. al, 2014: 323)

Å tilpasse seg en ferdig fortolkning

Da Laila var femten flyttet hun til en større by for å gå på videregående. Hun bodde på hybel, følte seg voksen, og ble snart sammen med en ung mann på atten. Han tok steroider, kjørte bil og var stor og sterk. Laila var stolt av å ha en voksen og kjekk kjæreste. De var sammen i to år, frem til hun var sytten, da han voldtok henne på valentinsdagen. Denne dagen hadde Laila tatt seg fri fra jobb, laget mat og gjort det klart til feiring hjemme hos han. Hun ventet hele kvelden, han kom ikke. Hun prøvde å ringe han, men uten hell. Da han endelig kom hjem var det midnatt. De spiste, hun begynte å rydde opp, og han ville ha sex. Det ville ikke hun:

> LAILA: Det ville gått bra, og det ville vært helt frivillig og vært helt greit. Jeg var jo på en måte veldig snill med han også da. Men denne gangen var jeg litt sånn lei da. Jeg ville egentlig bare legge meg, var trøtt og sliten og følte meg ikke så fresh. Sånn egentlig. Syntes at valentinsdagen var litt ødelagt siden jeg hadde vært alene hele dagen. Og da fortsatte han bare å prøve seg da. Og han var jo veldig, veldig sterk. Og på den tida så var jeg veldig mye mindre enn det jeg er nå. Så jeg hadde ikke så mye å stille opp med da (ler kort), så jeg begynte liksom med å.. ja så jeg ble lagt på rygg da, og så prøvde han seg litt da. Og så gikk det liksom over til at jeg måtte liksom si «Neei, jeg vil ikke, gå vekk» og det ble litt sånn. Jeg ble mer og mer seriøs da og så gikk det til et punkt der han holdt på så lenge at han ikke hadde noe ansiktsuttrykk lenger. Han ble helt blank … han bare … snappet over sånn egentlig … og holdt meg godt fast, men jeg registrerte ikke sånn hva som skjedde der og da sånn egentlig. Jeg lot det bare. Selv om jeg liksom sa «Nei jeg gidder ikke dette» opptil flere ganger, og sa liksom «Nei, gå vekk» og «Jeg vil ikke». Det var liksom.. Jeg gjorde jo litt makt, men jeg gjorde ikke mitt ytterste i begynnelsen. Og så begynte han da og skulle snu på meg og forskjellig stillinger og da satte jeg meg opp og skubba han vekk og sa «Nei, jeg vil ikke. Gå vekk. Det her får du ikke lov til» … men han sa fortsatt ingenting og var helt sånn ja han var helt sånn rar i ansiktet det var helt ... blankt. Jeg har i ettertid funnet ut at da var jo han godt rusa … og ja. Han fortsatte egentlig bare. Han holdt meg ganske godt fast. Og han gjorde seg ferdig. Sånn egentlig. Og jeg følte meg litt sånn ekkel etterpå da. Selv om jeg da hadde sagt at han ikke hadde fått lov og at han skulle slutte og prøvde sånn på slutten å skubbe han ganske godt vekk, stritta godt imot. Og så var han ferdig, reiste seg opp og da gikk han og sa «Kan du ikke bare høre etter, din hore?» … og da var han liksom. Da rant det på en måte inn på meg hva som

> hadde skjedd. Så gikk han på badet. Og så hørte jeg bare «Du går ingen plass, og sier du noe så dreper jeg deg». Så da tok jeg egentlig bare og dro på meg de klærne jeg hadde, tok på meg skolesekken og sprang derifra (…). Husker egentlig ikke noe fra da jeg gikk ut av døra til jeg kom hjem hjemme. Det var vel adrenalin som slo inn. Og så satt jeg da jeg kom inn så brøt jeg vel egentlig sammen da hadde jeg innsett hva som hadde skjedd.»
>
> «Laila», s.3-5

Enkelte episoder og situasjoner i livet kan føles livsnødvendig å gjøre forståelige og sammenhengende for seg selv. Dersom en ikke kan gjenkjenne seg selv som en aktiv deltaker i disse, kan en hverken forstå hvordan de kunne skje, eller unngå at de skjer igjen (Jackson, 2002:15, Butler, 2005:79, Salmon og Reissman, 2011:2). Å ha blitt voldtatt av kjæresten sin er trolig en slik situasjon. I likhet med mange andre som har blitt utsatt for overgrep fra en partner, er Laila svært ambivalent til om, og når, hun skjønte at dette var en voldtekt (Loseke, 2001:108). Hun er ikke bare ambivalent selve voldtekten, men også til forholdet hun hadde til ekskjæresten. De var sammen i to år, og de hadde det fint, men så voldtar han henne, og senere ei annen og dømmes til fire år i fengsel for dette. Da *kan* han ikke ha vært snill. Voldtekten ryster Lailas tilværelse, men dommen mot ekskjæresten skaker ved hele hennes selvforståelse. Hvordan kunne hun være sammen med han? Å kjenne overgriperen sin kan gjøre at hans handlinger kan forstås, og til og med rettferdiggjøres på måter som er vanskeligere enn om han er fremmed (Kelly, 1988:154, Christie, 2004:17). I fortellingene frem til nå har vi sett stemplingspotensialet som finnes i sosiale miljøer. Slik stempling kan sees på som uformell, og gir ulike måter å forholde seg til stempelet på. I det Lailas ekskjæreste blir dømt for voldtekt, er det staten som sier at han er en voldtektsmann. Det er ikke Laila, det er ikke rykter, men staten. Måten loven gjør krav på sannheten (Foucault,1973:23, Christie, 1977:3), gjør at han formelt blir en overgriper. Dette gir mindre rom for tvil, eller til å finne andre måter å forholde seg til han og voldtekten på. Dommen gjør til at Laila må endre sjanger på forholdet, og gi kjæresten en annen rolle enn den han hadde før. Han kan ikke lenger være den hun var sammen med, han må bli en annen. Denne endringen ser vi i fortellingen om voldtekten. Situasjonen går fra å være en ikke helt uvanlig situasjon, til å bryte totalt med alt som har vært før. Alderen og størrelsesforholdet dem imellom ligger også under måten hun beskriver å nærmest bli en viljeløs gjenstand han holder

fast og har sex på. Sitatet «Det ville gått bra, det ville gått greit», kan likevel sees som et uttrykk for hva som var vanlig i forholdet dem imellom, og derfor et eksempel på kontinuumsperspektiver på seksuell vold (Kelly, 1988, Gavey, 2004). Han maser, og hun velger å gi etter «Jeg var jo veldig snill med han jo». Det som bryter med det vanlige er at hun setter foten ned, og han begynner å presse henne helt til det kommer til «et punkt der han holdt på så lenge at han ikke hadde noe ansiktsuttrykk lenger. Han ble helt blank … han bare … snappet over». I løpet av denne interaksjonen blir han til en fremmed, han er fremmed og dette er en fremmed situasjon. Han sier ingenting, han er helt «sånn rar i ansiktet» og han flytter henne rundt slik at han kan ha sex med henne. Her benytter hun seg av sitt eget fortellergrep. Egenskapene ved han som hun før var glad i og stolt av, de som gjorde henne tiltrukket av han, er de samme som gjør at hun ikke kan kjempe imot. Han er større, sterkere og eldre enn henne, og de er hjemme hos han. Ved å gjøre han til en fremmed reduserer hun hans kvaliteter til å bare bli det gale han gjorde mot henne. Han er ikke lenger en kjæreste, han er en voldtektsmann, men i det han blir en voldtektsmann, blir det vanskelig å forklare hvorfor hun ikke anmeldte, eller skjønte dette selv.

Det er ikke uvanlig at personer som har vært i kontakt med ulike institusjonelle tilbud, trekker på diskurser og fortolkninger derfra (Loseke, 2001, Holstein og Gubrium, 2003:21). Laila har både vært i retten, og brukt flere år hos psykolog for å forstå hva som skjedde og hvordan det kunne skje. Dette er kanskje en i overkant «mistenksom lesning» (Gadamer, 1984:317, Josselson, 2005:13), men det kan virke som om hennes begrepsfestelse av voldtekten kommer utenfra, og fra institusjonelt hold. Laila er, som nevnt, uklar på når hun forstod at dette var en voldtekt. I noen deler av intervjuet sier hun at hun ikke skjønte det med en gang. Han var kjæresten hennes og hun var så ung at hun ikke visste hva voldtekt var. Først da han ble dømt skjønte hun alvoret. I andre deler av intervjuet sier hun at hun skjønte det med en gang fordi han hadde brukt tvang, og hun hadde sagt nei. Hun tok bilder av blåmerkene sine, og vurderte å gå til et voldtektssenter, men siden hun hadde vært femten da de ble sammen, og hun derfor «ikke hadde hatt lov å være sammen med han», gikk hun heller i dusjen. Her ser vi at hun bruker alderen hun var da de ble sammen, ikke alderen hun hadde da han voldtok henne, til å begrunne hvorfor hun ikke sa noe. I det samme utdraget fra fortellingen hennes ser vi likheter med fortellingene om å gi opp. Hadde hun gitt opp, ville det ikke gått så langt at det ble en voldtekt. Ved å allerede ha etablert seg selv som en slags «forsmådd husmor», legitimerer hun

motstanden og hvorfor hun ikke ga seg. For å være på den helt sikre siden begrunner hun mangelen på motstand ved å vektlegge størrelsesforholdet dem imellom, samt sin unge alder. Ambivalensen og uklarheten hennes betyr ikke at hun lyver, men kan heller forstå som at ulike tilgjengelige fortellinger og fortolkninger møtes og brytes mot hverandre. Det virker som om hun forsøker å navigere i disse for å gi mening til hvordan hun kunne havne i en situasjon der hun kunne ha en kjæreste som kunne voldta henne. Måten hun navigerer i de tilgjengelige fortolkningene gjør at det virker som om hun forsøker å etablere egen status som, det Christie (1986:19) betegner som et, ideelt offer. Selv om voldtekten skiller seg fra idealfortellingen om voldtekt bruker hun tilgjengelige fortellinger til å posisjonere seg som et ideelt offer, og han som en slags fremmed. I dette reduserer hun situasjonen til en forenklet fortelling, som er håndgripelig og mulig å forstå for henne selv, og for andre. Dette har vi sett tendensene til i de andre fortellingene i denne oppgaven. Det som skiller Lailas fortelling fra disse er at reduksjonen gjør at hun i mindre grad enn de andre kan forbli den samme. Når hun setter han og forholdet deres i et nytt lys, reflekteres dette lyset også på henne. Hvordan kunne Laila ha vært sammen med en voldtektsmann i to år? Hvem er det som kan være sammen med en voldtektsmann? Var han sånn hele tiden, var hun dum som ikke så det?

Ung og uvitende eller voksen og vitende?

En del av å være voksen er at en forventes å ha ansvar for eget liv. Forholdet mellom barn og voksen fremstilles ofte dikotomt. Der voksne vet og har ansvar for seg selv, er barn unge, uvitende og kan derfor ikke holdes ansvarlige for de valgene de gjør. Når en da befinner seg i alderskategorien «ung», som tenåring eller ungdom, er forholdet mellom å være vitende og uvitende mer uklart og fragmentert (Smette, et al, 2009:355, James, et.al, 1998 i Johnson, 2011:395). Denne uklare mellomfasen kan forklare hvorfor unge jenter ofte fremstilles som særlig sårbare, blant annet fordi det ikke er uvanlig at de har eldre kjærester (Maxwell, 2006:143, Smette, et.al, 2009:356). Samtidig har de også ofte en oppfatning av seg selv som voksne og ansvarlige (Øverlien, 2003:349, Smette, et.al, 2009:368). Begge disse tendensene kommer til syne i sitatet under:

> LAILA: Ja, det som jeg har tenkt mest på i den situasjonen da er vel det at jeg ble så lurt over så lang tid. Den manipuleringen. Jeg var jo i et veldig seriøst forhold, vi var jo sammen i to år, det er jo egentlig ganske lenge i et forhold. Ja, at han fikk meg inn i

det forholdet da, i forhold til alderen min, og alderen hans, og greit nok, når du er femten år er det ganske lett å manipulere deg da. Det er jo en veldig sårbar alder da, sånn egentlig. Så altså. Vi var jo kjærester. Så det var jo på en måte en uønsket hendelse i et kjæresteforhold da … ….

MARIA: Hvor lang tid tok det fra.. eller tenkte du fram til det skjedde at, de tingene du snakket om tidligere, at han var kontrollerende (..)? Var du bevisst på dette før denne hendelsen/

LAILA: Jeg var jo bevisst på det. Men jeg tok det ikke så veldig seriøst. For han var ganske snill ellers. Det var bare enkelte ganger vi kunne krangle og han var veldig dominerende og det var egentlig bare det. Så vi hadde jo egentlig et godt forhold, bortsett fra det at han kunne ha ei kort lunte

«Laila», s.21

I dette sitatet er Lailas veksling mellom posisjonene voksen og ansvarlig, og ung og uvitende synlig. Her kan vi også se hvordan en selvforståelse som ung og uvitende kan beskytte mot å føle seg dum, noe som viser at bestemte fortellinger kan tilby ulike muligheter (Sandberg, 2016:155). I sitatet ser vi også hvordan hun har endret sjanger på forholdet hun hadde til kjæresten. Hun begynner med å fortelle at han var manipulerende, og at hun ble lurt. Når hun avslutter med å si at de hadde det godt sammen, bortsett fra at han hadde litt kort lunte, motsier hun seg selv. Leses dette mistenksomt (Josselson, 2006:14-5), kan selvmotsigelsen tilskrives mange år hos psykolog for å forstå hvordan voldtekten kunne skje. Dersom hun ikke var så voksen som hun trodde, men ung og sårbar, og hans alder tilsier at han er voksen, kan hun se han som manipulerende. Denne posisjonen gir henne muligheten til å være etterpåklok. Hvis hun var ung hadde hun ikke forutsetningene til å vite bedre. Hennes unge alder er ikke det eneste som gjør at hun slapp å burde ha visst bedre. Kjærestens bruk av rus gjør at hun kan tilskrive voldtekten og hans atferd denne. Da er det ikke han hun var sammen med, men den rusa utgaven av han, som gjorde dette. Dette er en fremmed side av han, og hun slipper å føle seg dum som ikke skjønte hvordan han «egentlig» var de to årene de var sammen. Ved å gjøre han til en annen, og ved å tilskrive voldtekten rusen unngår hun skammen over å ha vært dum, og hun kan rettferdiggjøre for seg selv at hun var sammen med han. Som vi har sett i de andre analysene står begrepene uvitenhet og uskyld nært hverandre. For Laila virker det som hennes

unge alder og utfordringen med å forstå og begrepsfeste det som skjedde, bidro til at hun aldri anmeldte han for voldtekt selv. Samtidig gjør disse to elementene at hun kan forstå hvorfor hun ikke gjorde det. Hun kunne ikke ha visst bedre. Hun slipper derfor både å føle skyld over at hun ble lurt, og hun slipper å føle skyld over å ikke ha anmeldte han. Det virker som om Laila gikk inn i forholdet med åpne øyne. Hun følte seg voksen, noe som kommer til syne i fortellingen om hvordan hun stelte hjemme til valentinsdagen, og måten hun fremhever forholdet på som seriøst. Hun var med på leken, og frem til han voldtok henne, og senere ble dømt for det, levde hun godt med denne. Måten Laila begynner og avslutter fortellingen om voldtekten på gjør det mulig å se hvordan hun skifter mellom posisjonene voksen og ung og uvitende. Hun starter med å beskrive seg selv som en slags husmor som lager mat og steller hjemme til mannen sin. Når hun avslutter historien sin forteller hun om å ta på seg skolesekken sin og å løpe hjem. Dette bildet gir assosiasjoner til barnlighet, som kan knyttes til passivitet og hjelpeløshet. Bildet hun begynner med, og bildet hun avslutter med, viser det dikotome skillet mellom den voksne ansvarlige og den barnlige uten forutsetninger for ansvar. For at dommen skulle gi mening til hennes opplevelse og fortid, og for å kunne leve med den, endret hun sjangeren på forholdet og ga seg selv en annen rolle. Når det, som påpekt i Smette, et.al (2009:369) ikke er noen reelle mellomposisjoner mellom disse er det trolig den barnlige og uvitende posisjonen som gir henne best tilgang til å være et offer, og til å forstå seg selv og sin situasjon.

Å utforske, og å miste seg selv

I den neste historien får utforskningen av ungdom- voksenlivet en brå avslutning. Anette var femten år, og beskriver seg selv som «en typisk vanskelig tenåring som nok ikke var lett å ha med å gjøre». Hun løy til foreldrene, festet med eldre ungdommer, kranglet og var aldri hjemme. Hun møtte kjæresten sin på fest, han var nitten, de ble sammen og hun begynte å overnatte hos han. Forholdet mellom dem var hemmelig. Siden hun var såpass ung, var det viktig at foreldrene ikke skulle vite noe om dette. Anette vektlegger at hun aldri hadde hatt sex, og at selv om hun var med på å teste grenser og å prøve seg frem, var ikke sex noe hun følte seg klar for. Hun følte at dette var noe kjæresten forstod og aksepterte, helt til han ikke gjorde det lenger.

ANETTE: Så... det var jo aller første gang. For meg. Han hadde i allefall sex med meg. (…) …. jeg vet ikke. Jeg hadde ikke hatt sex, og hadde egentlig ikke så veldig lyst til å ha sex. Enda. Men vi hadde liksom .... det var vanskelig.. siden vi var ... Han var liksom ikke en fremmed. Vi hadde vel sikkert kjent hverandre i et par måneder, og vært mest sånn kjæresteaktig den siste tida. Så jeg husker at vi var hjemme hos han og ... tror det var en helt vanlig helg. Vi hadde sikkert drukket noen øl, eller noe, men ikke noe sånn ... ikke noe sånn fylla eller noe. Så var det kjempeseint på kvelden og han hadde liksom.. prøvd litt før. Men vi hadde aldri gjort noe annet enn å bare ta litt på hverandre og alt sånn som jeg syntes var greit. Men akkurat den her gangen så ... det var kanskje litt mer enn bare ett par øl, jeg er litt usikker. Det begynner jo å bli over ti år siden. Men ... vi hadde i alle fall lagt oss, så det var på natta, når han ... ja. begynte å styre da. Så da latet jeg som om jeg sov. For jeg ble ganske redd. .... og så lata jeg egentlig som om jeg sov hele veien (…). Jeg vet ikke ... jeg husker at jeg var veldig redd. Og turte liksom ikke å si noen ting. Så.. jeg husker at jeg latet som om jeg sov hele tiden. For jeg hadde ikke noe lyst til å. … sa jo ...sa jo aldri det heller da

MARIA: At du ikke hadde lyst?

ANETTE: Han visste jo på en måte det fra før av. For det var ikke første gangen jeg overnattet der. Men det var første gangen han gjorde det da. (…) Jeg latet som om jeg sov da. Hele veien.

MARIA: Hvorfor var du redd?

ANETTE: Jeg vet ikke.. han var.. veldig sånn der brysk og.. (…) ... kanskje han hadde drukket litt mer enn det jeg hadde.... vi var hjemme alene der ... jeg vet ikke … Det var noe med hele stemninga som gjorde at jeg ... følte at.. det kom sikkert ikke til å gjøre noen forskjell hvis jeg sa noe, eller gjorde noe, eller.. jeg vet ikke helt. Det var bare hele følelsen. At alt var bare ..feil... på en måte.»

«Anette», s. 3-4

Anette har bare fortalt om dette til en person tidligere, like etter at det hadde skjedd. Hun er en av de litt uvante fortellerne. Hun er litt vag, og bruker ikke ordet voldtekt, eller sex for den saks skyld, i sin beskrivelse av overgrepet. Denne beskrivelsen kan minne om det narrative

«hoppet» vi så i historien om å blacke ut i fylla (Colyer og Weiss, 2018:15). Dette «hoppet» hopper over det som er vanskelig å få sagt, men slik at det likevel er der. Hun har allerede introdusert hvordan hun og kjæresten forhandlet om de skulle ha sex, og at dette var på hennes premisser. Måten det går fra å være på hennes premisser, til å ikke lenger være det, forteller om en voldtekt. Dette er et eksempel på hvordan en kan gripe det som ikke blir sagt, men som fortsatt sies (Rogers et. al, 1999:7)

Anette slet med å forstå det som hadde skjedd. Der og da føltes alt feil, og følelsen varte lenge etterpå. Både den umiddelbare og den langvarige følelsen av at alt var feil kan forstås ut fra forholdet mellom åpenhet og sårbarhet. Hun hadde hatt tillit til kjæresten sin, og var med på den seksuelle utforskningen hun var klar for. Dette var mulig for henne fordi hun var trygg på at han respekterte hennes grenser, og hun kunne derfor kjenne på, og teste, disse. Når han da utnytter at hun tilsynelatende sover, bryter det med grensene de har etablert sammen. Han går fra å være en trygg person med respekt og omsorg for henne, til en som forsyner seg av henne, og hun blir redd. Han blir fremmed, situasjonen er fremmed og «alt var bare feil … på en måte». Hennes vilje gikk fra å stå i sentrum, og til å være en anerkjent del av interaksjonen dem imellom til plutselig å bli irrelevant. Måten hans vilje overskygger hele hennes vesen er et av kjennetegnene ved en voldtekt (Cahill, 2014:315). Anette forteller at hun ikke hadde andre begreper om voldtekt enn overfall eller sex med mye vold, noe som er fraværende i hennes fortelling. Hun knyttet derfor ikke opplevelsen til begrepet voldtekt. Ved å etablere seg selv forut for overgrepet som i en utprøvingsfase, og seg selv derfor implisitt som uerfaren, begrunner hun hvorfor. Anette hadde ingen referansepunkter for hvordan fin sex kunne være, samtidig som hun senere i intervjuet trekker på en sosial fortelling om at «første gang suger», og er noe en «bare skal få overstått». Når hun senere sier at «nå var det gjort i allefall», kan det virke som om dette er en tilgjengelig måte å forstå det på. Dette viser en viss frihet i fortellingen om «den første gangen». Hvis denne bare skal bli overstått, trenger den ikke være en fin opplevelse. Maxwell (2007:550) finner noe av den samme logikken i sin studie av unge kvinners heteroseksuelle erfaringer i England. Denne fortellingen er også grunnen til at hun delvis fortalte om det til ei venninne. Venninna ville vite om de hadde «gjort det enda», men Anette begynte bare å gråte. Selv om hun tilsynelatende forsøkte å holde seg til denne fortolkningen virket den ikke helt for henne.

ANETTE: Jeg syntes det var kjempefælt. Det var ... at noen hadde hatt sex med meg uten at jeg hadde hatt lyst til å ligge med dem i det hele tatt ... og ... nei ... jeg følte at, følte at det var liksom tatt fra meg ... at det at du kan få lov å ligge med noen for første gang og synes at det .. sikkert ikke er superdigg, men i alle fall åkei, og noe du har valgt selv, og at det er noe som du har lyst til å gjøre. Og det fikk jeg liksom aldri gjøre. Det var noen andre som bestemte det for meg.

«Anette», s.7

Hun har «fått det overstått», men det var ikke på hennes premisser. Her ser vi paralleller til et av gjennomgangstemaene i de andre kapitlene. Det er forskjell på å gi slipp på kontrollen, og på å bli fratatt denne. Anette valgte ikke å ha sex, hun var ikke klar for det og hadde hverken kontroll eller eierskap over situasjonen. Etter dette sluttet hun å ha kontakt med han, med vennene sine, hun sluttet å gå ut, og følte seg fremmed i sin egen kropp.

ANETTE: Det var bare ekkelt å være seg selv. Jeg vet ikke ... Jeg husker veldig godt at han dro av meg trusa. Jeg husker jeg tenkte veldig ofte på det når jeg kledde av og på meg og sånn. Sånne detaljer som bare ... satt i …. Rart å .... rart å ikke ha klær på seg ... og sånn å kle av og på seg for dusjen for eksempel, sånne snåle ting som at man var ukomfortabel med seg selv og kroppen og ... vet ikke jeg .... var i allefall ikke noe interessert i å ta på meg selv eller noen ting. Sånne ting som en gjerne hadde holdt på med tidligere ... og sånn helt sånn shut down

MARIA: Du mistet helt interessen for sex?

ANETTE: Ja, jeg bare, det ... det var ingenting med det som var noe gøy lenger, eller godt, eller morsomt noe som helst. Følte at det var litt sånn.. tatt fra meg ... hele greia liksom ...

«Anette» s. 11

Invadert av noe ekkelt

En måte å nærme seg fremmedgjøringen og ekkelheten Anette forteller om er å se tilbake på hvordan kvinnene i forrige kapittel prøvde å unngå, eller utnytte potensialet for sosial stempling. Der så vi at Nina og Rita helst ville unngå at dette klistret seg til dem også. En måte å forstå hvordan vi forstår oss selv, og våre kropper på, er som et produkt av samspillet mellom en selv, andre og andres handlinger (Cahill, 2002:9). Et slikt samspill krever villighet til å være åpen for andres vilje. Den samme åpenheten gjør oss sårbare for andres handlinger (Fineman, 2008:9, Ahmed, 2014a:28, 69, Butler, 2005:81). Frem til han voldtar henne har Anette vært trygg og åpen med sin kjæreste. Tryggheten kommer fra at hun stoler på at han aksepterer hennes grenser. Ahmed (2014b:49) skriver at å være villig til å gjøre noe sammen med andre, er å være villig til å bli påvirket eller å være mottaker av andres vilje. I denne prosessen er det ikke slik at grensene mellom oss selv og andre smuldrer opp, men vi løsner litt på dem. Dette er også en måte å forstå kjærlighet på fordi kjærlighet gjør oss sårbare, utsatte, og avhengige av en annen som ikke er oss selv (Freud, 1962:48, i Ahmed, 2014a:125). Personen som er gjenstand for vår kjærlighet kan gjøre oss godt, men også veldig vondt. Anettes åpenhet og tillit til han gjorde derfor at de både kunne være sammen, og at han kunne voldta henne. Hun har løsnet litt på sine grenser, men i det han bryter gjennom disse, blir han og det de hadde sammen bare ekkelt. Ahmed (2014:84) skriver at der begjær åpner opp kroppen, og trekker oss mot den vi føler begjær for, virker avsky motsatt. Noe av det ekle ligger i at det kommer for nært oss, og våre personlige grenser, både de fysiske og de mentale (Ahmed, 2014a:85). Da Anettes kjæreste voldtok henne invaderte han hennes personlige grenser, og ekkelheten hans klistret seg til og tok over henne (Ahmed, 2014a:91). Etter dette var det ekkelt å være seg selv. Når det å kle av og på seg minner om den gangen noen andre gjorde det, er det nærliggende å si at han har frarøvet henne følelsen av kontroll og eierskap til seg selv og egen seksualitet. Hun ble fremmed for seg selv, kroppen sin, og sine egne personlige rutiner. Disse var ikke hennes lengre, og de var bare ekle. Anettes fremmedgjøring fra seg selv, og måten hun hele tiden ble minnet på det han gjorde mot henne kan også sees på som traume, og måten hun hele tiden minnes det han gjorde mot henne kan som triggere (Gavey og Schmidt, 2011:439). Å bruke teoriene om åpenhet, grenser og ekkelhet er her en måte å forstå noe av det som gjorde voldtekten traumatisk, selv om, som hun sier selv, han ikke var voldelig i tradisjonell forstand.

Ved å lese Anettes fortelling som at hennes nysgjerrighet og åpenhet satte henne i en sårbar og vond situasjon, kan vi forstå hvorfor hun trakk seg tilbake, og lukket seg inn i seg selv. I hennes fortelling virker det som om tapet av følelsen av kontroll og eierskap over seg selv gjør at hun helt mister interessen for alt som har med sex å gjøre. Hennes vilje, eierskap og tillit har blitt totalt overskygget av hans. Hun gikk fra å være en likeverdig person i deres relasjon, til å bli redusert til en kropp han har sex på. Dette er en måte å se hvordan ekkelhet og avsky kan virke på kropper. Ekkelheten overtar kroppen til Anette, og den tar over de positive egenskapene ved kjærestens kropp (Ahmed, 2014a:85). Hun kan derfor ikke bare ta avstand fra han, hun tar avstand fra seg selv også. Han kuppet ikke bare hennes vilje der og da, men kuppet av kroppen hennes vedvarte lenge etter. Det er kanskje denne vonde følelsen og ekkelheten som gjorde at fortellingen om at «første gang suger» ikke føltes riktig for henne. Ettersom hun trakk seg tilbake i seg selv, og ikke hadde noe sammenligningsgrunnlag for hva som var «normale første ganger» benyttet hun seg av internett. Hun leste på nettsider som Klara Klok for å finne ut hvordan andre hadde hatt det, derfra leste hun seg opp på overgrep, og konkluderte med at dette var en voldtekt. Anette følte seg ekkel og fremmed lenge, og hun fortalte at det tok henne to år før hun hadde sex igjen. Hun forteller at hun var på ferie med venninner, og at hun drakk seg full og bestemte seg for å «få det gjort». Det var ikke bra sex, hun husker nesten ingenting av det, men hun valgte det selv. Både å bli full, og at hun ville ha sex med noen. Her var det følelsen av å ha valgt, og å være i stand til å velge som var avgjørende for at det likevel var en god opplevelse. Til tross for at hun tok seg selv tilbake, og for at hun kunne begrepsfeste hendelsen som voldtekt, og derfor tilegne de vonde følelsene denne, ville hun holde sin historie for seg selv. Her ser vi at å begrepsfeste hendelsen ikke løser henne fra alle de dårlige følelsene, men gjør at hun frykter at andre skal definere og bestemme over det som ble gjort mot henne. Hun var livredd for at foreldrene skulle få vite noe, at andre skulle vite at hun var et voldtektsoffer, og derfor begynne å tenke på henne som dette. Dersom hun ble stemplet som voldtektsoffer og han som voldtektsmann, var hun redd for at oppfatningene om hva disse stemplene innebar, ville gjøre at historien hennes fikk sitt eget liv i miljøet hun var fra. Anette forteller at grunnen til at hun ikke har fortalt eller snakket med noen om dette er at hun følte et sterkt behov for å ha eierskap over sin egen historie. Alt som var henne og hennes, er ikke hennes lenger. Her ligger også hennes begrunnelse for å ikke ha anmeldt voldtekten. Det eneste hun faktisk kunne eie helt og holdent er sin egen historie.

Alder: Kunne og burde jeg ha visst bedre?

Vi forstår den vi var, og det vi gjorde, i fortiden ut fra hvem og hvor vi er i dag (Salmon og Reissman 2016:6). Det er vanlig å slite med skam og selvfølelse etter å ha opplevd vold og/eller overgrep fra en partner (Barter, 2009:220). Tar vi utgangspunkt i poenget om at vi gir mening til det som skjedde i fortiden, utfra de forståelsesrammene som er tilgjengelige for oss der vi er i dag (Andrews, 2011:6), kan vi forsøke å forstå følelsen av skam etter å ha vært i et forhold med en person som gjør en vondt. Som Hydéns (2005) informanter sier det: «Jeg må ha vært en idiot, som fant meg i det». For noen av Hydéns informanter er det utenkelig at personen de er i dag kunne finne seg i noe slikt. I denne analysedelen ser vi at alder kan forklare uvitenhet, fordi når man er «ung og dum» vet man ikke bedre (Smette, et.al 2009:354). Laila og Anette bruker denne forklaringen når de forteller om, og skal forstå sine forhold. For begge virker det som om vissheten om at de var unge fungerer som en slags beskyttelse mot senere overgrep. Siden de var unge visste ikke bedre, de kunne la seg lure eller bli utnyttet. Nå som de er eldre og vet bedre, kan det umulig skje igjen. Ved å bruke sin alder til å forstå erfaringen og det som gjorde denne mulig slipper Anette og Laila å føle seg dumme. De slipper derfor også å føle skyld over å ikke ha anmeldt denne. Enten visste de ikke bedre, eller så var behovet for å ha kontroll større enn behovet for å få han dømt. Det samme skillet mellom da og nå gir dem muligheten til å at de leve med, og stole på sine nåværende partnere. Anette fant i større grad enn Laila frem til voldtektsbegrepet selv. Hennes behov etter voldtekten var å gjenvinne følelsen av kontroll og eierskap over seg selv og sin fortelling, ikke å få han dømt. Laila på sin side ser ut til å streve med de mange tilgjengelige fortolkningene hun tvinges til å ta stilling til etter at ekskjæresten blir dømt. Dette er eksempler på at måtene noen forteller om en opplevelse gir en tilnærming til å forstå hvordan de gir mening til forholdet mellom den de var da, og den de er nå, og valgene de tok og lever med i dag (jfr. Sandberg et.al, 2015:1173).

6 Hva handler fortellingene bak ikke-anmeldte voldtekter om?

De fleste kvinnene jeg intervjuet kaller det de opplevde for en voldtekt. De snakket om dette som en voldtekt, men etter at båndopptakeren var slått av, eller rett før en av oss skulle gå, sa de fleste noe sånt som at «Jeg vet jo at dette egentlig er en voldtekt, men jeg kaller det kanskje helst en gråsone», eller «men jeg synes jo egentlig ikke at det er det». I denne delen av oppgaven oppsummerer og diskuterer jeg funnene i analysene. For å gjøre dette fokuserer jeg på hva anmeldelse representerer for kvinnene i materialet, og hvordan de bruker de tilgjengelige fortellingene om voldtekt til å posisjonere seg selv, og sine erfaringer, i relasjon til disse. Jeg argumenterer for at voldtektsmyter, de stereotypiske forestillingene om hva voldtekt er, ikke gjør at kvinnene definerer sine opplevelser bort fra voldtektsbegrepet. Derimot forhandler kvinnene med disse for å finne posisjoner som gir mest mulig rom for deres vilje, og følelsen av å ha kontroll over, og eierskap til, sin situasjon og sin historie. De gjør ikke dette ved å velge bort voldtektsbegrepet, men ved å posisjonere seg, og sin erfaring, i relasjon til det. Til sist diskuterer jeg hvordan rettsfokuset og anmeldelseskravet som har vært på voldtekt de siste 40 årene, kan risikere å utøve vold mot voldtektsutsattes fortellinger. Ved å kalle alle former for uønsket sex voldtekt, og deretter kreve at voldtekt er så alvorlig at det må anmeldes, overskygger kravet om å anmelde alle mulige rom for handling som kunne fulgt ulike fortellinger og fortolkninger av en voldtektserfaring. Mange av kvinnene i utvalget kaller opplevelsen sin for voldtekt for seg selv, og noe annet overfor andre. Dette kan tolkes som at de forsøker å skape muligheter for å slippe unna anmeldelseskravet, og skape muligheter til å gå sine egne veier.

Ambivalens

I slutten av intervjuene spurte jeg ofte hva kvinnene ville sagt dersom ei venninne fortalte samme historie til dem som de fortalte meg. De aller fleste ville forsøkt å motivere henne til å anmelde. Til tross for at de ikke gjorde det selv, mener de det er ekstremt viktig å anmelde voldtekt. For dem, i likhet med feminister og aktivister, representerer anmeldelse

rettferdighet, synliggjøring, og en mulighet til å få oppreisning og aksept for at noen har gjort en vondt. Å anmelde er å statuere et eksempel: Dette er ikke lov, det er galt, det er straffbart. Dette er for øvrig generelle grunner til å anmelde og straffe kriminalitet (Ashworth og Zedner, 2014:17), og er i tråd med det statlige ønsket om at flere skal anmelde voldtekt. Å anmelde innebærer «muligheten til å plassere skammen hos overgriperen, der den hører hjemme» (NOU:2008:4:42). Slike fortellinger om hva anmeldelse representerer leser jeg som uttrykk for holdningene feminister og andre aktivister har kjempet frem. Voldtekt er alvorlig, voldtekt er et samfunnsproblem, voldtekt må anmeldes. Flere av kvinnene ser på det som absurd at de ville anmeldt det meste av kriminalitet, men i det de selv ble åstedet for en forbrytelse ble dette utenkelig. Mye av innholdet i kvinnenes fortellinger kretser rundt en ambivalens overfor det de føler de burde gjort kontra det de faktisk gjorde. Som analysene viser ser de fleste på overgriperen sin som relativt ufarlig, men sitter likevel igjen med frykt og dårlig samvittighet for at han kan ha gjort det samme mot noen andre. Selv om historiene deres gjør valget om å ikke anmelde forståelig for meg som lytter og for dem selv, sitter de likevel igjen med en følelse av skyld. En måte å forstå ambivalensen og skylden på er uttrykk for «makt i aksjon», der flere makt/vitensforhold brytes mot hverandre og skaper problemstillinger (Foucault, 2001:17). De overordnede begrunnelsene for å anmelde voldtekt er i stor grad uttrykk for et kollektivt behov for å straffe, hindre og avskrekke fra å begå voldtekt. Deres egne begrunnelser for å ikke anmelde uttrykker hva de selv hadde behov for etter voldtekten. Konflikten mellom hva de gjorde og hva de burde gjort kan derfor sees som en kollisjon mellom kollektive og individuelle ønsker og behov.

Kvinnene jeg intervjuet har svært sosiale begrunnelser for å ikke ha anmeldt voldtektene de ble utsatt for. De fleste overgrepene i denne oppgaven fant sted mellom personer som er del av samme sosiale verden, og synet på hva en anmeldelse vil kunne innebære kan derfor ikke forstås isolert fra denne. For mange er det relasjonen mellom dem selv og deres sosiale verden som står på spill. Flere av kvinnene forteller at om de hadde anmeldt, og fått saken behandlet i rettssystemet, ville alle vennene deres ha blitt vitner i denne. Da ville alle vite hva som hadde skjedd, og slik som Frida, i den første analysedelen, sier, hun «var ikke så sugen» på finne ut hvem som kom til å tro henne eller ikke. Selv om ikke alle snakker like eksplisitt om det, er fortellingene deres vonde, såre og vanskelige. Det er derfor ikke uforståelig at de ikke vil at andre, eller politiet og rettstaten for øvrig, skal blande seg, eller bli blandet inn i deres smerte.

Under voldtekten stengte overgriperen av deres handlingsrom, deres vilje og ønsker ble ikke hørt, og de ble ikke anerkjent som handlende subjekter. Deres vesen ble redusert til, det Cahill (2009:25) omtaler som, å bli passive mottakere av hans vilje. Frykten for at andre skal rote rundt i deres smerte kan også forklares ut fra klebrigheten i sosialt lim og sosiale stempel. Dersom de forteller om dette, og alle får vite hva han gjorde og han stemples som voldtektsmann, frykter de at hans stempel skal klebe seg til dem også. De er redde for at hvis alle får vite hva som skjedde, vil alle alltid tenke på han når de ser henne, og på henne når de ser han. De frykter at alt de er for alltid vil reduseres til å bli hun han (kanskje) voldtok, og at de alltid vil være sosialt knyttet til det som gjorde vondt. Å ikke si noe, og å ikke anmelde, er å unngå dette på. Å tie blir da en måte å beskytte seg selv. Motviljen mot å anmelde kan også forstås gjennom hva som er gjenstand for forbrytelsen. Under overgrepet overstyrte overgriperen deres vilje, og de gikk de fra å være en person med vilje og selvbestemmelse, til å bli en tilgjengelig kropp (Cahill, 2001:192). Kroppene deres er åstedet for forbrytelsen. Noen av kvinnene tok bilder av blåmerker og kvelertak, noen hadde kuttskader, men de fleste forteller om å ikke ha noen synlige skader på kroppen. Når de fremhever både tilstedeværelsen og fraværet av disse merkene plasseres kroppen i sentrum for hva som kan, og ikke kan, bevises. Motstanden mot å anmelde kan derfor knyttes til motviljen til å, nok en gang, bli redusert til en tilgjengelig kropp. Først en kropp til å ha sex på, eller med. Deretter en kropp som skal avgjøre hvorvidt fortellingen om voldtekten er troverdig eller ikke, for så å potensielt aldri kunne være fri fra denne kroppen i de andres sosiale bevissthet. Ved å fortelle om voldtekten kan de bli trodd, og dermed også anerkjent, men i samme vending risikerer de å aldri kunne slippe unna den samme fortellingen.

Voldtektsmyter som ressurs for å slippe å anmelde

En vanlig måte å forstå motviljen mot å fortelle om, eller å anmelde, en voldtekt er, frykten for å ikke bli trodd. Når både forskere og aktivister skal forklare dette, forklarer de det ofte ved å hevde at idealfortellingen om voldtekt, og hvem som kan anerkjennes som riktige ofre, ligger så langt unna virkeligheten at ofre og andre ikke gjenkjenner overgrepserfaringer som voldtekt (Jones, 2012, Jordan, 2012). Denne forklaringen operasjonaliseres ofte i spørreundersøkelser, både i Norge og internasjonalt, i form av svaralternativer som: Det var en bagatell, det var ikke så farlig og ikke verdt å anmelde. Eller: Det var en privatsak, de

fryktet å ikke bli trodd, det var ingen beviser, det var ikke vold, de ønsket å beskytte overgriperen på grunn av deres relasjon, de orket ikke flere ydmykelser (Felson, et.al, 2002: 621,632, Sable et. al, 2006, Thoresen og Hjemdal, 2014:100). Felles for slike undersøkelser er at over halvparten av respondentene velger «Andre grunner til å ikke anmelde». Dersom begrunnelsene som ligger i fortellingene i mitt materiale ble redusert til enkle setninger kunne de passet inn i alternativene over. Det er likevel tvilsomt at informantene ville funnet dem tilstrekkelige. Alternativene er kanskje i større grad en konklusjon de kunne landet på, i forsøket på å begrunne motviljen til å anmelde. For kvinnene i mitt materiale er det ikke innholdet i begrepet som hindrer dem i å bruke det eller å anmelde, men hva dette kan medføre for dem. Det kollektive behovet, og de offisielle begrunnelsene for å forebygge voldtekt handler om de konkrete handlingene i en voldtekt, og ikke den sosiale situasjonen den oppsto i. For kvinnene som står midt i det hele, handler det mindre om selve handlingene eller hendelsen, men om det sosiale som ligger rundt. For kvinnene i mitt utvalg virker det som idealfortellingen om voldtekt og voldtektsmyter ikke hindrer dem i å forstå hva det var. Derimot virker det som om disse blir ressurser å rasjonalisere motviljen til å anmelde gjennom. Denne tolkningen bryter med tidligere studier, som Sable et. al. (2006), som hevder at det er voldtektsmyter som gjør at kvinnene mislykkes i å gjenkjenne og anmelde det de har blitt utsatt for som voldtekt, og derfor hindrer dem i å anmelde. I slutten av kapittel to gikk jeg gjennom kriteriene Christie (1986) fremhever som avgjørende for å kunne oppnå status som et legitimt offer. Her bruker jeg disse for å oppsummere hvordan kvinnene posisjonerer seg slik at de kan kalle det voldtekt, men likevel legitimere å ikke ha anmeldt. Jeg har delt de i tre, ett for offerrollen, ett for overgriperen og relasjonene mellom offer og overgriper, og et siste, muligheten for å bli anerkjent og for å få sin historie hørt.

Det første kriteriet, offeret er svakt, handler om hvem som er i stand til å bli anerkjent som et offer. I kvinnenes fortellinger forhandles denne posisjonen frem slik at de fremstår som svake nok til at voldtekten kunne skje. De er unge, de er uvitende, overstadig berusede, eller de er lammet av frykt. I fortellingene der de ikke opplevde seg som svake, for eksempel Ingrid og Tonje i den andre analysedelen, og Laila i den siste, kobles følelsen av å ha vært dum likevel til svakhet. Når posisjoneringen som midlertidig svak møter de to neste kriteriene, å være ute i et respektabelt prosjekt og å være et sted de hadde all grunn til å være, posisjonerer de seg som mindre ideelle. Disse to punktene er mer krevende å forhandle seg frem til. Med få

unntak har fortellingene i denne oppgaven utspring i relativt hverdagslige situasjoner. De er på fest, de er hjemme, de ser på film, de er sammen med kjæresten sin. De har ingen grunner til å ikke være der de er. Dette er ikke uvanlige situasjoner for noen av informantene, det er hverdagslige omstendigheter som plutselig tar en uventet dreining. Sårbarhetstilnærmingen gir en måte å forstå dette på. Sammen med andre er en alltid sårbar for at andre kan gjøre en vondt, og en forutsetning for å være sammen med andre er en åpenhet for å la seg påvirke av den andres vilje. Dette forutsetter tillit mellom de to partene. Dette gjør vold og overgrep mulig, samtidig som det gjør at potensialet for vold og overgrep kan finnes i den mer hverdagslige sfæren, og ikke i «risikoatferd». Selv om kvinnene ikke har bedrevet risikoatferd (Crawford et.al, 2008:262) forteller flere om følelsen av at de burde ha visst bedre, eller at de må ha vært dumme eller naive som gjorde det de gjorde. En måte å forstå følelsen av å ha vært dum er gjennom kroppsliggjøringsbegrepet. Alle lever i, og opplever verden, gjennom kroppene sine. Måtene vi forstår kroppene våre på avhenger av hvem vi er og hvor vi har vært, fordi makt ikke virker ulikt på ulike kropper (Cahill, 2001:102, Oksala, 2011:210). Cahill (2000) skriver at voldtekt ikke kan sammenlignes med annen vold fordi vissheten om det overhengende potensialet for å bli voldtatt er del av måten å være kvinne blir konstruert. Denne vissheten, eller frykten, er internalisert i måtene mange kvinner lever og opplever verden på. Å passe på drikken sin ute, late som om en snakker i telefonen på vei hjem om natta, å sende melding til noen, eller be venninner sende melding, om at en har kommet seg trygt hjem, krysse gata hvis det går en fremmed mann bak en, og å holde seg til opplyste gater, er ganske automatiserte handlinger mange kvinner bare gjør (Kelly, 1988:31-2). Dette kan forstås som grenser en setter opp rundt seg selv for beskyttelse. Denne internaliserte vissheten bidrar trolig til at selv om kvinnene er på steder de har all grunn til å være, kan de likevel føle at de burde visst bedre enn å være der. Å være kvinne, enten en vil det eller ikke, konstrueres som å være en potensielt sårbar kropp. Hun befinner seg et sted hun har all grunn til å være, men hun burde likevel visst bedre enn å føle seg trygg der. Når de slapper av i en hverdagslig situasjon, og åpner grensene for å kunne være sammen med andre, blir overgrepet mulig. Dette gjør også følelsen av å ha vært dum forståelig. Hun kan derfor være både ung og uvitende, men siden hun burde visst bedre kan hun posisjonere seg som et mindre ideelt offer. Derfor slipper hun å anmelde, og fortelle om, voldtekten.

Det fjerde og femte kriteriet handler om overgriperen, og relasjonen mellom offer og overgriper. I idealfortellingen er han en fremmed, han er fysisk dominerende, stor og slem. Få av overgriperne eller voldtektene kvinnene fortalte om passer inn i denne. I den eneste fortellingen i materialet med en fremmed overgriper, Lises, er han så fremmed at han ikke er noen. Det er ingen å anmelde. I de ulike analysekapitlene har jeg vist hvordan de fleste kvinnene balanserer det kjente og det fremmede med overgriperen. Han er kjent nok til å kunne komme så nært at overgrepet blir mulig, men selve overgrepet gjør han fremmed. Siden voldtekt og voldtektsmann er tungt lastede begreper, er det vanskelig å skulle forklare å være venn, kjæreste eller bekjent med en voldtektsmann overfor seg selv og andre. Hvis de ble voldtatt, og han gjorde det, er han en voldtektsmann. Hvis han ikke visste at det var det han gjorde, kan ha blir en som «bare gjorde feil», eller som misforstod. Balansegangen mellom uvitenhet og viten virker sammen når de skal gi mening til det han gjorde, og at han, for det meste, er en de kjenner fra før av. I mange av kvinnenes fortellinger trekker de forklaringen om at han ikke visste bedre svært langt for at den skal strekke til. Selv om de sov, lot som om de sov, sa nei og at de ikke ville, selv om han, som i Ninas fortelling, ba henne gjentatte ganger om å åpne øynene fordi hun sov, eller holdt dem fast, holdt dem nede, og tok av dem alle klærne, forteller kvinnene at «han nok ikke visste bedre». Så lenge han ikke visste bedre, hvis han ikke handlet med forsett, er han ikke slem. Utfordringen her er at selv om de håndterer overgrepet med å tenke at han ikke visste hva han gjorde, var det vondt og det gjorde skade. Å anmelde eller si fra innebærer potensiale for mer skade. Ved å forstå det slik at han ikke gjorde dem vond med vilje har de ikke behov for hevn, eller at han skal straffes. Da slipper de å anmelde han. Når de selv baler med å forstå og begripe hvordan en, relativt, kjent person kunne bli så fremmed, tviler de på at det er mer begripelig for de andre som kjenner dem. Uavhengig av om han visste, eller ikke visste bedre, ved å tie, og ikke anmelde slipper de å måtte ta stilling til følgene av å kalle det voldtekt.

Denne tausheten kan relateres til det siste kriteriet hos Christie (1986): Offeret er sterkt nok til å gjøre sin sak kjent, og til å vellykket kunne kreve status som legitimt offer. Hun hindres ikke av motkrefter som stilner henne, og er heller ikke sterk nok til å utgjøre en trussel mot slike krefter. De moderne definisjonene av voldtekt gjør henne sterk nok til å bli hørt, fordi handlingene som kan kalles voldtekt, trolig i større grad enn før, stemmer overens med kvinners erfaringer med voldtekt. Likevel, hvis hun forteller frykter hun at hennes sosiale

verden vil rase sammen, og hun velger å tie. Her kan det se ut til hun er sjakk matt. Likevel virker det ikke som om det er mytene eller idealfortellingen som stilner henne, ei heller staten eller loven som ikke er villig til å høre. Tyngden og potensialet som ligger i begrepene voldtektsmann og voldtektsoffer ser ut til å gjøre at hun er redd for å miste kontrollen over sin tilværelse. Når en blir til sammen med andre, og alltid både er objekt og subjekt i sosiale relasjoner, kan en aldri helt ha kontroll. Kvinnene hadde ikke kontroll over situasjonen voldtekten skjedde i, de har heller ikke kontroll over hva som vil skje dersom voldtekten blir kjent, men de kan ha kontroll over sine egne fortellinger. Her har Jackson, (2002:14), et poeng. Det er viktigere å føle at en har frihet og kontroll, enn å vite om en faktisk har det. Ved å forhandle med de tilgjengelige fortellingene om voldtekt kan kvinnene i materialet begrepsfeste sin opplevelse som voldtekt, uten å måtte stå frem med denne. De kan kalle det voldtekt for seg selv, og noe annet overfor andre, gråsoner, «stealthing», «dårlig fyllesex» eller bare holde tyst. Posisjonerer de seg i relasjon til de smalere offer-, overgrep- og overgriperfortellingene blir tausheten, og valget om å ikke anmelde legitim, og de kan beholde kontrollen over sin egen historie.

Vold og motvilje: Makt i aksjon

Fortellingene i dette utvalget kan forstås som uttrykk for makt i aksjon, der individets interesse brytes mot det kollektives interesse. I disse fortellingene ligger det en sterk motvilje til å anmelde voldtekt. Denne motviljen bidrar til at de i liten grad har fortalt andre om sine opplevelser. Dette handler om, som vist over, at begrepet voldtekt angir bestemte og tungt ladde posisjoner å være i, og at kvinnene forsøker å slippe unna disse. Motviljen til å fortelle om voldtekt kan forstås i lys av at begrepet voldtekt krever bestemte handlinger. Voldtekt er alvorlig. Voldtekt er for alvorlig til å ties i hjel. Voldtekt må anmeldes. Den siste tiden (2017-2018) har vært preget av delings- og åpenhetskampanjer som tematiserer seksuell vold og trakassering. Disse motiveres av ønsket, og kravet, om åpenhet rundt seksuell vold. Å kunne fortelle om traumatiske og livsomveltende opplevelser fremstilles ofte som frigjørende og rensende. Ved å fortelle om noe som en gang føltes privat og personlig bekreftes det som en del av virkeligheten, og kan bli en del av den offentlige bevisstheten (Frank, 2002:111, Jackson, 2002:15). Delingskampanjer som #meetoo, #jegharopplevd, og nettsider som morketall.no. skaper rom for å dele, bli hørt og for å sette fokus på omfanget av, det Kelly

(1989) kaller, kontinuumet av seksuell vold. Slike kampanjer gir et lite utsnitt av hva disse hendelsene *er*, men ikke av hva de *gjør* for kvinnene, og mennene, som opplever dem. Alt som ligger mellom hendelsen og det bestemte sosiale miljøet hendelsen skjedde i blir liggende i mørket. Likevel utvider kampanjene rammene for hva som kan fortelles og hva som kan begrepsfestes som seksuelle overgrep. Kvinnene i dette materialet ser ikke på å fortelle om sine opplevelser til sine nærmeste, eller rettsapparatet, som potensielt frigjørende. Slik jeg leser deres fortellinger, strever de med å posisjonere seg i disse for å slippe å kalle voldtekten for en voldtekt, og at dette er noe de gjør for å unnslippe kravet om å anmelde. Dette kravet, eller handlingsrommet voldtektsbegrepet angir, bør forstås i sammenheng med det sterke rettsfokuset som har vært på voldtekt og overgrepsfeltet de siste 40 årene.

Som beskrevet i kapittel to i denne oppgaven har voldtektsfeltet nærmest vært en begrepsmessig slagmark å regne. Dette har gjort at begrepet voldtekt innebærer svært mange handlinger, noe som i teorien gjør det lettere å plassere opplevelser av seksuell vold inn i voldtektsbegrepet. Som Frank (2000:363) skriver, vi trenger flere fortellinger fordi vi trenger flere rom å være i. Likevel virker det som delingskampanjer og begrepsutvikling blir så tett knyttet til kravet om, og behovet for, at flest mulig skal anmelde voldtekten at det blir umulig å skille hendelsen fra disse forventningene[6]. En måte å forstå dette på er gjennom Cohens (1979:360) poeng om at sosial kontroll er i felleskapets interesse, ikke individets. I den offentlige debatten om voldtekt, og seksuelle overgrep er dette poenget lite synlig. Det virker som om det kollektive ønsket om å få opp anmeldelsestall, ned henleggelsestall, bort mørketall, og å plassere skylden hos overgriperen (NOU:2008:4:42), overstyrer mulighetene den enkelte kan være fri til å velge mellom. Dette skaper flere fortellinger om voldtekt, men ikke flere rom å være i etterpå. I kravet om å anmelde, som tilsynelatende følger i kjølvannet av å fortelle, ligger potensialet for å utøve vold mot fortellinger om, og erfaringer med, voldtekt. Voldspotensialet i dette kravet forstår jeg ut fra Foucaults (1982:789) skille mellom makt og vold, som jeg redegjorde for i kapittel 3. I denne maktforståelsen er makt er produktivt og produserer ulike handlingsrom, blant annet gjennom tilgjengelige fortellinger. Dette gjør at det rettslige fokuset på voldtekt tilsynelatende virker produktivt. De angir mange

[6] Se for eksempel hvordan Amnesty, ved Asplin (2018), bruker #meetoo som argument for samtykkelovgiving https://www.amnesty.no/aksjon/metoo-krever-politisk-svar, eller Morketall.no der voldtektsutsatte kan fortelle sine historier, men der disse historiene brukes for å vise at loven ikke er bra nok, og at staten ikke tar overgrep på alvor.

ulike definisjoner og fortellinger om voldtekt, men i det det eneste reelle handlingsrommet disse tilbyr er å anmelde, eller å la være, produserer de ikke handlingsrom, men kupper dem. Ved å kuppe alle tilgjengelige fortellinger om voldtekt eliminerer anmeldelseskravet alle utveier og muligheter for motstand mot å anmelde. Den voldtektsutsattes vilje spiller ingen rolle her. Kravet om å anmelde kan derfor forstås som vold, både fordi en i møte med dette kan føye seg eller være passiv, men også fordi i møte med fellesskapets interesse reduseres den voldtektsutsatte til en ting. Denne er ikke lenger en person med vilje og handlekraft, men en ting som skal inn i rettssystemet til fellesskapets beste. I en rettsak må hennes historie tilpasses en rettslig form, og vil ikke lenger være hennes egen. Dette er en av grunnene til at Christie (1977) har beskrevet retten som en fremmedgjørende konflikttyv. I en rettsak vil heller ikke fokuset være på offeret, men på overgriperen. Her blir hennes historie et middel som avgjør om han er skyldig eller ikke. Kravet om å anmelde ser ut til å bare ta utgangspunkt i handlingen(e) voldtekt er, og hva det symboliserer kollektivt. Dette gjør at det ignorerer den voldtektsutsattes sosiale verden, og behov. Det er ikke rom for disse her. Gjennom anmeldelseskravet legges ansvaret for fellesskapet på et individ som kanskje ikke har interesse av å anmelde. Hun er aldri skyld i at noen tok kontroll over henne og hennes vilje, men dersom hun ikke tar grep og anmelder er hun potensielt skyld i fremtidige overgrep. Før, som nå, var det vanlig å hevde at loven ikke representerte kvinners opplevelser og erfaringer med voldtekt på en tilstrekkelig måte (Smart, 1989:4). Ved å gjøre krav på «alle tilfeller av sex en ikke vil ha» og kalle det voldtekt, for så å kreve at voldtekt er så alvorlig at det må anmeldes, snevrer dette kravet inn voldtektsutsattes handlingsrom, og overskygger deres fortellinger. Her vil jeg poengtere at det ikke nødvendigvis er loven som ikke representerer deres ønsker og behov, men forventingen om å anmelde som følger voldtektsbegrepet. Slik jeg ser det er det er noe paradoksalt med måtene mange feminister og andre aktivister forsøker å utvide rammene for hva som kan gjenkjennes og anerkjennes som voldtekt, samtidig som de argumenterer for at anmeldelse er den eneste riktige løsningen. Slike definisjonskamper knyttes til frigjøring og kampen for at kvinner skal kunne leve uten å måtte være sårbare kropper, men være frie fra andres krav og forventinger. Som del av frigjøringskampene kjemper de mot alle de tingene kvinner «burde» gjøre og være. Likevel «burde» alle anmelde voldtekt. Med utgangspunkt i skillet mellom vold og makt (Foucault, 1982:789) kan det tolkes som at rettskravet stenger av de potensielle rommene som kunne fulgt de ulike fortellingene om hva voldtekt er, eller kunne ha vært. Kravet om å anmelde utøver da vold. Å ikke kalle en voldtekt en voldtekt er en måte å unnslippe volden i kravet, og

å skape rom for motviljen til å få sin sosiale verden havarert. Vi trenger riktignok flere fortellinger å fortolke opplevelser inn i, men alle kan ikke føre til samme rom.

Valg og vilje

Voldtekt er mange ulike handlinger og opplevelser, med ulike betydninger for den som opplever det. Samtidig er voldtekt et sterkt ladet ord, som angir bestemte og tungt ladede subjektposisjoner Frank (2002:361) skriver at å lytte er å velvillig akseptere ulike trosoppfatninger og livene disse gir mening til. Å kunne fortelle om noe kan virke frigjørende og rensende, men dette forutsetter trolig at noen er i stand til å lytte uten å kreve noe av den som forteller. Dersom en velger å fortelle om en voldtekt innebærer dette å utsette seg selv for kravene som følger, og mulighetene som dermed innsnevres av, voldtektsbegrepet. I møte med disse kravene virker det som de gamle og smalere definisjonene/fortellingene om voldtekt ikke virker undertrykkende, men som ressurser. De tilbyr andre handlingsrom enn den moderne utvidede forståelsen av voldtekt. Ved å kalle sin opplevelse noe annet enn voldtekt kan en unnslippe potensialet for vold som ligger i kravet om å anmelde. Posisjonerer hun seg slik at hun ikke trenger å anmelde, kan den voldtektsutsatte beholde kontrollen og eierskapet over seg selv og sin historie. Hun slipper å bare være et offer, redusert til en gjenstand eller en brikke i strafferettsystemet. Frykten for å miste eierskapet til sin egen historie, og for at denne skal få sitt eget liv i andres sosiale bevisstheter gjør at kvinnene i dette utvalget tier, og går sine egne veier. De vil ikke inn i rettsapparatet, de vil unnslippe dette. De vil ha steder å være der det er rom for deres vilje. I forsøket på å skape, og å finne disse rommene får deres historier andre navn og dermed andre liv. Gråsoner, stealthing, eller «bare veldig full» er steder å ta plass i som krever mindre, og som trolig tilbyr flere valg, og større frihet enn voldtektsbegrepet. Det er ikke sikkert disse stedene er bedre av den grunn, ei heller verre, men de velger selv hvor de skal gå, og hvor de havner, og for kvinnene i mitt utvalg er dette kanskje det aller viktigste. Tausheten og mørketallene blir ikke nødvendigvis et symptom på kvinneundertrykkelse, eller på at loven og staten ikke tar kvinners erfaringer på alvor, men kan være et uttrykk for volden rettsliggjøringen av voldtekt kan føre med seg.

I denne oppgaven har jeg forsøkt, så godt jeg har kunnet, å ikke redusere fortellingene om å ikke anmelde ned til enkle forklaringer. Konklusjonene til kvinnene kan sikkert forenkles, men forklaringene og fortellingene deres er ikke enkle. Da blir det heller ikke enkelt å foreslå løsninger. Frank (2000:363) skriver, som nevnt i teorikapittelet, at å lage rom for fraværende fortellinger er en form for etisk arbeid, og fortsetter: "Social scientist may not be formulators of emergent ethics, but they can facilitate this emergency by circulating stories, finding communalities in these and confronting people with "the inconvenient facts" of stories that have been unheard". Motviljen til å anmelde kan godt forstås som en slik «inconvenient fact». Fortellinger om seksuell vold er ikke fraværende i den offentlige debatten, men de er forenklede. Delings- og definisjonskampanjer åpner for å fortelle om opplevelser og erfaringer med overgrep. Likevel gir de ikke rom til å forstå hva slike erfaringer er, og hva de gjør, utover de bestemte handlingene i dem. Dette gjør dem trolig enklere å lytte til, og enklere å finne løsninger på. Delingskampanjer krever åpenhet men, i det de bruker forenklede fortellinger til å rope på lovendringer og økte straffer, tilbyr de ikke et rom som gjør det mulig for erfaringer, som de i denne oppgaven, å bli hørt. Noen fortellinger er mer krevende enn andre å lytte til fordi kompleksiteten og de massive mengdene levd liv de forteller om kan virke overveldende for lytteren (Jackson, 2002:105). Fraværet av nærhet og sammenheng gjør trolig at de korte avgrensede historiene kan fortelles, mens de mer komplekse og krevende versjonene av samme historie er lettere å ikke fortelle, eller å ikke ta inn over seg. De forenklede fortellingene kan komme frem i lyset, men for hver historie som blir fortalt hviler andre i skyggene (Jackson, 2002:11). Så lenge det ikke finnes rom der noen kan lytte til disse har de kanskje det best der. Måtene det sosiale spiller inn i valgene kvinnene i dette materialet forteller om, det som står på spill for dem, gjør at loven ikke kan være den eneste veien de kan gå. Voldtektsbegrepet må angi flere handlingsrom enn anmeldelse. Dette må tas på alvor. Da kan vi ikke kalle dem «Unacknowledged rape victims» (Bondurant, 2001), bare fordi de ikke anmeldte. Å hevde at de ikke anmelder fordi de ikke vet bedre er å redusere kompleksiteten i deres liv til uvitenhet. Da er det vi som blir de uvitende. Å hevde at de ikke anmelder fordi de skammer seg, eller kjenner overgriperen, er å ikke ta inn over seg hvorfor skammen eller relasjonen *gjør* at de ikke anmelder. Hvis vi bare fokuserer på hvilke handlinger som er voldtekt, og ikke hva voldtekt *gjør* med de som blir voldtatt, og hva det *kan* gjøre for deres sosiale liv, risikerer vi som samfunn å famle i blinde mens vi roper på flere og bedre lover, fordi det er det som er enklest, og det som passer oss best. Det må finnes alternativer som gir rom for voldtektsutsattes vilje og motvilje. Dersom voldtektsbegrepet gjør

krav på alle fortellinger om voldtekt, og krever at disse skal anmeldes risikerer vi som samfunn å utsette voldtektsutsatte for vold nok en gang.

Totalt antall ord: 40 746

Litteraturliste

Ahmed, Sara (2014a): *The Cultural Politics of Emotion.* 2. Utg, Edinburgh University Press

Ahmed, Sara (2014b): *Willful Subjects,* Duke University Press

Ahrens, Courtney E (2006) "Being Silenced: The impact of negative social reactions to the disclosure of rape" I *American Journal of Community Psychology*. Vol. 38, no. 3-4, https://doi.org/10.1007/s10464-006-9069-9

Alcoff, (2014) *Sexual violations and the question of experience,* New Literary History, Volume 45, Number 3, Summer 2014, pp. 445-462, https://doi.org/10.1353/nlh.2014.0030

Alcoff, Linda (2003) "Gadamer's Feminist Epistemology" i Lorraine Code (red.): *Feminist Interpretations of Hans-Georg Gadamer* , University Park: Penn State University Press.

Amnesty (2017): "Voldtekt = sex uten samtykke", Amnesty.no (nettside), lest fra: https://www.amnesty.no/samtykkelov (sist sjekket 10.4.2018)

Ashwort, Andrew og Zedner, Lucia (2014): *Preventive Justice*. Oxford: Oxford University Press.

Asp, Petter (2010) *Sex och samtycke,* Justus Forlag, Uppsala

Asplin, Katinka (01.03.2018): «#meetoo krever politisk svar», Amnesty.no (nettside), lest fra: https://www.amnesty.no/aksjon/metoo-krever-politisk-svar (sist sjekket 9.5.2018)

Andrews, Molly (2011): "Never the last word: Revisting data 1", i Andrews, Squire, Tamboukou: *Doing Narrative Research,* Sage, lest som pdf fra: http://methods.sagepub.com/book/doing-narrative-research/d7.xml

Atkinson, Paul og Coffey, Amanda (2003): "Revisting the relationship between participant observation and interviewing" I (red) Holstein, Jaber og Gubrium, James: *Inside Interviewing*, London: Sage, lest som pdf fra: http://dx.doi.org/10.4135/9781412984492.n20

Atkinson, Robert (1998): "Contexts and uses of life stories", I *The Life Story Interview*, Sage, lest som pdf fra: http://methods.sagepub.com/base/download/BookChapter/the-life-story-interview/n1.xml

Bamberg, Michael (2004): “Considering counter narratives”, I (red) Bamberg, Michael og Andrews, Molly: *Counter Narratives*, John Benjamins Publishing Company

Barter, Christine (2009): “In the name of love: Partner abuse and violence in teenage relationships”, i *British Journal of social work*, Vol 39,No. 2: 211-233, tilgjengelig fra: https://www.jstor.org/stable/23724695?seq=1#page_scan_tab_contents

Barter, Christine, Stanley, Nicky, Wood, Marsha, Lanau, Alba, Aghtaie, Nadia, Larkins, Cath, Øverlien, Carolina (2017): “Young People’s Online and Face-to-Face Experiences of Interpersonal Violence and Abuse and Their Subjective Impact Across Five European Countries”, I *Psychology of violence*, Vol.7, No.3: 375-384, tilgjengelig fra: http://psycnet.apa.org/record/2017-16682-001

Beccaria, Franca og Sande, Allan (2003): “Drinking games and rite of life projects: A social comparison of the meanings and functions of young people’s use of alcohol during the rite of passage to adulthood in Italy and Norway”, i *Young,* Vol.11, No.2, tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1103308803011002001

Becker, Howard (1973): *Outsiders: Studies in the sociology of deviance*. 2. Utg, The Free Press

Belknap, Joanne (2010): “Rape: Too hard to report and too easy to discredit victims”, I *Violence against Women*, 16 (12), 1335-1344, tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1077801210387749

Bernhardsson, Josefin og Bogren, Alexandra (2007): “Drink sluts, brats and immigrants as others”, i *Feminist media studies*, Vol.12, No1. Tilgjengelig fra: https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14680777.2011.558344

Bitsch, Anne, og Kruse, Anja Emilie (2012), *Bak lukkede dører,* Cappelen Damm

Bletzer, Keith og Koss, Mary P (2004): “Narrative constructions of sexual violence as told by female rape survivors in three populations in the Southwestern United States: Scripts of coercion, scripts of consent”, I *Medical Anthropology: Cross-Cultural studies in health an illness*, vol 23, no. 2, 113-156, tilgjengelig fra: https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01459740490448911

Bohner, Gerd, Eyssel, Friedrike, Pina, Afroditi, Siebler, Frank, Viki, Tendayi (2009) «Rape myth acceptance: cognitive, affective and behavioural effects of beliefs that blame the victim and exonerate the perpetrator» i (red) Horvath, Miranda og Brown, Jennifer: *Rape: Challenging contemporary thinking*, Willan Publishing, Cullompton, Devon

Bondurant, Barrie (2001): "University women's acknowledgement of rape", I *violence against women*, Vol.7, No.3, tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1077801201007003004

Braithwaite, John (1989) "Reintegrative shaming", I *Shame and reintegration*, lest fra http://johnbraithwaite.com/wp-content/uploads/2016/05/1996_Reintegrative-Shaming.pdf

Brattholm, Anders (1980): *Strafferett og samfunn: Allminnelig del*, Universitetsforlaget, Oslo, Tilgjengelig fra: https://www.nb.no/nbsok/nb/b98f7a0223c224a841400bea8727907f?lang=no#131

Brooks, Oona (2014): "Interpreting young women's accounts of drink spiking: The need for a gendered understanding of the fear and reality of sexual violence", I *Sociology*, vol. 48, No.2: 300-316, tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0038038512475108

Brown, Jennifer (2012): "Psychological perspectives on sexual violence. Generating a genereal theory", i (red) Brown og Walklate, *Handbook on sexual violence*, Routledge, London, New York

Brown, Catrina (2013): "Women's narratives of trauma: (Re)Storying uncertainty, minimization and self blame", i *Narrative Works: Issues, investigations ans interventions*, Vol.3, No1, tilgjengelig fra: https://journals.lib.unb.ca/index.php/NW/article/view/21063/24305

Burgess, Adam, Donovan, Pamela, Moore, Sarah E (2009): "Embodied uncertainty? Understanding the heightened risk of drink spiking", I *The British Journal of Criminology*, Vol.49, No. 6:848-862, tilgjengelig fra: https://academic.oup.com/bjc/article/49/6/848/419338

Burkett, Melissa og Hamilton, Karine (2012), "Postfeminist sexual agency: young women's negotiations of sexual consent", I *Sexualities*, vol. 15. Nr.7:815-833 (tilgjengelig fra nett: http://sex.sagepub.com/content/15/7/815 ,

Butler, Judith (1995): ”Contingent foundations: feminism and the question of ”postmodernism”” i Benhabib, Butler, Cornell og Fraser: *Feminist contentions. A philosophical exchange,* New York, Routledge

Butler, Judith (2005): *Giving an Account of Oneself*, Fordham University Press, New York

Cahill, Ann, (2000) “Foucault, Rape, and the Construction of the Feminine Body”, I *Hypatia* vol.15, issue 1, 43-63, lest fra: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1527-2001.2000.tb01079.x

Cahill, Ann (2001) *Rethinking Rape,* Cornell University Pres, Ithaca and London

Cahill, Ann (2009) “Sexual Violence and Objectification”, I (red) Heberle, René, og Grace, Victoria: *Theorizing Sexual Violence,* Routledge

Cahill, Ann (2014): “Recognition, desire and unjust sex”, *Hypatia* vol. 29. No. 2, lest fra: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/hypa.12080

Cahill, Ann (2016) “Unjust Sex vs. Rape” I *Hypatia* vol 31, issue 4, 746-761, lest fra: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/hypa.12294

Campbell, Rebecca og Adams, Adrienne (2008): “Why do rape survivors volunteer for face-to-face-interviews?”, I *Journal of interpersonal violence*, vol.24, No.3. 395-405, tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0886260508317192

Carmody, Moira (2003): “Sexual ethics and violence prevention”, I *Social and legal studies*, Vol. 12, No.2 tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0964663903012002003

Chapple, Constance, Vaske, Jaimie og Worthe, Meredith (2014): “Gender Differences in Associations with Deviant Peer Groups: Examining Individual, Interactional, and Compositional Factors”, *i Deviant Behavior,* 35: 394–411, tilgjengelig fra: https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/01639625.2014.855098

Chivers, Meredith (2005): “A brief review and discussion of sex differences in the specificity of sexual arousal”. I *Sexual- and relationship therapy*, vol.20, no. 4, 377-390, tilgjengelig fra: https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14681990500238802

Chivers, Meredith (2010): “A brief update on the specificity of sexual arousal”, i *Sexual and Relationship Therapy*, vol. 25, no. 4, 407-414, tilgjengelig fra https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/14681994.2010.495979?scroll=top&needAccess=true

Christie, Nils (1977): «Conflict as property», i *The British Journal of Criminology*, vol. 17, no. 1

Christie, Nils (1986): “The Ideal Victim”, I (Red) Fattah, Ezzat A: *From crime policy to victim policy. Reorienting the Justice system*, Mac Millan Press Ltd.

Christie, Nils (2004): *En passende mengde kriminalitet*. Universitetsforlaget

Cohen, S. (1979). The punitive city: notes on the dispersal of social control. *Crime, law and social change*, *3*(4), 339-363.

Colyer, Corey J og Weiss, Karen G (2018): “Contextualizing the drink-spiking narrative that “Everyone Knows””, i *Criminal Justice Review*, vol.43, no.1: 10-22, tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0734016817747011

Corbin, Juliet og Morse, Janice (2003): “The unstructured interactive interview: Issues of reciprocity and issues of risks when dealing with sensitive topics”, I *Qualitative Inquiry*, Vol. 9, No. 3, 335-354, tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1077800403009003001

Cowley, Amanda D (2014): “”Let’s get drunk and have sex”: The complex relationship between alcohol, gender and sexual victimization”, I *Journal of Interpersonal Violence* Vol 29, Issue 7, pp. 1258 – 1278, tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0886260513506289#articleCitationDownloadContainer

Crawford, Emily , O'Dougherty, Margaret Wright og Birchmeier, Zachary (2008): “Drug-Facilitated Sexual Assault: College Women's Risk Perception and Behavioral Choices”, *Journal of American College Health*, vol.57, no.3, 261-272

Davies, Pamela (2018): “Feminist voices, gender and victimization”, I (Red) Walklate, Sandra: *Handbook of victims and victimology*, Routledge, London og New York

Demant, Jakob, og Heinskou, Marie Bruvik (2011): ”Taking a Chance: Sex, Alcohol and Acquaintance Rape”, i 2011 YOUNG Editorial group, Sage Publications, http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/110330881101900403

Demant, Jakob og Järvinen, Margareta (2006): “Constructing maturity through alcohol experience–Focus group interviews with teenagers”, i *Addiction, research and Theory*, vol. 14, No.6, tilgjengelig fra https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/16066350600691683

Duff, Cameron (2008): “The importance of culture and context: rethinking risk and risk management in young drug using populations”, i *Health, risk and society*, vol.5, no.3, tilgjengelig fra: https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13698570310001606987?scroll=top&needAccess=true

Du Mont, Janice , Miller, Karen-Lee and Myhr, Terri L. (2003): The Role of “Real Rape” and “Real Victim” Stereotypes in the Police Reporting Practices of Sexually Assaulted Women, i *Violence Against Women* Vol 9, Issue 4, pp. 466 – 486, tilgjengelig fra: https://doi.org/10.1177/1077801202250960

Fahs, Breanne, (2011): “Sex during menstruation: Race, sexual identity, and women’s accounts of pleasure and disgust” i *Feminism and psychology*, vol.2, no.2: 155.178, tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0959353510396674

Felson, Richard, Messner, Steven, Hoskin, Anthony og Deane, Glen (2002): Reasons for reporting and not reporting domestic violence to the police, i *Criminology*, vol.40, no.3, tilgjengelig fra: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1745-9125.2002.tb00968.x

Fineman, Martha Albertson (2008): “The vulnerable subject: Anchoring equality in the human condition”, *Yale Journal of Law and Feminism*, vol. 20, No.1 , tilgjengelig fra: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1131407

Fisher et al (2003): “Reporting sexual victimization to the police and others”, i *Criminal justice and behaviour,* vol.30, nr.1. Lest fra: http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0093854802239161

Foucault, Michel (1982):"The Subject and Power". *Critical Inquiry* 8(4): 777-795, tilgjengelig fra: http://www.jstor.org/tc/accept?origin=/stable/pdf/1343197.pdf?acceptTC=true&jpdConfirm=true

Foucault, Michel (1999) *Seksualitetens historie I: Viljen til viten* Exil forlag

Foucault, Michel (1999) *Seksualitetens historie II: Bruken av nytelsene* Exil forlag

Frank, Arthur (2000) "The standpoint of the storyteller" I *Qualitative health research* vol.1, 10.No3 may 2000, 354-365, Sage, tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/104973200129118499

Frank, Arthur (2002) "Why study peoples stories? The dialogical ethics of narrative analysis" I *International journal of qualitative methods* 2002, 1(1), tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/160940690200100102

Franklin, Cortney A (2011): "An Investigation of the Relationship between Self-Control and Alcohol-Induced Sexual Assault Victimization", I *Criminal Justice and Behavior*, vol. 38, no. 3, tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0093854810394800

Franklin, Karen (2004): Enacting masculinity: Antigay violence and group rape as participatory theater, i *Sexuality, research and social policy*, vol. 1, no. 2: 25-40, tilgjengelig fra: https://link.springer.com/article/10.1525%2Fsrsp.2004.1.2.25

Frøberg (2013): "Til det rettslige voldtektsbegrepets genealogi", i *Rettssikker radikaler:Festskrift til Ståle Eskeland 2013* s. 31-56 - (FEST-2013-se-31) (hentet fra LovDataPro)

Gadamer, Hans-Georg (1984): "The hermeneutics of suspicion", I *Man and World*, vol.17, tilgjengelig fra: https://link.springer.com/chapter/10.1007%2F978-94-009-5081-8_6

Garcia, J. R., Reiber, C., Massey, S. G., & Merriwether, A. M. (2012). Sexual hookup culture: A review. *Review of General Psychology, Vol 16, no.*2, 161-176, tilgjengelig fra: http://psycnet.apa.org/record/2012-14766-008

Garland, David (1999): "'Governmentality' and the problem of crime: Foucault, criminology, sociology" i (Red) Russel Smandych: *Governable places: readings on governmentality and crime control*.. Aldershot: Ashgate. s 15-45

Garland, D. (2001). *The culture of control*, Oxford: Oxford University Press

Gadd, David & Tony Jefferson (2007): "Ch. 1. Why Psychosocial Criminology?", "Ch 6. Feminism, Ambivalence and Date Rape." In: Gadd, David & Tony Jefferson. *Psychosocial Criminology*. [1-14, 69-84]

Galliano, Grace, Noble, Linda, Travis, Linda, Puechl, Carol (1993), "Victim reactions during rape/sexual assault: A preliminary study of the immobility response and it's correlates", i *Journal of Interpersonal Violence*, Vol.8, no.1, 109:114, tilgjengelig fra http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/088626093008001008

Gavey, Nicola (1989) "Feminist poststructuralism and discourse analysis", I *Psychology of Women Quarterly,* 1989, 13, 459-475, tilgjengelig fra: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1471-6402.1989.tb01014.x

Gavey, Nicola (2005): *Just sex? The cultural scaffolding of rape*. Routledge

Godfrey, Barry (2018): "Setting the scene: A question of history", i (Red) Walklate, Sandra: *Handbook of victims and victimology*, Routledge, London og New York

Green, Simon og Pemberton, Antony (2018): "The impact of crime: Victimisation, harm and resilience", I (Red) Walklate, Sandra: *Handbook of victims and victimology*, Routledge, London og New York

Griffin, Christine , Bengry-Howell, Andrew , Hackley, Chris, Mistral, Willm and Szmigin, Isabelle (2009): "Every Time I Do It I Absolutely Annihilate Myself': Loss of (Self-)Consciousness and Loss of Memory in Young People's Drinking Narratives", i *Sociology* Vol 43, Issue 3, pp. 457 – 476, tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0038038509103201#articleCitationDownloadContainer

Gubrium, Jaber F og Holstein, James A (2009), Chapter 3: "Into the field", i *Analyzing Narrative Reality* tilgjengelig fra: http://dx.doi.org/10.4135/9781452234854

Hammersley, Martyn og Atkinson, Paul (1995): *Ethnography: Principles in practice*. 2. utg. Routledge

Heberle, René og Grace, Victoria (2009) «Introduction: Theorizing Sexual Violence: Subjectivity and Politics in Late Modernity» i (red) Heberle, René, og Grace, Victoria: *Theorizing Sexual Violence,* Routledge

Heinskou, Marie Bruvik, Schierff, Laura M, Ejbye-Ernst, Peter, Friis, Camilla B (2017): *Seksuelle krænkelser i Danmark: Omfang og karakter*, Det kriminalpræventive råd

Hlavka, Heather R og Kruttschnitt, Candace, Carbone-Lopez, Kristin (2007): "Revictimizing the victims? Interviewing women about interpersonal violence", I *Journal og Interpersonal Violence*, Vol. 22, No. 2, 894-920, tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/0886260507301332

Holstein, James og Gubrium, Jaber (2003): "Inside interviewing: New lenses, new concerns" I (red) Holstein og Gubrium *Inside interviewing: New lenses, new concerns.* Sage Publications

Horwath, Miranda, og Brown, Jennifer (2009): "Setting the scene: Introduction to understanding rape", I (red) Horwath og Brown, *Rape: Challenging contemporary thinking*, Willian Publishing, Cullompton, Devon

Hydén, Margareta (2005): "I must have been an idiot to let it go on: Agency and positioning in battered women's narratives of leaving", I *Feminism and Psychology*, Vol. 15, No.2: 169-188, tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0959353505051725

Hydén, Margareta (2008): "Narrating sensitive topics", I (red) Andrews, Squire, Tamboukou: *Doing Narrative Research,* Sage, tilgjengelig fra: http://methods.sagepub.com/book/doing-narrative-research/d9.xml

Hydén, Margareta (2014): "The teller focused interview", I *Qualitative Social Work,* Vol. 13, No.6: 795-812, tilgjengelig fra: http://methods.sagepub.com/book/doing-narrative-research/d9.xml

Jackson, Michael (1996): "Introduction: Phenomenology, radical empiricism and anthropological critique" I (red) Jackson, Michael: *Things as they are: New directions in phenomenological anthropology*. Indiana University Press

Jackson, Michael (2002): *The Politics of Storytelling*: *Violence, transgression and intersubjectivity*. Museum Tusculanum Press, University of Copenhagen

Järvinen, Margaereta, Ellergaard, Christoph Houman og Larsen, Anton Grau (2014): "Drinking successfully: Alcohol consumption, taste and social status", i *Journal of Consumer Culture* , Vol 14, Issue 3, pp. 384 – 405, tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1469540513491856#articleCitationDownloadContainer

Johnson, Peter (2011): "'You just get blocked!'. Teenage drinkers: Reckless rebellion or responsible behavior?", i *Children and society*, vol.25, No.5, tilgjengelig fra: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1099-0860.2009.00288.x

Johnson, Peter (2012): "'You think you're a rebel on a big bottle': Teenage drinking, peers and performance authenticity", i *Journal of Youth Studies,* vol.16, no.6, tilgjengelig fra: https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13676261.2012.744816

Jones, Helen (2012): "On sociological perspectives", i (Red) Brown og Walklate *Handbook on sexual violence*, Routledge, London, New York

Jones, Katherine Castiello og Budig, Michelle J (2008) Feminist Theory, i (red) Parillo, Vincent, *Encyclopedia of social problems*, Sage Tilgjengelig fra: http://sk.sagepub.com/reference/download/socialproblems/n218.pdf

Jordan, Jan (2012): "Silencing rape, silencing women", I (Red) Brown og Walklate *Handbook on sexual violence*, Routledge, London, New York

Justis- og beredskapsdepartementet (2014) *Handlingsplan mot voldtekt*, tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/jd/dokumenter/planer/handlingsplan_mot_voldtekt_2012-2014.pdf

Jørgensen, Morten Hulvej, Curtis, Tine, Christensen, Pia Haudrup, Grønbæk, Morten (2005): "Harm minimization among teenage drinkers: findings from an ethnographic study on teenage alcohol use in a rural Danish community", i *Addiction*, vol.102, No.4, tilgjengelig fra: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1360-0443.2006.01697.x

Jørgensen, Marianne Winther, og Phillips, Louise (1999): *Diskursanalyse*. Roskilde Universitetsforlag

Josselson, Ruthelen (2005): The hermeneutics of faith and the hermeneutics of suspicion. *Narrative inquiry* 14.1 (2004): 1-28. Tilgjengelig fra: http://www.ingentaconnect.com/content/jbp/nari?volume=14&date=2004&epage=28&spage=1&issue=1

Kelly, Liz (1988): *Surviving Sexual Violence*, Polity Press

Koss, Mary (2011): ”Hidden, Unacknowledged, Acquaintance, and Date-Rape: Looking Back, Looking Forward” i *Psychology of Women Quarterly* 35(2) 348-354, Tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0361684311403856

Kvale, Steinar og Brinkmann, Svend (2015): *Det kvalitative forskningsintervju*, (3. Utg) Gyldendal Akademisk

Kvinnefronten (2018): «Paroler 8.mars 2018», (nettside) lest fra: http://kvinnefronten.no/paroler-8-mars-2018/ (sist sjekket, 10.04.18)

Laudrup, Camilla, Laursen, Bjarne, Sidenius, Katrine, Balvig, Flemming, Martiniussen, Maj-Britt E, Madsen, Karin Sten (2010): *Voldtækt der anmeldes:Voldtæktanmeldelsers vej gennem rettsystemet*, Det kriminalpræventive råd, tilgjengelig fra: https://www.dkr.dk/media/8194/voldtaegt-der-anmeldes-vi-vej-retssys.pdf

Letvik, Håkon og Skogstrøm, Lene (2017): «Riksadvokaten ber politiet ta i bruk hemmelige etterforskingsmetoder i voldtekt- og familievoldssaker», i *Aftenposten*, 4.mai 2017 (nettavis), tilgjengelig fra: https://www.aftenposten.no/norge/i/LraPV/Riksadvokaten-ber-politiet-ta-i-bruk-hemmelige-etterforskningsmetoder-i-voldtekts--og-familievoldssaker

Liamputtong, Pranee (2007): “Moral and ethical issues in researching vulnerable people”, I *Researching the vulnerable*, Sage, lest som pdf-kapittel fra: http://methods.sagepub.com/book/researching-the-vulnerable/n2.xml

Loseke, Donileen (1987): “Lived Realities and the Construction of Social Problems: The Case of Wife Abuse”, I *Symbolic Interaction*, Vol. 10, No. 2, pp. 229-243, tilgjengelig fra: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1525/si.1987.10.2.229

Loseke, Domileen R. (2001) “Lived Realities and Formula Stories of ‘Battered Women’.” I J. Gubrium & J. Holstein (red.) Institutional Selves. Troubled Identities in a Postmodern World. NY & Oxford: Oxford Univ. Press. s. 107-127

Lovett, Jo og Kelly, Liz (2009): *Different Systems Similar Outcomes: Tracking Attrition in Reported Rape Cases Across Europe*, fra Child and Woman Abuse Studies Unit, London Metropolitan University, Tilgjengelig fra: http://kunskapsbanken.nck.uu.se/nckkb/nck/publik/fil/visa/197/different

Mathiesen, Thomas (1984): *Retten i Samfunnet –en innføring i rettsosiologi,* Pax, Oslo, lest fra Nasjonalbiblioteket.no: http://www.nb.no/nbsok/nb/2110d8400394c6e759d24498f5979ef2?index=3#3 (sist sjekket 16.05.18)

Mathiesen, Thomas (2007): *Kan fengsel forsvares?* (3.utg) Pax Forlag, Oslo

Maullin, Sophie (22/5.2017) «Stealthing isn’t a sex trend, it’sexual asssault - and it happened to me (Artikkel i nettavis), tilgjengelig fra: https://www.theguardian.com/commentisfree/2017/may/22/stealthing-sex-trend-sexual-assault-crime

Mardossian, Carine (2002): ”Toward a new feminist theory of rape”, i *Signs*, Vol.27. No.3, tilgjengelig fra: http://www.jstor.org/stable/10.1086/337938?seq=1#page_scan_tab_contents

Maxwell, Clare (2006) Understanding Young Women's Sexual Relationship Experiences: The Nature and Role of Vulnerability, Journal of Youth Studies, 9:2, 141-158

Meyer, Anneke (2010) “Too Drunk To Say No”, *Feminist Media Studies*, 10:1, 19-34, tilgjengelig fra: https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14680770903457071

Mossige, Svein (2007): «Kapittel 5: Seksuelle krenkelser», i (Red) Mossige, Svein og Stefansen, Kari: *Vold og overgrep mot barn og unge*, Norsk institutt for oppvekst, velferd og aldring, NOVA-Rapport, 20/07

Murray, Laura K, Nguyen, Amanda, Cohen, Judith (2014) "Child sexual abuse", i *Child and adolescent psychiatric clinics of America*, Vol. 23, no. 2: 321-337, tilgjengelig fra: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1056499314000042

Mørketall (nettside): *Om kampanjen*, tilgjengelig fra: http://www.morketall.no/om-kampanjen/ (sist sjekket, 21.04.2018)

NESH (2016): *Forskningsetiske retningslinjer for juss, samfunnsfag og humaniora*, Den Nasjonale Forskningsetiske Komite for samfunnsfag og humaniora, tilgjengelig fra: https://www.etikkom.no/globalassets/documents/publikasjoner-som-pdf/60125_fek_retningslinjer_nesh_digital.pdf

Nielsen og Snare (2006): *Viktimologi*: *Om forbrydelsens ofre, teori og praksis*, Aarhus Universitetsforlag

NOU 2008:4 *Fra ord til handling: Bekjempelse av voldtekt krever handling,* Justis og Beredskapsdepartementet

NRK (17/12-2017): «Norsk samtykkelov havnet i skuffen» (nettavis), lest fra: https://www.nrk.no/norge/norsk-samtykkelov-havnet-i-skuffen-1.13829994 (sist sjekket 10.04.18)

Nærøien Astrid Irene og Schei, Berit (2008): "Partner violence and health: Results from the first national study on violence against women in Norway", i *Scandinavian Journal of Public Health* Vol 36, Issue 2, pp. 161 – 168, tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1403494807085188#articleCitationDownloadContainer

O'Grady, Alice (2012): "Spaces of play", I *Dancecult* Vol.4, no. 1 https://journals.griffith.edu.au/index.php/dancecult/article/view/331/0

Oksala, Johanna (2011) "Sexual Experience: Foucault, Phenomenology and Feminist Theory" I *Hypatia* vol.26, no. 1: 207-223, tilgjengelig fra: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1527-2001.2010.01153.x

Ot.prp.nr 22 (2008-2009): *Om lov om endringer i straffeloven 20.mai 2005 nr.28 (siste delproposisjon- sluttføring av spesiell del og tilpasning av annen lovgiving).* Tilgjengelig fra: https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/otprp-nr-22-2008-2009-/id540219/

Pape, Hilde (2014): “Sexual assault while too intoxicated to resist: A general population study of Norwegian teenage girls”, I *BMC Public Health,* 14:406, tilgjengelig fra: https://bmcpublichealth.biomedcentral.com/articles/10.1186/1471-2458-14-406

Pedersen, Willy, Tutenges, Sébastien og Sandberg, Sveinung (2017): The pleasures of drunken one-night stands: Assemblage theory and narrative environments, i *International Journal of drug policy*, vol.49, tilgjengelig fra: https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0955395917302645

Peterson, Zoë D, og Muehlenhard, Charlene (2007): “Conceptualizing the "Wantedness" of Women's Consensual and Nonconsensual SexualExperiences: Implications for How Women Label Their Experiences with Rape”, i *The Journal of Sex Research*, Vol. 44, No. 1 pp. 72-88, tilgjengelig fra: https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00224490709336794?src=recsys

Phoenix, Jo (2012): “Violence and prostitution: beyond the notion of a “continuum of sexual violence””, I (Red) Brown og Walklate *Handbook on sexual violence*, Routledge, London, New York

Poland, Blake D (2003): “Transcription Quality” I (Red) Holstein og Gubrium: *Inside Interviewing: New lenses, new concerns.* Sage Publications

Poletta, Francesca (2010)” How to Tell a New Story About Battering?”, I *Violence Against Women* , Vol 15, Issue 12, pp. 1490 – 1508, tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1077801209347093#articleCitationDownloadContainer

Polletta, Francesca, Pang Ching Bobby Chen, Beth Gharrity Gardner, and Alice Motes (2011): ”The sociology of storytelling”, i *Annual Review of Sociology* 37 s.109-130, tilgjengelig fra: https://www.annualreviews.org/doi/pdf/10.1146/annurev-soc-081309-150106

Politiet (2017): *Politiets anmeldelsesstatistikk 2017: Kommenterte STRASAK-tall*, (Rapport), Tilgjengelig fra: https://www.politiet.no/globalassets/04-aktuelt-tall-og-fakta/strasak/2017/strasak-2017.pdf

Presser, Lois (2009) “The narratives of offenders”, I *Theoretical Criminology*, Vol. 13, No.2: 177.200, tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1362480609102878

Presser, Lois (2016): "Criminology and the narrative turn", I *Crime Media Culture*, Vol.12(2): 137-151, tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1741659015626203

Presser, Lois og Sandberg, Sveinung (2015): "Research Strategies for narrative criminology", i (Red) Miller og Palacios, *Qualitative research in criminology. Advances in criminological theory*, Routledge, NY

Reitan, Eric (2001). "Rape as an essentially contested concept", i *Hypatia*, Vol.16, No.2, tilgjengelig fra: https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1527-2001.2001.tb01058.x

RFSU (2015): http://www.rfsu.se/no/Norsk/Ideellt-arbeid/bruk-kondom/

Riessman, Catherine Kohler (2003): "Analysis of Personal Narratives", I (Red) Holstein og Gubrium: *Inside Interviewing: New lenses, new concerns.* Sage Publications

Riksadvokaten (2017): *Statsadvokatenes kvalitetsundersøkelse 2016: Voldtekt og mishandling av nærstående*, Riksadvokatens skriftserie 1/2017, tilgjengelig fra: https://www.riksadvokaten.no/document/kvalitet-pa-etterforsking-og-patalearbeid-i-mishandlings-og-valdtektssaker/

Rock, Paul (2002): "On becoming a victim", I (Red) Hoyle og Young: *New visions of crime victims*, Hart Publishing

Rogers, A., Holland, J., Casey, M., Nakkula, V., Ekert, J. & Sheinberg, N. (1999). An interpretive poetics of languages of the unsayable. In Josselson, R. & Lieblich, A. *The Narrative Study of Lives: Making meaning of narratives* (pp. 77-106). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications Ltd., tilgjengelig fra: http://methods.sagepub.com/book/making-meaning-of-narratives/n4.xml

Rubin, Herbert J, og Rubin, Irene S (1995): *Qualitative Interviewing: The art of hearing data*. Sage Publications

Rubin, Herbert J og Rubin, Irene S (2005): "Structuring the Interview", I *Qualitative Interviewing: The art of hearing data*, 2.utg, Sage Publications, Lest som pdf fra: http://methods.sagepub.com/book/qualitative-interviewing/n7.xml

Ryan, Kathryn (2011): "The relationship between rape myths and sexual scripts: The social construction of rape", I *Sex roles*, 65: 774-782, tilgjengelig fra: https://link.springer.com/content/pdf/10.1007/s11199-011-0033-2.pdf

Røthing, Åse (2002) «Om bare informantene ikke leser avhandlingen… Intervjuer med par, og forskningsetiske utfordringer», i *Tidsskrift for samfunnsforskning*, Vol. 43, No.3 : 383-393, tilgjengelig fra: https://www.idunn.no//tfs/2002/03

Sætre, Marianne, og Grytdal, Veslemøy (2012): *Voldtekt i den globale byen 2011: Anmeldelser og medieoppslag*, Strategisk lab, Oslo Politidistrikt 2012, tilgjengelig fra: https://www.politi.no/vedlegg/lokale_vedlegg/oslo/Vedlegg_1897.pdf

Salmon, Philida og Reissman, Catherine Kohler (2011): "Looking back at narrative research: An exchange", i Andrews, Squire, Tamboukou: *Doing Narrative Research,* Sage (lest i pdf fra: http://methods.sagepub.com/book/doing-narrative-research/d6.xml)

Sandberg, S. (2010): "What can "lies" tell us about life? Notes towards a framework of narrative criminology", I: *Journal of Criminal Justice Education*, 21(4): 447-465, tilgjengelig fra: https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10511253.2010.516564

Sandberg, Sveinung (2016): The importance of stories untold: Life-story, event-story and trope, i *Crime, Media, Culture*, Vol 12, Issue 2, pp. 153 – 171, tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1741659016639355#articleCitationDownloadContainer

Sandberg, Sveinung, Tutenges, Sébastien, Copes, Heith (2015): "Stories of violence: A narrative criminological study of ambiguity", I *The British Journal of Criminology*. 55(6), 1168-1186: lest fra: https://academic.oup.com/bjc/article/55/6/1168/446849

Sable, Marjorie, Danis, Fran, Mauzy, Denise, Gallagher, Sarah (2006): "Barriers to Reporting Sexual Assault for Women and Men: Perspectives of College Students", i *Journal of American college health*, vol. 55, no.3 , tilgjengelig fra: https://www.tandfonline.com/doi/ref/10.3200/JACH.55.3.157-162?scroll=top

Saunders, Candida (2012) "The Truth, The Half-Truth, and Nothing Like the Truth: Reconceptualizing False Allegations of Rape", *The British Journal of Criminology*, Volume 52, Issue 6, tilgjengelig fra: https://academic.oup.com/bjc/article/52/6/1152/347356

Schaanning, Espen (1999) «Forord» i Foucault, Michel: *Seksualitetens historie I: Viljen til Viten*, Exil forlag

Schaanning, Espen (2001) «Etterord» i Foucault, Michel: *Seksualitetens historie del II: Bruken av nytelsene*, Exil forlag

Skilbrei, Mai-Len, og Stefansen, Kari (2018): *Seksuell vold – en samfunnsvitenskapelig innføring*, Cappelen Damm Akademisk

Skjørten, K. (1994). Problemer ved bruk av legalstrategi mot vold og seksuelle overgrep i familien. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab, 81*(3), 280-294.

Skjørten, K. (1996). Rettsoptimisme og seksualisert vold. *Materialisten. Tidsskrift for forskning, fagkritikk og teoretisk debatt*(1-2).

Smart, Carol (1989) *Feminism and the power of law*, Routledge, London

Smette, Ingrid, Stefansen, Kari, Mossige, Sven (2009): "Responsible victims? Young people's understandings of agency and responsibility in sexual situations involving underage girls", i *YOUNG* , Vol 17, Issue 4, pp. 351 – 373, tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/110330880901700402#articleCitationDownloadContainer

Stefansen, Kari og Smette; Ingrid (2006): "Det var ikke en voldtekt, mer et overgrep – kvinners fortolkning av seksuelle overgrepserfaringer", i *Tidsskrift for samfunnsforskning* vol.47, Nr1. S33-56, Tilgjengelig fra: https://www.idunn.no/file/pdf/33215921/det_var_ikke_en_voldtekt_mer_et_overgrep_-_kvinners_fortolkning_av_seksuel.pdf

Sykes, Gresham M og Matza, David (1957) "Techniques of neutralization: A theory of delinquency", i *American Sociological Review*, Vol.22, No.6: 664-670, tilgjengelig fra: https://www.jstor.org/stable/2089195?seq=1#page_scan_tab_contents

Tamboukou, Maria (2011): "A Foucauldian approach to narrative analysis" i Andrews, Squire, Tamboukou: *Doing Narrative Research,* Sage (Lest i pdf fra: http://methods.sagepub.com/book/doing-narrative-research/d8.xml)

Thagaard, Tove (2011): *Systematikk og innlevelse, en innføring i kvalitativ metode*, (3.utg) Fagbokforlaget

Thoresen, S og Hjemdal, O.K (Red.) (2014). *Vold og voldtekt i Norge. En nasjonal forekomststudie av vold i et livsløpsperspektiv.* Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter om vold og traumatisk stress, tilgjengelig fra: https://www.nkvts.no/content/uploads/2015/11/vold_og_voldtekt_i_norge.pdf

Træen, Bente, Stigum, Hein, Magnus, Per (2008): *Rapport fra seksualvaneundersøkelsene i 1987, 1992, 1997 og 2002* fra Nasjonalt Folkehelseinstitutt, avdeling for epidemiologi, lest fra: https://www.fhi.no/globalassets/dokumenterfiler/moba/pdf/rapport-fra-seksualvaneundersokelsene-i-1987-1992-1997-og-2002-pdf.pdf

Tutenges, Sébastien og Rod, Morten Hulvej (2009) 'We got incredibly drunk … it was damned fun': drinking stories among Danish youth, Journal of Youth Studies, 12:4, 355-370, tilgjengelig fra: https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13676260902866496

Vislie, Camilla (2015): *Nyanser av grått: narrativ tilnærming til gråsoneerfaringer* (masteroppgave), lest fra DUO: https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/45915/Vislie_master.pdf?sequence=1

Walklate, Sandra (2007) *Imagining the victim of crime*, Mc Graw Hill, Open University Press

Walklate, Sandra og Brown, Jennifer (2014): "Part two: Theoretical perspectives on sexual violence, Introduction", i (red) Brown og Walklate, *Handbook on sexual violence*, Routledge, London, New York

Walklate, Sandra og Brown, Jennifer (2014) "Conclusion: Taking stock- plus la chance, c'est la même chose?", i (red) Brown og Walklate, *Handbook on sexual violence*, Routledge, London, New York

Walklate, Sandra; Fitz-Gibbons, Kate; McCulloch, Jude (2018): "Is more law the answer? Seeking justice for victims of intimate partner violence through the reform of legal categories", i *Criminology and criminal justice*, vol. 18. No.1, tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1748895817728561

Weiss, Karen G (2010): ”Too Ashamed to Report: Deconstructing the Shame of Sexual Victimization” i *Feminist Criminology* 5(3) 286-310 tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1557085110376343

Weiss, Karen G (2011): “Neutralizing sexual victimization: A typology of victims’ non-reporting accounts”, *Theoretical Criminology*, Vol 15, Issue 4, pp. 445 – 467, tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1362480610391527#articleCitationDownloadContainer

Weiss, Karen G og Dilks, Lisa (2016): “Intoxication and crime risks: Contextualizing the effects of party routines and sexual attacks among college students”, I *Criminal Justice Review*, Vol. 41 No.2 tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0734016816634784

Workman, Thomas, "Finding the Meanings of College Drinking: An Analysis of Fraternity Drinking Stories" (2001). *Papers in Communication Studies*. 3. Tilgjengelig fra: https://digitalcommons.unl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1003&context=commstudiespapers

Øverlien, Carolina (2003): “Innocent Girls or Active Young Women? Negotiating Sexual Agency at a Detention Home”, I *Feminism & Psychology*, Vol 13, Issue 3, pp. 345 – 367 tilgjengelig fra: http://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0959353503013003007#articleCitationDownloadContainer

Aas, Katja Franko (2013): *Globalization and crime, key approaches in criminology*, (2.tg), Sage

Vedlegg 1: Godkjennelse fra NSD

NSD

Sebastien Tutenges
Institutt for kriminologi og rettssosiologi Universitetet i Oslo
Postboks 6706 St. Olavs plass
0130 OSLO

Vår dato: 08.05.2017 Vår ref: 53007 / 3 / IJJ Deres dato: Deres ref:

TILBAKEMELDING PÅ MELDING OM BEHANDLING AV PERSONOPPLYSNINGER

Vi viser til melding om behandling av personopplysninger, mottatt 15.02.2017. Meldingen gjelder prosjektet:

53007	*Åsaker til å ikke anmelde voldtekt*
Behandlingsansvarlig	*Universitetet i Oslo, ved institusjonens øverste leder*
Daglig ansvarlig	*Sebastien Tutenges*
Student	*Maria Hansen*

Personvernombudet har vurdert prosjektet, og finner at behandlingen av personopplysninger vil være regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. Personvernombudet tilrår at prosjektet gjennomføres.

Personvernombudets tilråding forutsetter at prosjektet gjennomføres i tråd med opplysningene gitt i meldeskjemaet, korrespondanse med ombudet, ombudets kommentarer samt personopplysningsloven og helseregisterloven med forskrifter. Behandlingen av personopplysninger kan settes i gang.

Det gjøres oppmerksom på at det skal gis ny melding dersom behandlingen endres i forhold til de opplysninger som ligger til grunn for personvernombudets vurdering. Endringsmeldinger gis via et eget skjema, http://www.nsd.uib.no/personvernombud/meld_prosjekt/meld_endringer.html. Det skal også gis melding etter tre år dersom prosjektet fortsatt pågår. Meldinger skal skje skriftlig til ombudet.

Personvernombudet har lagt ut opplysninger om prosjektet i en offentlig database, http://pvo.nsd.no/prosjekt.

Personvernombudet vil ved prosjektets avslutning, 06.05.2018, rette en henvendelse angående status for behandlingen av personopplysninger.

Vennlig hilsen

Kjersti Haugstvedt

Ida Jansen Jondahl

Kontaktperson: Ida Jansen Jondahl tlf: 55 58 30 19
Vedlegg: Prosjektvurdering

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS Harald Hårfagres gate 29 Tel: +47-55 58 21 17 nsd@nsd.no Org.nr. 985 321 884
NSD – Norwegian Centre for Research Data NO-5007 Bergen, NORWAY Faks: +47-55 58 96 50 www.nsd.no

Vedlegg 2: Prosjektvurdering

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 53007

FORMÅL

Prosjektets tema er voldtekt, og problemstillingen er årsaker til å ikke anmelde voldtekter. For å undersøke dette vil studenten intervjue personer som har hatt uønskede og ubehagelige seksuelle erfaringer. Studenten er interessert i deres egne redegjørelser for hendelsene og deres egne begrunnelser for å ikke ha anmeldt eller bedt om hjelp i etterkant. Er det en sammenheng mellom måten informantene forteller om hendelsen, og begrunnelsen for å ikke anmelde?

UTVALG OG REKRUTTERING

Utvlaget består av kvinner over 18 år som har blitt voldtatt og ikke har anmeldt voldtekten. Utvalget skal rekrutteres gjennom studentens eget nettverk. I e-postkorrespondanse med studenten, er det avklart at begrunnelsen for å rekruttere gjennom eget nettverk og ikke gjennom for eksempel støttesentre for voldtektsutsatte, er at få anmelder voldtekter eller kontakter støttesentre, og at man ved rekruttering i eget nettverk kan få høre historien også til dem som ikke har vært i kontakt med støtteapparat. Potensielle informanter kan også føle trygghet i å dele sin historie med en de kjenner, eller en noen som de kjenner har gått god for. Personvernombudet forutsetter at frivillighet og konfidensialitet blir ivaretatt under rekruttering av utvalget.

INFORMASJON OG SAMTYKKE

Utvalget informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet.

SENSITIVE OPPLYSNINGER

Det behandles sensitive personopplysninger om seksuelle forhold.

TREDJEPERSON

I e-postkorrespondanse med studenten, er det avklart at studenten i forkant av intervjuet vil be informantene om å unngå å navngi eller på annen måte identifisere andre som selv ikke deltar, som overgriper. Når det gjelder rekrutteringsprosessen, er det avklart at studenten ikke skal gjennomføre intervjuer der studenten kjenner til voldtektspersonen.

Dersom det likevel fremkommer opplysninger om tredjeperson (overgriper), kan masterstudenten unntas fra informasjonsplikten. Fokus vil være på informanten og dennes opplevelser. Vi forutsetter at det kun registreres opplysninger som er nødvendig for formålet med prosjektet. Personopplysningene skal kun behandles en kort periode, og ingen enkeltpersoner vil gjenkjennes i publikasjoner.

INFORMASJONSSIKKERHET

Personvernombudet legger til grunn at forsker etterfølger Universitetet i Oslo sine interne rutiner for

datasikkerhet.

MULIGE ENDRINGER
I e-post 07.05.2017 opplyser studenten om at hun er i dialog med Voldsprogrammet ved NOVA, da det er snakk om at intervjuene skal inngå under deres prosjekt, etter samtykke fra potensielle informanter. Da betyr det at NOVA eier dataene, og oppbevarer disse i anonymisert versjon for bruk i senere prosjekter i regi av forskere ved Voldsprogrammet/NOVA. Dersom dette blir aktuelt, skal endringene meldes til personvernombudet@nsd.no i et endringsskjema.

PROSJEKTSLUTT OG ANONYMISERING
Forventet prosjektslutt er 06.05.2018. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:
- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette digitale lyd-/bilde- og videoopptak

Vedlegg 3: Samarbeid med NOVA

☆ **Ida Jansen Jondahl** Innboks - Google 16. juni 2017 kl. 11:33 IJ

Prosjektnr: 47980. Seksuelle krenkelser blant u... Detaljer

Til: ingrid.smette@nova.hioa.no, Kopi: m.l.j.hansen@student.jus.uio.no, sebastien.tutenges@jus.uio.no,

Sendt på nytt – fra: m.l.j.hansen@student.jus.uio.no

BEKREFTELSE PÅ ENDRING

Hei, viser til endringsskjema registrert hos personvernombudet 16.05 og revidert endringsskjema mottatt 12.06.

Vi har nå registrert at prosjektet har inngått et samarbeid med prosjekt 53007. Studenten i prosjekt 53007 skal samle inn materiale som også skal inngå i prosjekt 47980. Intervjuguiden for prosjekt 53007 vil bli noe utvidet, ved at noen spørsmål fra prosjekt 47980 vil inngå i intervjuguiden for dette prosjektet. NOVA vil overta behandlingsansvar for prosjekt 53007s materiale når hennes masterprosjekt er avsluttet. Informantene i prosjekt 53007 har blitt forespur og samtykket til at materialet kan inngå også i et annet prosjekt, som de har fått informasjon om. NOVA vil overta behandlingsansvar for materialet i prosjekt 53007 når hennes masterprosjekt er avsluttet. Mens prosjekt 53007 pågår, vil lydfilene bli oppbevart hos NOVA, på sikker sone. Når prosjekt 53007 er avsluttet, vil det anonymiserte materialet bli videre lagret hos NOVA.

Vi forutsetter at andringene er avklart mellom NOVA og UiO, og at det er avklart at lagring av lydfilene hos NOVA i prosjektperioden er godkjent av UiO som behandlingsansvarlig institusjon.

Personvernombudet forutsetter at prosjektopplegget for øvrig gjennomføres i tråd med det som tidligere er innmeldt, og personvernombudets tilbakemeldinger. Vi vil ta ny kontakt ved prosjektslutt.

Vennlig hilsen
--
Ida Jansen Jondahl
seniorrådgiver | Senior Adviser
Seksjon for personverntjenester | Data Protection Services
T: (+47) 55 58 30 19

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS | NSD – Norwegian Centre for Research Data
Harald Hårfagres gate 29, NO-5007 Bergen
T: (+47) 55 58 21 17
postmottak@nsd.no www.nsd.no

Vedlegg 4: Informasjonsskriv

Forespørsel om deltakelse i forskningsprosjekt

"Årsaker til å ikke anmelde uønskede og ubehagelige seksuelle opplevelser/ voldtekt"

Bakgrunn og formål

I min avsluttende oppgave på masterstudiet i kriminologi ved Universitetet i Oslo ønsker jeg å skrive om begrunnelser til å ikke anmelde voldtekt. Mitt prosjekt er i samarbeid med Kari Stefansen og Ingrid Smette ved NOVA, HiOA. Disse forsker på seksuelle krenkelser blant unge voksne. Målet med deres studie er å undersøke hvordan personer opplever slike hendelser, og hvilken betydning disse får for livet videre. De ønsker også å vite mer om situasjonene der slike hendelser finner sted. Siden jeg samarbeider med deres prosjekt vil jeg både intervjue personer som har anmeldt, og som ikke har det.

Når jeg bruker ordet voldtekt mener jeg seksuelle opplevelser som du ikke har ønsket, eller av ulike grunner har følt deg tvunget til, og som du opplevde som ubehagelig. Dette er det du selv ser på som seksuelle opplevelser, det kan være penetrerende sex, oralsex, eller andre typer seksuelle handlinger.

Slike hendelser kan være knyttet til alkohol eller annen rus og, eller, ha skjedd sammen med en bekjent, en kjæreste, en annen type partner, eller en venn. I min studie er jeg interessert i hvordan du som har opplevd en, eller flere, slike hendelser forteller om din opplevelse. Hvordan så du på hendelsen da den var fersk, og hvordan du ser på den nå. I forlengelsen av dette lurer jeg på hva det var som gjorde at du ikke anmeldte hendelsen, eller kontaktet andre myndigheter.

Jeg ønsker å komme i kontakt med kvinner som har opplevd en eller flere slike hendelser. For å kunne stille som informant må du være over 18 år, men selve hendelsen trenger ikke ha skjedd etter fylte 18 år. Det er nødvendig at du kan huske og være i stand til å redegjøre for det som skjedde, selv om selve minnet kanskje er preget av bruddstykker eller ikke er helt sammenhengende. Om du bare husker bruddstykker er det like interessesant som om du hadde husket hele hendelsesforløpet.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Dersom du er villig til å fortelle om din opplevelse ønsker jeg å intervjue deg. Selve intervjuet vil kanskje vare i mellom 1-2 timer. Dersom du synes det er greit vil det bli tatt opp på lydbånd.

Grunnen til at jeg vil ta opp intervjuet er for å kunne gjengi din fortelling nøyaktig slik du fortalte den, og ikke det jeg tror jeg husker av denne. Etter intervjuet vil jeg skrive det ned, og anonymisere personlig informasjon

I intervjuet ønsker jeg din fortelling av det som skjedde, og hvordan du opplevde dette, hvordan du har forholdt deg til dette i ettertid. Du forteller bare det du er bekvem med å fortelle, og jeg kommer ikke til å presse deg til å fortelle mer enn du ønsker. Derfor vil den første delen av intervjuet foregå mest mulig uavbrutt. Jeg vil kanskje stille noen oppklarende spørsmål til slutt dersom det er noe jeg ikke helt forstod. Hovedfokuset er å få tak på din opplevelse.

Hvis du er en av de som ikke har anmeldt ønsker jeg å høre din begrunnelse for, og dine tanker om hva som gjorde at du ikke anmeldte hendelsen, eller kontaktet politiet. Jeg er også nysgjerrig på ditt syn på å anmelde voldtekt og seksuelle krenkelser generelt. I likhet med tidligere vil jeg ikke presse deg, men ønsker din fortelling om og begrunnelse for å ikke anmelde hendelsen.

Det kan være ubehagelig å skulle fortelle om slike opplevelser. Dersom du skulle kjenne behov for å snakke med profesjonelle i etterkant kan jeg hjelpe deg med å kontakte et støttesenter. Disse tilbyr gratis samtalehjelp, og samtale med advokat hvis du vurderer å likevel anmelde. En trenger heller ikke henvisning til disse.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger som kan komme frem om deg vil bli behandlet konfidensielt. Jeg vil informere om undersøkelsen og dine rettigheter før intervjuet, og du vil opplyse at du har forstått og godtar disse. Samtykket til å delta vil bli gitt muntlig på lydbånd uten at du oppgir navn, eller annen personlig informasjon. Dersom det skulle komme fram informasjon som kan bidra til at du, eller andre, blir gjenkjent vil jeg anonymisere disse under transkripsjonen av intervjuet.

Intervjuet og opptaket vil bli gjort av meg, men vil bli oppbevart på sikker sone ved Voldsprogrammet, HiOA. Her vil det bli oppbevart til prosjektet avsluttes i 2019, etter det vil det bli slettet. Anonymiserte transkripsjoner vil bli oppbevart fram til 2026, men da er all info som kan identifisere deg, og knytte deg til intervjuet være fjernet. Prosjektet er meldt inn til NSD, det betyr at jeg er ansvarlig for å sikre din anonymitet og at ingen utenforstående får høre lydopptaket.

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger du har gitt bli slettet og fjernet fra oppgaven min. Selv om du kan trekke deg når du vil, ser jeg helst at du gjør det senest i januar 2018. Dette er for at jeg skal få tid å tilpasse oppgaven min, dersom informanter angrer på at de stilte opp

Hvis du ønsker å delta eller har spørsmål til studien kan du kontakte meg, Maria Hansen, via m.l.j.hansen@student.jus.uio.no eller på malou.jorgensen@gmail.com. Mitt telefonnummer er [redacted] Lurer du på noe mer kan du ta kontakt med min veileder Sébastien Tutenges (sebastien.tutenges@jus.uio.no).

Som nevnt samarbeider jeg med prosjektet til Kari Stefansen og Ingrid Smette ved NOVA. Deres studie er del av Forskningsprogrammet om vold i nære relasjoner ved NOVA, HiOA. Oslo og Akershus. Forskningen er finansiert av Justis- og beredskapsdepartementet. Det

overordnede målet med forskningsprogrammet er å utvikle kunnskap som kan brukes til utvikle gode forebyggende tiltak mot vold og gode hjelpe- og behandlingstiltak for voldsutsatte.

Kari og Ingrid kan kontaktes her, dersom du lurer på noe

Kontaktinformasjon

Ingrid Smette: ingrid.smette@nova.hioa.no, tlf. [redacted]

Kari Stefansen: kari.stefansen@nova.hioa.no, tlf. [redacted]
Link til deres prosjekt finner du her: https://blogg.hioa.no/voldsprogrammet/2017/05/23/nova-soker-personer-18-40-ar-intervjuundersokelse/

Studiet er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta

Muntlig samtykke tas opp på bånd. Dersom du ikke ønsker lydopptak av intervjuet ønsker jeg likevel å ta opp ditt samtykke. Dette er for å forhindre at navnet ditt finnes skriftlig i mitt datamateriale.

Vedlegg 5: Intervjuguide

Intervjuguide

I intervjuet ønsker jeg din fortelling om det som skjedde, og hvordan du opplevde dette, hvordan du har forholdt deg til dette i ettertid, og hva som gjorde at du ikke anmeldte hendelsen, eller kontaktet politiet.

Det kan være at du opplever intervjusituasjonen som rar, siden jeg har lyst til at du forteller mest mulig fritt om det som skjedde, mens jeg bare lytter. Prøv å ikke bli stresset av stillheter og pauser, jeg ønsker at du forteller om det som skjedde på din egen måte. Ta den tida du trenger, jeg noterer kanskje noen spørsmål underveis, og stiller kanskje noen til slutt for å være sikker på at jeg ikke har misforstått noe. Du svarer dersom du synes det er greit, og du er komfortabel med spørsmålene. Det samme gjelder når du forteller om hvordan du så på det å anmelde hendelsen. Når det kommer til å anmelde kan det hende jeg stiller flere spørsmål, men også her velger du helt selv hva og hvordan du vil svare. Vi kan også ta pauser underveis dersom vi trenger det. Intervjuet kommer til å vare mellom en og to timer.

Litt om deg og bakgrunnen din

Kan du fortelle litt om deg selv og oppveksten din? Hvordan var barndommen din? Hvordan var ungdomstida? Hva var du opptatt av, hvordan vil du beskrive deg selv som barn og ungdom? Kan du si litt om familien din, foreldrenes yrke ol?

Hva er viktig for deg at jeg vet om deg? / Er det noe du synes det er viktig at jeg vet om deg?

Hvordan vil du beskrive livssituasjonen du var i da hendelsen vi skal snakke om skjedde?

Om selve hendelsen

Kan du fortelle meg om det som skjedde?

Jeg ønsker svar på følgende spørsmål:

Hvor og når?

Hva skjedde før?

Hva skjedde underveis? /hvordan skjedde det?

Hva skjedde etterpå?

Hvordan reagerte du?

Tenkte du at dette var alvorlig?

Hvorfor/hvorfor ikke?

Kjente du personen som gjorde det? Hvilket forhold har/hadde du til hen?

Har du kontakt med vedkommende i dag?

Har du hatt andre slike opplevelser?

Hvis du har det, hva gjorde at du valgte å fortelle om denne og ikke den/de andre?

Fortalte du noen om dette/disse?

Hva vil du selv kalle denne opplevelsen? Har synet ditt på voldtekt endret seg?

Hva gjorde du for å håndtere denne hendelsen?

Har den preget deg i ettertid?

Hvordan tenker du /ser du på denne hendelsen nå?

Har du fortalt andre om det som skjedde? Hvorfor valgte du å fortelle/ikke fortelle?

Hvordan har de du har fortalt om hendelsen reagert? Hvordan har du opplevd deres reaksjon?

Om å ikke anmelde / Hvis anmeldt

Tenkte du på å anmelde det som skjedde (med en gang)?

Hva tenker du om å skulle anmelde voldtekt?

Har synet ditt på å anmelde endret seg?

Hva fikk deg til å la være? / Hva fikk deg til å anmelde

Ville du valgt det samme i dag?

Har du vært i kontakt med politi og/eller lignende tidligere?

Vil du anbefale andre å gjøre det samme? /Anmelde/ikke anmelde?

Avslutningsvis: Litt mer om deg, og hvordan det var å stille opp som informant?

Hva gjorde at du valgte å fortelle meg om denne opplevelsen?

Hvordan er det å snakke om det nå?

Hvordan er livet ditt nå, hva tenker du om veien videre/planer for framtida?

Er det noe som er viktig for deg at kommer frem i din historie? /Hva er viktig for deg å fortelle til en som forsker på voldtekt/seksuelle overgrep?